

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

ЛАЙФХАКИ: КОРИГУВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ

Зарубіжна література

5-11 класи

Інтерактивний навчальний посібник

Одеса

2020

Рецензенти:

Могильницька Г.А., старша викладачка кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Мілков А.М., методист районного методичного кабінету відділу освіти Болградської райдержадміністрації Одеської області

Ідея та авторка проєкту інтерактивного навчального посібника «Лайфхаки: коригувальне навчання. Зарубіжна література. 5-11 класи» – Світковська Світлана Андріївна, старша викладачка кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Інтерактивний навчальний посібник спрямований на допомогу учасникам освітнього процесу (учителям, учням 5-11 класів) для коригувального навчання на уроках зарубіжної літератури з метою опанування прогалин навчального матеріалу на період дистанційного та змішаного навчання. Посібник стане в пригоді під час навчання та ефективного узагальнення, повторення та систематизації знань учнів протягом року для кожного класу.

Відповідальна за випуск – Задорожна Любов Кирилівна, ректорка Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидатка філософських наук

Передмова

Епідемія коронавірусу COVID-19 стала випробуванням для освіти. Під час дистанційного навчання не всі учасники освітнього процесу є в рівних умовах. Саме тому виникає потреба в проведенні коригувального навчання. Метою такого навчання є виявлення прогалин в опануванні вивченого матеріалу на час дистанційного та змішаного навчання.

На початку навчального року вчителі будуть мати можливість з'ясувати, який матеріал, у якому обсязі опанували учні, - діагностувати їх знання і вміння.

Коригувальне навчання має відбуватися виключно в межах компетенції освітнього закладу і вчителя. Учителі зможуть забезпечити індивідуальний підхід для кожного предмета та кожного класу, за потреби й для окремого учня відповідно до календарно-тематичних планів для 5-11 класів із зарубіжної літератури, складених згідно з навчальною програмою МОН України 2017 року. Календарно-тематичні плани розміщені на сайті КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах – творчий процес, у якому вчитель та учні є повноправними партнерами й учасниками культурного діалогу, який має зробити книжку невід'ємною частиною життя нового покоління громадян України в XXI ст., прокласти їм шлях до цивілізованого світу через здобутки художньої літератури різних країн і народів, слугувати збереженню миру й загальнолюдських цінностей.

У пропонованому посібнику надано теоретичний, дидактичний, діагностичний матеріали, цікаві факти, творчі завдання, тестове опитування, пізнавальна інформація із зарубіжної літератури. Творчим завданням надано практичного характеру. Виконуючи їх, учень має не лише виявити літературні знання та застосувати літературні вміння, а й замислитися над ціннісними настановами. Мета таких завдань – формування життєвих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в житті.

Посібник стане в пригоді під час навчання та ефективного узагальнення, повторення та систематизації знань учнів та допоможе вчителю спроектувати подальшу діяльність для вдосконалення літературної компетентності учасників освітнього процесу.

6 клас

Сила творчої уяви

Льюїс Керролл – цікаві факти

Чарльз Лутвідж Доджсон — таке справжнє ім'я Льюїса Керролла. Майбутній письменник народився 27 січня 1832 р. в невеличкому селі Дарсбері в графстві Чешир. Він був найстаршим сином скромного священика Чарльза Доджсона та Френсіс Джейн Лутвідж. Мати - Френсіс Джейн Лутвідж. При хрещенні, як нерідко траплялося в ті часи, йому дали два імені: перше — на честь батька, друге, Лутвідж, — на честь матері. Він виховувався у великій родині: семеро сестер і троє братів. Діти отримали домашнє виховання, батько навчав їх закону Божого, різних мов та основ природничих наук.

Батько не стримував у дітях прагнення до найрізноманітніших ігор і веселих витівок, а всіляко їм сприяв. Найбільшим вигадником тут незмінно був Чарльз. Із допомогою сільського столяра хлопець змайстрував театр маріонеток; він писав для нього п'єси, які сам і розігрував. Нерідко, перевдягнувшись факіром, він показував схвильованій аудиторії дивовижні фокуси. Для своїх молодших братів і сестер Чарльз видавав рукописні журнали, у яких усе — «романи», цікаві замітки з «природничої історії», вірші та «хроніки» — вигадував сам. Він не лише переписував їх дрібним виразним почерком, а й ілюстрував власними малюнками, оформлював і опрацьовував.

Коли Чарльзові виповнилося дванадцять років, його віддали в школу — спершу річмондську, а потім у знаменитий привілейований навчальний заклад закритого типу Регбі, який викликав у нього різку неприязнь. «Не можу сказати, ніби шкільні роки залишили в мене приємні спомини, — писав він через багато років. — Ні за які блага не погодився б я знову пережити ці три роки».

Коли юний Доджсон почав писати гумористичні вірші, він узяв собі псевдонім із двох імен «Чарльз Лутвідж». Спочатку він переклав їх на латинську мову, що дало «Кароліус Людовікус». Потім він поміняв їх місцями і переклав знову на англійський манер. Вийшло «Льюїс Керролл».

Замолоду Доджсон мріяв стати художником. Він багато малював олівцем або вуглем, ілюструючи власні юнацькі спроби. Навіть відіслав серію своїх малюнків у «Гумористичний додаток» до «Таймс». Редакція їх відхилила. Тоді

Доджсон взявся за фотографію і досяг тут дивовижних висот. На думку фахівців, Керролл був одним із найкращих фотографів ХІХ століття

Льюїс Керролл написав 255 творів. Казка серед них одна. Інші книги – з математики і логіки. Особливо багато уваги письменник приділив складанню ігор, розв'язанню логічних задач.

Майже 40 років читав студентам лекції з математики.

Знаходив час для своїх захоплень. А було їх у нього дуже багато: анатомія, фізіологія, малювання, шахи, більярд, крокет, жонгливання, вигадкування фокусів і головоломок, театр, спорт.

Написав 13 томів щоденників і 98 921 лист (рахувати він їх почав з 29 років). Керролл не лише сам писав листи, а й інших учив, як це робити. З цією метою він навіть створив спеціальну брошуру: «Вісім-дев'ять мудрих слів про те, як писати листи».

Серед його листів дуже багато адресовано дітям. Яких тільки листів він не писав їм: листи-бурчуни, листи-дражнилки, листи-страшилки, листи-казки...

Життя Англії «вікторіанської» доби. У книжках про Алісу Керролл у насмішкуватій формі відтворив життя сучасної йому Англії. Ті часи називають «вікторіанською добою» - на честь королеви Вікторії, яка правила країною шістдесят чотири роки (1837-1901). Особливістю цієї доби були суворі правила моралі й поведінки. Взірцем для наслідування вважався добродішесний член суспільства, який сумлінно виконує свої обов'язки, демонструючи стриманість у почуттях, самодисципліну й здоровий глузд. Не потурали й дітям. Вони мали старанно вчитися і поводитися статечно, ніби дорослі.

Ось як описала епоху «вікторіанства» Оксана Забужко у передмові до твору. «... не так-то воно легко навіть якщо ти вже опанувала всі чотири арифметичні дії й умієш провідміняти іменник «миша», - запам'ятати назубок усі незліченні правила щоденної гречності: як робити при знайомстві кніксен, і як за столом ніколи не брати першого кусня собі (навіть коли на солодке подають сливовий пудинг!), і як ніколи не забалакувати першою до дорослих, а мовчати, доки вони самі не заговорять до тебе, і як розмовляти правильною й гарною мовою, без жоднісінького слова-паразита (ти ж знаєш, як важко їх позбутися, усіх отих «ну» і «кароче»)». На кожен твій крок існує якесь неписане правило: порушиш - зостанешся не тільки без десерту, а й без обіду взагалі!

Тогочасною Англією правила королева Вікторія, і правила вона довше за будь-кого з британських королів - аж шістдесят чотири роки: від 1837-го по 1901-й, так що ціла та доба згодом дістала в історії назву «вікторіанської». Коли англійці тепер кажуть на щось чи на когось «вікторіанський», це те саме, що сказати - незворушний і застєбнутий на всі гудзики».

Льюїс Керролл. «Аліса в Країні Див»

Рід: епос

Жанр: повість-казка

Прототип героїні: Аліса Лідделл

Історія створення: Над рукописним варіантом казки письменник працював з листопада того року, і навесні наступного, 1863 року, рукопис була показаний Джорджу Макдональд, ще одному другові Доджсона. В остаточному вигляді вона була подарована 26 листопада 1864 року Алісі Лідделл з присвятою: «Дорогий дівчинці на пам'ять про літній день» і називалася «Пригоди Аліси під землею».

Зв'язок із життям. Ідея казки побудована на обігранні явищ і подій через призму абсурду. Реалізація ідеї стала можливою завдяки образу головної героїні - Аліса намагається знайти логічне виправдання безглуздим ситуацій, у яких вона опиняється. Завдяки цьому прийому абсурдність дії вимальовується з вражаючою рельєфністю.

Керролл ввів в сюжет безліч явищ, що існували в англійському житті того часу. Обігравши їх в казковому сюжеті, він запрошує читача до їх впізнавання. Деякі герої мають прототипів серед реальних людей в оточенні Доджсона та Аліси Лідделл. Під ім'ям птиці Додо, наприклад, автор приховав самого себе. У березневому Зайці і Соні сучасники впізнавали особистості трьох знаменитих філософів того часу.

Математик Доджсон ввів велику кількість логічних і математичних загадок в твір. Аліса, наприклад, падаючи в нору, намагається згадати таблицю множення. Почавши рахунок неправильно, героїня мимоволі потрапляє в математичну пастку, хитромудро розставлену автором. Читачеві потрібно протягом усієї дії казки розгадувати безліч ребусів, які Керролл без ліку розсипав по всьому тексту.

Казка «Аліса в країні чудес» однаково цікава дітям і дорослим читачам, що трапляється в літературі досить рідко. Кожен, незалежно від рівня ерудиції, знаходить у творі їжу для розуму.

Тема: дивовижні, фантастичні пригоди дівчинки Аліси уві сні.

Ідея: слід прагнути до пізнання світу мріяти, бути чесним, сміливим, цінувати прості радощі життя, щасливе дитинство.

Особливості повісті

- Немає чаклунів, добрих і злих героїв, чарівних помічників традиційних казкових образів.
- Герої мають «ігрове» походження.
- Мовні жарти, ігри, парадокси, нонсенс, каламбури, фразеологізми.
- Українською мовою твір перекладали Галина Бушинова, Петро Тарашук, Микола Лукаш.

Композиція твору

Повість складається з 12 розділів.

Вступний вірш

1. Униз і вглиб кролячою норую.	7. Божевільне чаювання.
2. Озеро сліз.	8. Королевин крокет.
3. Гасай-Коло та Довгий Хвіст.	9. Розповідь Казна-Що-Не-Черепахи.
4. Кролик крутить Крутихвостом.	10. Омарова кадрили.
5. Що порадила гусінь.	11. Хто вкрав пиріжки.
6. Порося та перець	12 Свідчить Аліса.

Сюжет

Зав'язкою сюжету служить опис подорожі річкою.

Казковість дії починається тоді, коли під час зупинки на березі Аліса бачить кролика, що тікає в капелюсі і з рукавичками, кидається за ним услід і провалюється в нору. Пролетівши її, вона приземляється в підземній країні чудес.

Сюжет пригод зав'язаний на пошуку Алісою дверей в сад, який вона побачила через замкову щілину в будинку Білого Кролика після приземлення. Шукаючи вихід до саду, героїня постійно виявляється залученою в різні безглузді ситуації з іншими персонажами казки.

Твір закінчується абсурдною пригодою, під час якої Аліса прокидається і бачить, що вона все ще перебуває в компанії друзів на березі річки.

Головна героїня: семирічна дівчинка Аліса.

Риса характеру	Епізод тексту, в якому вона проявилася	Художні прийоми та засоби, використані для втілення цієї риси характеру героїні
----------------	--	---

Допитливість і цілеспрямованість	Гонитва за Білим Кроликом	Зображення погоні з переходом в іншосвіття
Сміливість	Політ через кролячу нору	Казовий прийом зображення переходу з реального світу в світ, створений фантазіями самої героїні
Сміливість	Політ через кролячу нору	Казовий прийом зображення переходу з реального світу в світ, створений фантазіями самої героїні
Розвинена творча фантазія, химерно-логічний склад розуму	Любила вдавати двох осіб водночас. Моделює ситуації власних пригод у своїй свідомості, живе постійно у світі фантазій	Використання мотиву роздвоєння, мовні каламбури, парадоксальність дій, моделювання в свідомості майбутніх пригод. «Свій» світ героїні - це світ фантазій та постійно активної творчої фантазії дівчинки
Сміливість	Не боїться випробувань, не боїться Герцогині та Королеви	Принцип протиставлення
Спостережливість	Підмічає в інших персонажах як хороше, так і погане	Художня деталізація та виділення художніх доміант. Принцип накопичення та зіставлення
Уважність	Підмічає все навколо	Накопичення художніх деталей
Чемність та ввічливість	Спілкування з іншими персонажами, особливо з Чеширським Котом	Діалоги з іншими персонажами, внутрішні монологи й діалоги героїні
Тверезо мислить	Критично оцінює моралізаторські теревені Герцогині. Не втрачає здорового глузду навіть у	Зображення контактів з іншими персонажами, зображення точки зору героїні, принцип контрасту

	чарівному світі	
Любить пригоди	Захотіла побувати в чудесному саду	Зображення думок і почуттів героїні
Співчутлива	Переживає за підданців Королеви, яким остання наказала відтяти голови	Зображення контактів з іншими героями, протиставлення її іншим персонажам
Волелюбна	Не дозволяє собою маніпулювати	Принцип антитези
Здатна зберігати почуття власної гідності	Не принижується перед Чирвовою Королевою, навіть вважає її «смішною»	Зображення домінантних рис поведінки
Схильна до ризику, сильна	Експерименти з їжею та питвом, що регулюють зріст	Використання чарівних речей та предметів
Правдива	Говорить у вічі іншим, що про них думає, особливо чітко це проглядається у розділі «Божевільне чаювання»	Зображення мовних особливостей героїні, мовні каламбури. Зображення точок зору персонажів
Людяна (гуманна)	Фрагмент з дитинчам Герцогині, використовує зменшення чи збільшення зросту не тільки для того, щоб задовольнити власну	Зображення дій героїні в критичних ситуаціях
Схильна до парадоксів, часто верзе дурниці	Відсторонення окремих частин тіла Аліси (ноги окремо від тіла), постійно перекручує інформацію	Каламбури, фантазмагорії

Герої

Білий Кролик, Капелюшник, Болванщик, Чирвовий Валет, Герцогиня, Грифон, Чирвова королева, Король чирв, Березневий заєць, Додо, Блакитна гусень, Соня, Казна-Що-Не-Черепаха, Чеширський кіт, Ящірка Крутихвіст..

Характеристика героїв

Герой	Визначна риса	Поведінка, що доводить рису характеру
Білий Кролик	Боягуз, панікер, метушливий	Поведінка тривожна, постійно біжить кудись, постійно боїться Королеви
Гусінь	Філософський спокій	Навчає Алісу жити в Країні Див. її порада Алісі - «Май терпець»
Казна-Що-Не-Черепаха	Жалюгідність	Жаліється на своє навчання «І всі ми маємо найкращі у світі атестати неуків»
Чеширський Кіт	Загадковість	- Чи не були б ви такі ласкаві сказати, як мені звідси вибратися? - Залежить, куди йти, - відказав Кіт. - Власне, мені однаково, куди йти... - почала Аліса. - Тоді й однаково, яким шляхом, - зауважив Кіт. -... аби лиш кудись дійти, - докінчила Аліса. - О, кудись та дійдеш, - сказав Кіт. - Треба тільки достатньо пройти
Чеширський Кіт	Загадковість	- Чи не були б ви такі ласкаві сказати, як мені звідси вибратися? - Залежить, куди йти, - відказав Кіт. - Власне, мені однаково, куди йти... - почала Аліса. - Тоді й однаково, яким шляхом, - зауважив Кіт. -... аби лиш кудись дійти, - докінчила Аліса. - О, кудись та дійдеш, - сказав Кіт. - Треба тільки достатньо пройти
Капелюшник	Дивакуватість	невпопад продовжує діалог
Герцогиня	Злість, бажання повчати	Постійно наполягає на своєму, повчає Алісу: «Мораль є у всьому, треба тільки вміти її знайти»
Королева	Злість, роздратованість, свавільність, жорстокість (свавільність - схильність діяти на свій розсуд,	Постійно всім погрожує: «Відтяти їй голову!», «Усі на свої місця!»

не зважаючи на думку, бажання інших)

Висновок: казкові персонажі дуже різні за своїм характером, але відіграють у казці яскраву роль, що робить цей твір незвичайним, загадковим.

Літературний диктант

1. З ким Аліса сиділа на березі річки?
2. Хто або що промчало повз Алісу, коли вона сиділа на березі?
3. Над чим дівчинка не замислилась, стрибнувши в кролячу нору?
4. Що приховала з собою Аліса, пролітаючи в норі?
5. Продовжте речення. Аліса вважала, що буде дивно й весело, якщо вона...
6. Хто сумуватиме за Алісою увечері?
7. Що побачила Аліса, коли відімкнула ключиком дверцята і подивилася крізь маленький, завузький для неї коридор?
8. Як Аліса хотіла вміти складатися?
9. За що головна героїня хотіла накрутити собі вуха?
10. Як саме Аліса вирішила бути добрішою до своїх ніг?
11. Що впустив білий Кролик, злякавшись питання Аліси?
12. Що згадувала Аліса, щоб пересвідчитись, чи не стала вона кимось іншим?

Тестове опитування

I варіант

1. Справжнє ім'я Льюїса Керролла

- А Роальд Дал
В Чарльз Лутвідж Доджсон
- Б Ернест Сетон-Томпсон
Г Марк Твен

2. Батьківщина Льюїса Керролла

- А Англія
В Франція
- Б Німеччина
Г Іспанія

3. Куди впала Аліса у казці "Аліса в Країні Див"?

- А у вириту траншею
В у колодязь
- Б у кролячу нору
Г у Задзеркалля

4. У якому озері опинились казкові персонажі Л.Керролла?

- А озері надії
В озері гіркоти
- Б озері сміху
Г озері сліз

5. У яку гру грала Аліса, щоб обсохнути?

- А Гасай-Коло
В Співай-Трикутник
- Б Біжи-Квадрат
Г хованки

6. Що в зовнішності Чеширського kota вражало найбільше?

- А гострі кігті
Б дивовижна посмішка

В довга шерсть

Г закручені вуса

7. Через що в будинку Герцогині не було чим дихати?

А через розсипаний перець

Б через отруйний газ

В через велику кількість квітів

Г через неприємний запах

8. Куди потрапляє Аліса після відвідин Герцогині?

А на крокет Королеви

Б На Божевільне чаювання

В на Суд над Червоним Валетом

Г на берег річки

9. Завдяки чому Аліса зменшилася вдвоє?

А з'їла яблуко

Б з'їла шматочок гриба

В з'їла кусень хліба

Г випила сік

10. Що використовували замість куль у крокеті Королеви?

А їжаків

Б яблука

В колеса

Г апельсини

11. Що використовували замість молотків у крокеті?

А страусів

Б пеліканів

В фламінго

Г пінгвінів

12. Якою була улюблена фраза Королеви?

А "Підняти голову"

Б "Відтяти голову"

В "Схилити голову"

Г "Посадити у в'язницю"

II варіант

1. Серед героїв книги Л. Керролла "Аліса в Країні Див" НЕМАЄ

А Шаленого Зайця

Б Чеширської Лисиці

В Капелюшника

Г Королеви

2. Установіть, де правильна послідовність подій у творі "Аліса в Країні Див"

А Озеро сліз, гра в крокет, чаювання в Шаленого Зайця

Б Суд, гра в крокет, у будиночку Кролика

В Великий гриб, чаювання у Шаленого Зайця, суд

3. Час, про який пише Л. Керролл - це доба правління

А королеви Вікторії

Б королеви Єлизавети

В королеви Анни Стюарт

Г королеви Катерини

4. Яка дія Кролика зацікавила Алісу?

А Кролик бідкався: "Ой лишенько, ой лишенько! Я спізнююсь!"

Б Кролик витяг з кишені годинник і глянув на нього

В Кролик з цікавістю розглядав Алісу та її сестру

Г Кролик наспівував знайому мелодію

5. Шматочки гриба допомагали Алісі щомиті змінювати

А свою зачіску

Б власні думки

В власний зріст

Г свій одяг

6. На яку гру запрошували щоп'ятниці до Королеви?

А шашки

Б шахи

В нарди

Г крокет

7. Чим виявилася подорож Аліси до Країни Див?

А цирковим фокусом

Б дивним сном

В розповіддю сестри

Г прочитаною книгою про мандри

8. Про кого Аліса подумала: "На вигляд наче добродушний, але які в нього пазурі та зуби!.. Варто з ним триматися шанобливо"?

А Шаленого Зайця

Б Чеширського Кота

В Капелюшника

Г Білого Кролика

9. Про кого йдеться: "Згорнувши руки на грудях, ... сиділа на шапинці й статечно курила довгу кальянову люльку, не звертаючи жодної уваги на те, що діється довкола"?

А Гусінь

Б Королеву

В Мишу

Г Алісу

10. Хто був першим свідком на суді?

А Аліса

Б Березневий заєць

В Капелюшник

Г Мишка Соня

11. Як Аліса налякала голубку?

А своєю зачіскою

Б своєю поведінкою

В своїм одягом

Г своїм зростом

12. Море, у якому Аліса мало не втопилась

А море сліз

Б Чорне море

В Адріатичне море

Г море снів

Марина Цветаєва – цікаві факти

Марина Іванівна Цветаєва народилася 26 вересня 1892 року в Москві. Її батько, професор Московського університету Іван Володимирович Цветаєв, був засновником і першим директором Музею мистецтв - нині Державний музей образотворчого мистецтва імені О.С. Пушкіна, в якому зібрані шедеври живопису і скульптури.

Мати, Марія Олександрівна Мейн, була талановитою піаністкою, ученицею видатного російського композитора Антона Рубінштейна, також захоплювалася поезією, писала вірші. "У нашому домі музика лилася звідусіль", - згадувала Марина Цветаєва про роки свого дитинства. Марія Олександрівна хотіла бачити в майбутньому Марину теж піаністкою.

Молодша сестра Марини Цветаєвої Анастасія не мала музичних здібностей, тому всі надії батьки покладали саме на Марину. Рояль змалку став великим другом Марини Цветаєвої, вона була зачарована тим, як зсередини, з переплетення струн і оксамитових молоточків народжувалися мелодії. Пізніше,

коли Марина Іванівна стане поетесою, музикою буде просякнута кожний її вірш, тому не випадково багато її творів стали піснями, романсами, що звучать і нині.

Дуже рано до Марини Цвєтаєвої прийшло розуміння того, що більше, ніж роаль, вона любить книги. З чотирьох років вона самостійно читала, поєднувала слова римами, а з п'яти років почала писати вірші, причому не тільки російською, а й французькою і німецькою. Марина Цвєтаєва завжди говорила про те, що книги, які вона читала в дитинстві, стали її добрими супутниками на все життя, вона поверталася до них неодноразово, осмислювала їх по-новому в зрілі роки. І це цілком природно для кожної людини, адже улюблені книги стають для нас немовби членами нашої родини, ми не можемо розлучитися з ними ніколи...

В шістнадцять років вона поїхала до Парижа слухати лекції з історії літератури в одному із найдавніших університетів Європи — в місті Сорбонна. А 1910 року, ще навіть по закінченні гімназії, вона потайки від рідних видає свою першу поетичну збірку "Вечірній альбом". Читачі, які познайомилися з цією книгою юної авторки, одразу зрозуміли, що в Росії з'явилася нова зірка поезії. Доля не завжди була прихильною до Марини Цвєтаєвої. Їй із сестрою довелося пережити жахливі роки революцій і війн, які розлучили їх із батьківщиною і зруйнували дім дитинства, в якому їм було так тепло й затишно в колі улюблених книг, які під звуки музики вони читали біля тата й мами...

М. Цвєтаєва. «Книги в червоній палітурці»

Рід: лірика.

Жанр: ліричний вірш.

Тема: розповідь про улюблені книги, які супроводжували дитинство ліричної героїні.

Ідея: захоплення книгами, класичною музикою робить людину духовно багатого, розширює її кругозір, робить життя емоційно наповненим, змістовним; потрібно цінувати золоту пору дитинства.

Композиція

Вірш складається з 35 рядків.

I частина — спогади про дитинство, про любов до читання, музики, фантазій.

II частина — опис хвилюючих моментів із улюблених книг.

III частина — печаль від неможливості повернення в минуле, у щасливу пору дитинства.

Образи

Книги, музика, Мама, Гріг, Шумана, Кюї, Діоген, Том, Беккі, Гек, Принц, Жебрак, Дитинство.

Настрій. Мрійливий, надзвичайно схвильований, емоційний.

Художні засоби

Епітети: дитячих раювань, червоні палітурки, тремкі вогники, друзі незрадливі, золоті часи, золоті імена.

Метафора: книги несуть розраду.

Висновок

Вірш М.Цветаєвої вчить нас уміти побачити незвичайне в буденності життя, радіти кожній миті нашого існування, зберігати в серці чудові хвилини дитинства.

Характеристика ліричної героїні поезії М. Цветаєвої

Розумна, начитана, любить музику і художню літературу, романтична, любителька пригод, знає світову історію, співчуває знедоленим, уболіває за справедливість, цінує золоту пору дитинства, сумує за своєю матір'ю, рідним домом, щира, відверта, тонко відчуває красу мистецтва, яке викликає в неї творчу уяву. Лірична героїня – це друге ліричне «Я» поетеси. Проте лірична героїня не ототожнюється з поетесою, з її душевним станом, а живе своїм життям, у новій художній дійсності.

Літературний диктант

1. Яку літературу представляє творчість поетеси?
2. Перша збірка віршів М.Цветаєвої.
3. Ким стали книги для героїні вірша «Книги в червоній палітурці»?
4. Хто нагадував читачці книг про пізній час?
5. Де, за словами автора, так добре з книгою?
6. Прізвища композиторів, які згадуються в поезії.
7. Про чию долю пізнавала героїня під музику відомих композиторів?
8. З якої книги прийшли літературні герої у сутінь?
9. Хто такий Діоген?
10. Який літературний герой порівнюється з Діогеном?
11. З якої книги фраза: «Я нині спадкоємець трону!»?
12. Колір сторони дитинства та імен літературних героїв.

Систематизація знань та вмінь за темою «Сила творчої уяви» (літературний диктант)

1. Незрадливі друзі в дитинстві Марини Цвєтаєвої -- ...
2. Золоті імена, що згадуються у вірші М.Цвєтаєвої -- ...
3. Тема вірша «Книжки в обкладинках червоних» -- ...
4. Льюїс Керролл у книжках про Алісу в насмішкуватій формі відтворив життя сучасної йому країни ...
5. В образі Білого Лицаря Керролл зобразив ...
6. Мета нонсенсів, що використовує Керролл -- ...
7. До яких дверцят підходив золотий ключик, знайдений Алісою? -- ...
8. Чарівні властивості, якими були наділені пляшечка «Випий мене» і тістечко «З'їж мене» -- ...
9. Причина появи озера сліз -- ...
10. Причина, чому Миша і Аліса не могли порозумітися -- ...
11. Дива, що відбуваються в будинку Герцогині – це ...
12. Сила казок Керролла полягає в тому ...

Сучасна література. У колі добрих героїв

Роальд Дал – цікаві факти

Роальд Дал — валійський (англійський) письменник.

Дата і місце народження: 13 вересня 1916 року, Кардіфф, Південний Уельс, Великобританія.

Батьки були норвезькими емігрантами; коли Роальду виповнилося 4 роки, померли його старша сестра та батько Геральд Дал. Вдова Софія Магдалена залишилася з шістьма дітьми.

Навчався в пансіоні для хлопчиків (коледж у Рептоні, Дербі). У школі були відзначені його успіхи в спорті та разом з тим вказано на повну відсутність літературних здібностей. Вищу освіту вирішив не здобувати.

Із 1933 року працював у нафтовій компанії «Шелл». У 20-річному віці поїхав до Танзанії. Під час Другої світової війни був льотчиком-винищувачем у Найробі (Кенія). Професійний англійський розвідник у США.

Захоплення: книги, колекціонував картини, фотосправа.

Найважливіші факти біографії: після війни цілком присвятив себе творчості, багато писав для дорослих. У 1983 році нагороджений премією WordFantasyAward» за заслуги в цьому жанрі.

Усього написано 17 книг для дітей. Перший твір був написаний для дітей - це повість «Гремліни», «Джеймс і гігантський персик», «Чарлі і шоколадна фабрика», «Матильда», «Фантастичний містер Фокс», «ВДВ, або Великий Добрий Велетень» та інші (писав для власних дітей і не збирався спочатку їх публікувати), автобіографічні повісті «Хлопчик» та «Польоти поодиночі»

Дата смерті: 23 листопада 1990 року.

До списку «200 кращих книг за версією BBC» увійшло 9 книг Роальда Дала.

Роальд Дал. «Чарлі і шоколадна фабрика»

Історія написання

Більшу частину творів Р. Дал написав у своїй «хижці», яку називав «гніздечком». Навколо себе в кабінеті він хотів бачити улюблені речі: велику кулю з обгортки цукерок, вигнуте крісло й розліновані жовті записники, які привозив із США. У кабінеті не було письмового столу — Дал завжди писав олівцем, поклавши записник на коліна й підклавши під нього картон.

Книга «Чарлі і шоколадна фабрика» була написана протягом 1961—1962 рр. Вона має присвяту: «Для Тео». Це був нелегкий період у житті письменника. Захворів його син Тео, небезпека була смертельною. А в 1962 р. померла донька Олівія. Щоб підтримати дітей (їх було п'ятеро), Дал почав вигадувати для них казки. «Зазвичай я розповідав їм різні історії щовечора, — згадував письменник. — Деякі з них були жахливі. Але раз чи двічі діти говорили: "А можна дізнатися продовження історії, ту яку ти розповідав останнього разу?". Так я почав писати "Джеймса ". Це так мені сподобалося, що, не зупиняючись, я перейшов до "Чарлі"

За словами Дала, основою для історії стали дитячі враження автора. Під час навчання в школі-інтернаті «Рептон» він та інші хлопчики отримували цікаві подарунки. «Час від часу кожен хлопчик нашої школи отримував звичайну сіру картонну коробку. Хоч вірте, хоч ні, це був подарунок від великої шоколадної фабрики "Кедбері". Усередині коробки лежали дванадцять плиток, усі різної форми, з різною начинкою і всі з номерами від 1 до 12. Одинадцять із цих шоколадок були новими винаходами фабрики. Дванадцята, добре нам відома, була "контрольною"». Роальд та інші хлопці дегустували їх і ставилися до цього дуже серйозно. Один із висновків Дала звучав так: «Занадто тонкий смак для звичайного неба». Саме тоді він став сприймати шоколад як

результат складних лабораторних досліджень і мріяв працювати в кондитерській лабораторії, уявляючи, як він створює новий, невідомий сорт шоколаду. «Це були солодкі мрії, захопливі фантазії, і я не сумніваюся, що пізніше, тридцять п'ять років потому, коли я розмірковував над сюжетом моєї другої книги для дітей, я згадав ті маленькі картонні коробки й нові шоколадки в них і почав писати книгу під назвою "Чарлі і шоколадна фабрика"». Книга була двічі екранізована: в 1971 і в 2005 рр. У 1972 р. Р. Дал написав продовження повісті — «Чарлі і великий скляний ліфт» та планував створити третю книгу, але свій задум не здійснив.

Рід: епос

Жанр: фантастична повість

Елементи сюжету

Експозиція — Життя і мрії родини Бакетів.

Зав'язка — Щасливий квиток Чарлі.

Розвиток дії — Пригоди у чарівному світі шоколаду.

Кульмінація — Чарлі залишився один з п'ятьох.

Розв'язка — Віллі Вонка забирає усю родину Чарлі на фабрику!

Чудеса фабрики містера Вонки

Галявина під землею	Шоколадний водоспад, який змішує всі інгредієнти, трава з цукрової вати, шоколадна ріка, яхта з карамельки
Цех винаходів	Вічні барбариси (для дітей, яким мало давали кишенькових грошей), іриски, від яких росте волосся та борода, жуйка, що заміняє обід, вечерю
Рожевий тунель	Двері з написом «фіалковий крем», «боби високі, мов тополя», «зефірні подушечки», «лизальні шпалери», «гаряче морозиво»
Горіховий цех	Білки самі луцять горіхи
Скляний ліфт	Через скло можна побачити гори грильязу, хуртовини з цукрової пудри
Телевізійний цех	Через телевізор передали шоколад
Умпа-лумпи	Гномики, які працюють на фабриці, завжди веселі. співають пісні

Характеристика персонажів

Ім'я персонажа	До відвідин фабрики	На фабриці та після відвідин фабрики
Август Глуп	Постійно їсть, гладкий. Неслухняний, ненажерливий	Звалюється у шоколадну річку <i>Уроки:</i> • більше ніколи не потрапляти в ту жахливу трубу; • не їсти багато, щоб не потрапити у безвихідне становище; • цікавитися в житті ще чим-небудь, окрім їжі.
Віолетта Боригард	Мрія - отримати жуйку, якої вистачить на все життя; побити рекорд із жування гумки. Неслухняна, егоїстка	Куштує жуйку, ще не готову до споживання <i>Уроки:</i> • не бути чорною, як чорниця. • їсти не жуйку, яка заміняє продукти, а справжню їжу.
Верука Солт	Хоче все мати, закатує істерики, якщо у неї чогось немає. Вередлива, нестримана, заздрісна	Потрапила у сміттєвий бак <i>Уроки:</i> • мусить слухати, коли її попереджають; • мусить думати, перш ніж щось робити; • мусить довести, що її голова - не порожній горіх.
Майк Тіві	Вважає, що справжнє життя лише в телевізорі.	Потрапив у телевізор. <i>Уроки:</i> • повернути собі свій зріст або принаймні знайти потрібну баскетбольну команду; • зрозуміти, що життя дуже цікаве та різноманітне.
Чарлі Бакет	Добрий, слухняний, ввічливий, любить шоколад, мріє потрапити на шоколадну фабрику	Співчуває іншим дітям; нічого не їсть без дозволу, хоча дуже голодний; не хоче переїжджати на фабрику без родини. Стає власником фабрики.

Літературний диктант

1. Через що була зачинена фабрика?
2. Скільки всього було золотих квитків?
3. Скільки у Чарлі було дідусів і бабусь?
4. Звідки у Чарлі з'явилися гроші аби придбати шоколадку?
5. Господар фабрики пересувався на ліфті. Який він був?
6. У кінці екскурсії залишилася одна дитина. Хто це?
7. Що сталося з Верукою після зустрічі з білочками?
8. Де працював батько Чарлі Беккета?
9. Що сталося з Віолеттою, коли вона з'їла жуйку?
10. Хто працював на фабриці Віллі Вонка? (Умпа-Лумпи)
11. Що сталося з Майком Тіві? (потрапив до телепорту, зменшився)
12. Що запропонував Віллі Вонка переможцю?

Тестове опитування

I варіант

1. Роальд Дал народився у ...

А Великій Британії   Б Італії   В Німеччині

2. Найкращими шкільними спогадами Роальда Дала були ...

А прогулянки по місту

Б шоколадні плитки фабрики "Кедбері"

В прочитані цікаві книги

3. Що стало причиною шаленого попиту на шоколад від Віллі Вонки?

А знижена ціна

Б "золотий білет" під обгорткою

В вдалий рекламний хід

4. Що традиційно дарували Чарлі на день народження?

А пиріг

Б іграшки

В листівку

Г шоколадний батончик

5. Чим традиційно закінчуються відвідини фабрики кожного з дітей?

А маленьким подарунком на згадку

Б повчальною піснею умпа-лумп

В прощальним словом господаря

6. Що створив Віллі Вонка для індійського принца Пондівішні?

А шоколадний пиріг

Б морозиво, що не тануло

В шоколадний палац

Г мармеладний замок

7. Чому Віллі Вонка прискіпливо придивляється до дітей?

А йому цікаво спостерігати за ними

Б він шукає спадкоємця, бо не має своєї сім'ї

В діти його дратують

8. Чарлі та його родина з гідністю витримали

А випробування бідністю і голодом

Б далеку й важку подорож

В недобррозичливість сусідів

9. Знайдіть риси характеру Веруки Солт

А нестримна до їжі   Б самовпевнена, нахабна

В спокійна, добра   Г вередлива, нервова

10. Майку Тіві притаманні такі риси

А нерозумний, неухажний   Б мудрий, дивакуватий

В агресивний, злий   Г спокійний, добрий

11. Звідки родом помічники Шоколадної фабрики умпа-лумпи?

А з безлюдного острова   Б з непрохідних джунглів

В з іншої планети

12. Хто мав удома "двох собак, чотирьох котів, шістьох кролів, двох папуг, трьох канарок, одного зеленого какаду, одну черепаху, акваріум із золотими рибками, клітку з білими мишками і старого хом 'яка"?

А Віолетта Борегард   Б Віллі Вонка   В Верука Солт

II варіант

1. Знайдіть характеристику Августуса Глупа

А мудрий, дивакуватий   Б спокійний, добрий

В нестримний до їжі   Г агресивний, злий

2. Знайдіть риси характеру, притаманні Віолетті Борегард

А нерозумна, неухажна   Б самовпевнена, нахабна

В спокійна, добра   Г вередлива, нервова

3. У фіналі твору Р. Дала Чарлі Бакет отримав винагороду

А великий будинок   Б можливість подорожувати

В шоколадну фабрику Віллі Вонка

4. Чим частіше за все вечеряли члени родини Бакетів?

А капустяним супом   Б пшоняною кашею

В щоразу різними стравами

5. Чарлі Бакет

А мудрий, дивакуватий   Б спокійний, добрий

В нерозумний, неухажний   Г агресивний, злий

6. Умпа-лумпи висміювали у своїх піснях

А навчання у школі   Б хитрих продавців

В вади сучасних дітей   Г ледачих робітників

7. Який таємний сюрприз дав онуку дідусь?

А срібну монетку   Б долар

В ще один батончик   Г книгу

8. Назвіть героїв з твору "Чарлі і шоколадна фабрика"?

- А Майк, Віолетта, Верука, Августус, Чарлі
- Б Августус, Джеймс, Віолетта, Верука, Чарлі
- В Верука, Чарлі, Квентін, Август, Віолетта
- Г Верука, Августус, Майкл, Чарлі, Джозеф

9. Як часто отримує Чарлі плитку шоколаду?

- А по одній плитці на Новий рік, Різдво та День народження
- Б кожного дня
- В двічі на рік
- Г одну плитку на День народження

10. Хто такий Віллі Вонка?

- А власник крамниці
- Б власник пекарні
- В власник шоколадної фабрики
- Г власник розважального центру для дітей

11.Куди відправили білки сім'ю Солтів?

- А в шоколадний цех
- Б додому
- В у цех, де чавлять сік
- Г на смітник

12. Як змінився Майк Тіві, пролетівши шлях через телебачення?

- А повернулась лише верхня частина, нижня -- розпалась на дрібні частинки.
- Б зменшився у зрості
- В випромінював світло
- Г не змінився

Туве Янсон – цікаві факти

Суботнього літнього дня 1914 року в гельсінській «богемній» родині скульптора та художниці народилась дівчинка, яку назвали Туве Маріка Янсон.

Мати майбутньої письменниці працювала в радикальному антифашистському журналі «GARM». По її лінії Туве належала до стародавнього шведського роду Хаммарштенів, з якого вийшло багато видатних державних діячів і знаменитих людей. Цікаво, що Янсон багато і часто згадувала в книгах та інтерв'ю свою матір, але дуже мало говорила про батька. Існує багато інформації про її шведських родичів і вкрай мало - про фінську лінію родини по батьку.

Туве не любила вчитися в школі. Вона говорила, що школа була нудною і вона *«забула про неї все, і головне - те, чому боялася її»*. Вечорами Туве сиділа перед каміном у студії батьків і слухала розповіді мами про Мойсея і про Ісаака, про людей, які тужать за своєю країною або губляться, а потім знаходять свій шлях. Про те, що більшість людей часто відчують себе трохи самотньо.

Образотворчого мистецтва Туве навчалась у Швеції, Фінляндії та Франції. Вона почала свою кар'єру ілюстратора у віці 14 років, коли її малюнки були вперше надруковані в дитячій секції журналу «Allas Kronika». Журнал «Garm», популярний в інтелектуальних колах, почав публікувати малюнки Янссон у 1929 році і співпраця тривала до закриття журналу у 1953-му. Міжнародні виставки у Фінляндії та закордоном, робота у рекламі та безліч пропозицій співпраці - на початку 1940-х Янссон вважалася одним з найвидатніших молодих художників Фінляндії.

З 1934 по 1940 роки Туве пише розповіді, які публікуються в журналах і різдвяних виданнях. У щоденних газетах друкуються її нариси про поїздки і про світ мистецтва. Але ніщо не приносило Туве такої популярності, як книжковий серіал про Мумі-тролів - чарівних істот, що мешкають в ідилічній Мумі-долині. Ці книжки, ілюстрації до яких Янссон малювала сама, були на піку читацького захвату у 1950-60-их роках. Вони розходилися багатомільйонними тиражами і видавалися по всьому світу. Приміром, тільки «Капелюх чарівника» був перекладений на 34 мови, включаючи японську, тайську і фарсі.

Звідки взявся Мумі-троль?

Історію появи Мумі-троля на світ розповідає племінниця Туве - Софія Янсон: «На острові, де сім'я Янсон проводила кожне літо, туалет знаходився не у будинку, а на вулиці. Зсередини він був оббитий картоном. На цьому картоні всі члени сім'ї любили малювати і писати, там було дуже бурхливе листування. Наприклад, з братами вони міркували про філософські проблеми. Одного разу брат написав там якусь історію про Канта. Туве не змогла придумати відповідь і намалювала якусь істоту. Тоді вона сказала, що це була найбільш негарна істота, яку тільки вона могла придумати. Це і був перший Мумі-троль».

Уперше фігурка Мумі-троля, як особиста емблема-підпис Янсон, була опублікована на її антигітлерівському плакаті в кінці 30-х років.

Першу історію «Маленький троль і велика повінь» Туве почала писати у 1939 році, щоб уникнути думок про Радянсько-фінську зимову війну, яка тривала на той момент. Книга вийшла друком через шість років і не мала особливого успіху. Вона була перекладена на англійську мову останньою з усіх історій про муміків.

У 1946 році виходить книга «Мумі-троль і комета», у 1948 - «Капелюх Чарівника». І після цього до Туве приходить справжній великий успіх.

Мумі-творчість чи мумі-бізнес?

Усього про мумі-тролів Янссон написала 8 повістей, один збірник оповідань «Невидима дитина», 4 книжки в картинках («Небезпечна

подорож», «А що потім», «Хто втішить крихітку», «Шахрай у будинку Мумі-тролів»). Янссон особисто адаптувала свої книги для театру. За мотивами «Небезпечного літа» вона спочатку написала п'єсу «Мумі-тролі за лаштунками», а потім лібрето до мюзиклу «Мумі-опера».

У період популярності Янссон почувала себе двояко. З одного боку, її дратувала зайва комерціалізація її творчості, з іншого - саме величезні прибутки від продажів різної продукції з Мумі-тематикою (майки, кепки, плакати, значки) дозволили їй орендувати, а потім викупити у власність острів Кловхарун у Фінській затоці, на якому вона часто ховалася від журналістів і докучливих шанувальників.

Всесвітній успіх «Капелюха чарівника» привернув до Янссон увагу агентства «Associated Press», звідки вона отримала листа з словами: «Чудові істоти, створені вами, могли б стати героями коміксу, який ми бажали б друкувати». Туве запропонували контракт на сім років. Вона з радістю погодилася - договір на публікацію коміксу гарантував їй стабільний прибуток. Оточення Янсон засудило її: всі друзі вважали, що вона продала свій талант. Крім того, малювати дитячі комікси вважалося в божественному середовищі принизливим. Сама Туве вважала, що бідність гірша за будь-яке приниження.

Перший комікс з'явився на сторінках лондонської газети «The evening news» 20 вересня 1954. На піку популярності Мумі-тематики комікс Янсон продавався в 17 країн і публікувався 58 виданнями. Спочатку Янсон особисто малювала кожну смугу коміксу, але незабаром ця робота їй набридла і вона передала її братові Ларсу, який без зупинки вигадував і малював мумі-комікси протягом 20 років, перетворивши їх в дуже прибутковий бізнес.

Вже у 1960-і роки Туве Янсон стала мільйонеркою. Величезні доходи від продажу суміжних прав (театральні постановки, сувенірна продукція з мумі-тролями) швидко зробили Янсон однією з найбагатших жінок у Фінляндії. Однак до самої смерті вона продовжувала вести дуже скромний спосіб життя: користувалася громадським транспортом, сама ходила за покупками в магазин і особисто відповідала на більшу частину листів від своїх читачів.

Янсон завжди підкреслювала, що, в першу чергу вона - художник, і дуже серйозно до своєї літературної діяльності не ставилася. Однак, її картини завжди привертати набагато менше уваги, ніж книжки про Мумі-тролів.

Остання книга Янссон про мумі-тролів вийшла у 1970 році. До цього часу їх набралось більше десяти, а у вигляді оповідань в картинках, опублікованих у газетах - 1500. Цілком ймовірно, це була якраз та кількість, яка могла задовольнити інтерес дитячої публіки до мумі-тролів.

З роками популярність мумі -книг не йшла на спад, а навпаки, тільки росла.

Туве Янссон не стало 27 червня 2001 року. Останні 11 місяців життя вона провела в лікарні, де її щодня провідувала Тууліккі. У день смерті Туве вона була поруч і пізніше повідомила журналістам, що Туве померла щасливою.

У день похорону Янссон у Фінляндії був оголошений національний траур. Президент країни, звертаючись із співчуттями до родичів письменниці, сказав, що «Творчість Туве Янссон - найбільший внесок Фінляндії у світову скарбницю культури після Калевали і Сібеліуса».

Авторські права на книги перейшли до племінниці Туве - Софії Янссон (дочки Ларса). Сьогодні доходи від реалізації продукції, що використовує образи мумі-тролів, складають таку ж частину державного бюджету Фінляндії, що і податкові відрахування корпорації «Nokia». У країні існує «Товариство Туве Янссон», метою якого є підтримка зацікавленості творчістю письменниці. Зараз воно налічує кілька сотень людей.

Туве Янсон. «Комета прилітає»

Рід: епос.

Жанр: повість-казка.

Тема: про Велику Подорож, про справжню дружбу, про сімейний затишок, про найважливіші цінності на землі.

Ідея: роздуми над цінністю усього живого в світі, над сенсом пізнання довкілля та самого себе, над цінністю теплих і щирих взаємин між рідними людьми та людьми в цілому, над прагненням відкриттів і пригод, над необхідністю зберегти цей вразливий світ і зробити його кращим.

Сюжет

Наближається день народження Мумі-троля. Снифф і Мумі-троль разом з Мавпою, з якою вони познайомилися, відправляються на берег моря, і Снифф знаходить там грот. До вечора вони повертаються додому, і незабаром починається злива. Вночі філософ Ондатр приходять в Мумі-будинок і залишається там жити, оскільки Мумі-тато під час будівництва мосту ненавмисно зруйнував його нору. Тієї ж ночі Ондатр розповідає, що цей дощ – неприродний і що у нього є передчуття, ніби щось має статися. Мумі-троль вирішує вирушити разом зі Снифф на плоту в Самотні Гори, де розташована обсерваторія, і дізнатися у професорів, що ж має статися. В дорозі вони зустрічають Снусмумрика, який приєднується до них. Не без пригод всі троє добираються до Самотніх Гір. В обсерваторії мандрівники дізнаються, що до Землі мчить комета, яка з'явиться через кілька днів, і вони терміново відправляються додому. Мумі-троль рятує від отруйного куща маленьку панну

Снорк, яка схожа на нього самого, і вона і її брат Снорк приєднуються до подорожі. По дорозі додому вони переживають ще ряд пригод, зустрічаються з Хемуль-філателістом, якого вони беруть з собою. Мандрівники встигають раніше комети в Мумі-долину, де вони розповідають про всі свої пригоди Мумі-мамі і Мумі-татові. Вирішено сховатися від комети в гроті, який знайшов Сніфф. Комета повинна з'явитися ввечері того ж дня. І ось коли всі вже перемістилися в грот і комету залишається чекати всього кілька хвилин, Мумі-троль згадує про Мавпу. Він кидається на пошуки і знаходить її. Вони повертаються в грот в останній момент. Але комета не зіткнулася з Землею, а пройшла повз неї. Земля врятована, і життя в Мумі-долині триває.

Характеристика до кожного з героїв (образів) повісті-казки Мумі-троль

Мумі-троль: син Мумі-мами та Мумі-тата, а також кращий друг Нюхмумрика (Снусмумрика). Дуже зворушливий та чутливий. В цілому хоробрий, але іноді полохливий... Легко заводить нові знайомства, чим завдає децицію головного болю своїй мамі.

Мумі-мама: дружина Мумі-тата, вона ж мама Мумі-троля. Найкраща в світі мама! Завжди готова прийняти чергову порцію нових друзів улюбленого сина, нагодувати, приголубити й покласти спати усю цю ораву.

Мумі-тато: Мумі-тато одружений на Мумі-мамі, він же є батьком Мумі-троля. Був народжений за дивного розташування зірок й залишений у Будинку для Підкидьків гемулихи. В молодості багато мандрував. Сам побудував Дім. Також, він найвідоміший письменник Мумі-долу.

Чмих (Сніфф): Син тваринки Сос та Шмиглика. Він же Маленька Тваринка. Трішки жадібний, любить поскиглити... Небайдужий до усього яскравого й солодкого. Знайшов чудову печеру.

Ондатр (Вихухоль): Справжній філософ. Цілими днями лежить у гамаку з розумною книжкою. Турботу про себе сприймає як належне. Зануда.

Нюхмумрик (Снусмумрик): Син Мюмли-мами та Юксаре. Зведений брат Мюмли. Рідний брат Крихітки Мю. Вільний птах. Любить палити люльку та грати на губній гармошці. Не любить заборонних табличок, будинків та сторожа парку. Кожне літо проводить у Мумі-долі, а восени йде у далекі краї.

Хропусь (Снорк): Хропка - брат Фрекен Хроплі. Зовні схожий на Мумі-троля, але змінює колір залежно від настрою. Любить головувати на різних зборах. Дуже серйозний тип.

Хропля (Фрекен Снорк): Сестра Хропки. Володарка шовковистої чуприни та золотого браслета, що вдягають на ногу. Любить прикраси й крутитися перед дзеркалом. Була врятована Мумі-тролем від хижого куща.

Мавпочка (Кошенятко): У різних варіантах перекладу зі шведської є або Мавпочка, або Кошенятко (першим побачив його Чмих і захотів потоваришувати).

Гемуль - колекціонер комах: Мумі-тато так характеризує гемулів: «Гемулі досягають майже подвійної висоти звичайної папороті. У них витягнуті й дещо пригнічені обличчя. Рожеві очі. Немає вух, але замість них кілька жмутиків синього або кольору імбиру волосся. Гемулі - зовсім не видатні інтелектуали й легко стають фанатиками. Їхні ноги надзвичайно великі й пласкі. Вони не можуть навчитися свистіти, й тому не люблять будь-який свист.» Усі гемулі досить занудливі. Люблять керувати й ніколи не визнають своєї неправоти. Як правило, щось колекціонують.

Гемуль філателіст-ботанік: Фанатичний колекціонер-профан.

Гатіфнати: 3 пояснень Мумі-мами: «Це такі дрібні чарівні звірята. Здебільшого вони невидимки. Іноді вони живуть під мостинами в людей, й чутно, як вони прокрадаються там увечері, коли в будинку все затихає. Але частіше вони бродять світами, ніде не зупиняючись, ні про що не турбуючись. Ніколи не можна сказати, веселий гатіфнат чи злий, опечалений він чи здивований. Я впевнена, що у них взагалі немає ніяких почуттів.» Гатіфнати з'являються на світ із зернят у день літнього сонцестояння. Мандрують по всьому світу в маленьких човниках. Раз на рік збираються на своєму таємному острові й дізнаються про погоду за великим барометром.

**Систематизація знань та вмінь за темою «Сила творчої уяви. Сучасна література. У колі добрих героїв»
(літературний диктант)**

1. Льюїсу Керролла випало жити в Англії за часів правління ....
2. Поштовхом до написання твору «Аліса в Країні Див» стала така подія з життя Л.Керролла ....
3. Темою твору «Аліса в Країні Див» є ....
4. Аліса потрапляє у такі дивовижні, казкові пригоди: ....
5. М. Цветаєва у вірші «Книги в червоній палітурці» згадує такі епізоди з книги Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра»: ....
6. Твір «Книги в червоній палітурці» є ліричним твором, тому що ....
7. Головною думкою вірша «Книги в червоній палітурці» є ....
8. Містер Вонка – це ..... (напишіть декількома реченнями, що знаєте про героя)
9. Умпа-лумпи – це ....

10. Фантастичними у творі Р.Далла «Чарлі і шоколадна фабрика» є такі епізоди .... (вказати не менше трьох епізодів).
11. Повчальний зміст твору «Чарлі і шоколадна фабрика» полягає в тому, що ....
12. Я думаю, що хлопчик Чарлі Бекет став переможцем конкурсу на шоколадній фабриці, тому що ....

7 клас

Поетичне бачення світу

Мацуо Басьо – цікаві факти

Один з найвідоміших японських поетів. Він заснував школу талановитих і відданих йому послідовників. За свідченням сучасників він був людиною неабиякої чарівності й моральних чеснот, справжнім подвижником мистецтва.

Справжнє ім'я поета за різними історичними джерелами вказується не однаково: Дзінсітіро Гіндзаемон і Мацуо Манефуся. Псевдонімом Басьо поет уславив тропічний фрукт банан, адже саме так перекладається з японської це слово.

Відомий японський поет, якому належать витончені поезії хоку (або хайку). Хоку — короткі вірші, але в них зосереджена значущість кожної миті життя, філософія сприйняття світу, життєвих і природних явищ. Басьо написав майже тисячу хоку, у кожному рядку — відтворення вічності.

Поет постійно подорожував, тому його творчий доробок і називається дорожніми щоденниками. Мацуо Басьо вписував сюди як свої вірші, так і вірші тих поетів, які йому сподобалися. Найвідоміший з його щоденників "Стежками Півночі". (1689), раніше ним створені "Кістки, що біліють у полях" (1684—1685), "Мандрівка до Касіма" (1687), "Рукопис у дорожньому мішку" (1687—1688), "Мандрівки в Сарасіна" (1688).

Мацуо Басьо. Японська поезія

У 1680 році Басьо створив перший варіант знаменитого в історії японської поезії вірша:

На голій гілці

Ворон сидить самотньо
Осінній вечір

Поезія Басьо - не лише лірика природи, межі її рухливі, вона вміщає в себе світ людей того часу.

Японці кажуть:

вдивляйтесь у звичайне- і побачите несподіване;
вдивляйтесь у негарне- і побачите красиве;
вдивляйтеся у частинки-і побачите ціле.

Ця краса буденного втілилася в багатьох видах японської культури, особливо в літературі, у поезії :

Навіть воїн
Схилюся в поклоні-
Розквітла сакура.

Перед нами хайку (хоку) невеликий за обсягом твір, який не має рими, містить всього три рядки, у кожному з яких певна кількість складів 5-7-5.

Перший рядок містить тему – воїн, другий – розвиток цієї теми – що робить воїн? – схилюся в поклоні. Третій рядок – несподіваний висновок – розквітла сакура. Хоку називають японською гномічною поезією. І щоб зрозуміти зміст хоку, потрібно включити уяву. Шляхом до розуміння хоку будуть асоціації. Давайте прочитаємо в словниках, що таке асоціація.

Асоціація – поняття, що виникає при згадування іншого (поле - квітка) Повернемося до нашого хоку. «Воїн» символізує сміливість, відвагу, хоробрість, вірність. «Поклон» - шана, повага до когось або чогось. «Квітуча сакура» - краса. Отже, мужність, відвага, сила зачаровані красою. У хоку паралельно відображаються і стан природи, і думки, почуття людини. Основний прийом побудови хоку – паралелізм. Висновок:

-Діти, скажіть, як називаються японські вірші?

-називаються хоку

-Яку будову вони мають?

-Невеликі за обсягом – містять всього три рядки. У кожному з них певна кількість складів – 5-7-5

Неперевершеним майстром складання хоку є людина, поетичне ім'я якого знає увесь світ, а от справжнє – навіть не кожен японець.

Роберт Бернс – цікаві факти

Титул всенародного поета Роберт Бернс отримав ще за життя. Він — син бідняка, сам орав землю, був звичайним чиновником, і не полишав працю навіть тоді, коли став знаменитим, загальноновизнаним поетом. Його поезією захоплювалися Вальтер Скотт, Йоганн Вольфганг Гете. Звідки Роберт Бернс

брав теми для своїх віршів? З життя, з творів інших письменників, але він ніколи не копіював, завжди творчо переосмислював те, про що писав. Запал, теплий гумор, гіркота життя, любов до батьківщини — все є у віршах Бернса. Головним ліричним героєм його віршів є проста людина, трудівник (вірші "Хлопець з верховини", "Білий метелик, білий...", "Мій любий ткач"). Поет мріє про визволення людини з рабства, оспівує вільне життя, тому вітає визвольну боротьбу в Америці, Англії, Франції, він захоплюється своїми земляками-стрільцями, борцями за незалежність Шотландії. Крім пісень, ліричних віршів, Бернс написав багато епіграм, сатиричних творів ("Сон", "Трактирна балада", "Галерея політиків і святош"). Його вірші прості, виразні, дуже емоційні. Багато віршів Бернса стали піснями, а твори поета-барда перекладені на мови світу.

Помер 21 липня 1796р., у місті Дашфісе.

Надзвичайно близьким до персонажа народних пісень був ліричний герой Бернса.

Ліричний герой - це образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у творі почуттів, переживань, роздумів. Ліричний герой не обов'язково тотожний з автором. Через нього автор або передає власні почуття або ж просто відображає переживання певної якості. Ліричний герой — поняття суб'єктивне.

Ліричний герой Бернса - син свого народу.

Роберта Бернса. «Моє серце в верховині»

Гарячим почуттям любові до рідної Шотландії проинятий вірш «Моє серце в верховині...».

Тема: Любов до рідного краю.

Художні засоби

Епітети: «любий рідний край», «пущі дикі», «буйні ріки» тощо.

Метафори: «Моє серце в верховині і душа моя, Моя дума в верховині соколом буя, Моя мрія в гори лине наздогін вітрам».

Персоніфікації: «Прощавайте, сині гори, білії сніги, Прощавайте, темні звори й світлії луги! Прощавайте, пущі дикі й тіняві гаї, Прощавайте, буйні ріки й бистрі ручаї!», «Будь здорова, верховино, любий рідний край».

Нестягнені форми прикметників: «білії сніги», «світлії луги».

Інверсія: «іду я на чужину»

Фольклорні елементи у вірші

Повтори: прощавайте, моя, моє.

Постійні епітети: білії сніги, світлії луги, тіняві гаї, буйні ріки, любий рідний край.

Традиційні образи: дума соколом буя, мрія лине.

Завдання

1. Дайте визначення поняття «ліричний герой».
2. Визначте тему й основну думку вірша.
3. Яким постає ліричний герой вірша Бернса? Як він характеризує свою батьківщину та її природу? У яких образах і рядках розкривається його любов до рідного краю?
4. Знайдіть у перекладі вірша епітети та розкрийте їхню художню роль.

Генрі Вордсворт Лонгфелло – цікаві факти

Генрі Вордсворт Лонгфелло – американський поет і перекладач. Автор «Піснi про Гайавату» та інших поем і віршiв. Народився в місті Портленд (штат Мен) 27 лютого 1807 року в родині адвоката. Був нащадком старовинного йоркширського роду, вихідців з Англії.

У дитинстві захоплювався читанням, складати перші вірші почав рано. Газета вперше опублікувала вірші Генрі, коли йому було 13 років.

Після здобуття початкової освіти в Портленді Лонгфелло вступив до Гарвардського університету, Боудойнський коледж. Після закінчення навчального закладу йому запропонували залишитися і працювати професором нових мов. Щоб ґрунтовно підготуватися до вступу на посаду, Лонгфелло більше трьох років провів на європейському континенті, був в Іспанії, Італії, Німеччині, Франції, де вивчав мови і літературу. Враження, отримані за кордоном, стали основою для майбутньої збірки подорожніх нотаток-нарисів «За океаном».

Лонгфелло працював в Боуден-коледжі. На аналогічну посаду його в 1835 р запросили працювати в Гарвардський університет. І знову Лонгфелло їде подорожувати до Європи. Під час поїздки поет переживає особисту трагедію: померла його дружина, з якою вони одружилися в 1831 р. У кінці 1836 р Генрі Уодсуорд повертається в Америку і приступає до викладання, зайнявши кафедру нових мов. У Гарварді працював до 1854 р.

Після видання книги «За океаном» (1835), Лонгфелло повністю присвячує себе поетичній творчості. Популярність йому приніс один із перших опублікованих віршiв; у 1839 р побачила світ перша поетична збірка «Нічні голоси». Потім видаються поетичні збірки – «Балади і інші вірші» (1842),

«Вірші про рабство» (1842) та ін. Світову популярність Лонгфелло принесла «Пісня про Гайавату» – епічна поема, в основу якої лягла індіанська міфологія. Лонгфелло вніс вклад в національну культуру як перекладач. Переклади віршів поетів Італії (зокрема, він переклав «Божественну комедію» Данте), Німеччини, Франції користувалися величезним успіхом як у літературних критиків, так і простих читачів.

Останні роки життя поета були затьмарені фізичними стражданнями (його мучив ревматизм), однак він продовжував писати. Помер 24 березня 1882 року в Кембриджі.

У своїх віршах і поемах Лонгфелло писав про простих людей, про буденні сімейні радощі, про мирну працю пересічних американців. Його надихала краса зоряного неба, сонця і моря.

Найзначніший і найзнаменитіший твір Генрі Лонгфелло є «Пісня про Гайавату» (Люлька згоди).

Генрі Вордсворт Лонгфелло. «Пісня про Гайавату»

Жанр: епічна поема.

Лонгфелло творчо переосмислив давні перекази, наситив новими образами, символами, опоетизував. І його поема — **це поетичний переказ** індіанських міфів, самостійний літературний твір, який слугує даниною пам'яті предків, написаний з метою збереження тієї «золотої нитки», що зв'язує різні покоління.

Головна думка поеми — заклик до єднання і припинення племінних чвар.

Національні традиції та звичаї

Розфарбовування індіанців у яскраві фарби перед боєм; традицію викурювати люльку згоди на знак установалення миру. Опис індіанських звичаїв, традицій, одягу вносить у текст поеми неповторний національний колорит.

Образ Великого Духа Гітчі-Маніту. За віруваннями індіанців, він створив усе живе на землі й послав до людей Гайавату, ім'я якого означає «пророк», «учитель».

Мета Гітчі-Маніту — припинити сварки. Він не тільки виконує місію миротворця, а ще і вчить людей жити у мирі

Головні риси характеру Гітчі-Маніту: розум, мудрість, урівноваженість, гуманізм, сила, мужність.

Художні засоби

Епітети: могутий, милосердний;

Гіперболи: проводить путь річці, одламав рукою камінь, від подиху гойдаються віти.

Приєм протиставлення (контрасту), або антитези: Сила — безсилля, згода — ворожнеча, мудрий творець — нерозумні діти. Антитеза дає можливість підкреслити спокій, розум Гітчі-Маніту і войовничість, агресивність індіанців. Вислів «люлька згоди», «викурити люльку згоди» — означає помиритися, укласти мир. Слугує визначенням миру, дружби, злагоди у стосунках між людьми.

Завдання

1. Які деталі свідчать про те, що Гітчі-Маніто є володарем природного світу?
2. Якими постали перед Владикою Життя індіанці? Із чим у перекладі поеми порівнюються їх розфарбовані тіла? Поміркуйте, які саме кольори переважають у бойовій розкрасці воїнів.
3. Для чого Гітчі-Маніто скликав народ? Як він розмовляв із ворогуючими племенами?
4. Як змінилася вода в річці після того, як індіанці зміли в ній “фарби бою”? Що ця зміна означає?

Джанні Родарі – цікаві факти

Джанні Родарі – відомий італійський дитячий письменник і журналіст. Джованні Франческо Родарі народився 23 жовтня 1920 року в містечку Оменья (Північна Італія).

У дитинстві Джанні Родарі багато хворів, але наполегливо займався – вчився грати на скрипці, складав вірші, малював і мріяв стати знаменитим художником. Батько хлопчика був булочником, і помер коли синові виповнилося 10 років. У сім’ї настали важкі дні. Щоб прогодувати сім’ю (у Джанні було ще два брата – Чезаре і Маріо), мати влаштувалася працювати служницею в багатий будинок. Вчитися Джанні Родарі довелося в духовній семінарії – там не тільки вчили дітей бідняків, але ще і безкоштовно годували й одягали.

Закінчивши семінарію в 1937 році, він змушений був працювати учителем в початковій школі і одночасно відвідував лекції філологічного факультету Міланського університету, займався самоосвітою. Джанні Родарі подобалося

працювати з дітьми, він придумував для своїх учнів забавні і повчальні історії. Його вихованці будували будиночки з букв, разом з учителем склали казки.

Під час Другої світової війни Родарі був звільнений від служби через погане здоров'я. Після смерті двох близьких друзів і ув'язнення брата Чезаре в концентраційний табір, він став учасником Руху Опору, в 1944 році вступив до Італійської комуністичної партії. У 1948 Родарі став журналістом в комуністичній газеті «Уніта» (L'Unita) і почав писати казки для дітей. У 1950 партія призначила його редактором щойно створеного щотижневого журналу для дітей, «Піонер» (Pioniere) в Римі. У 1951 Родарі опублікував першу збірку віршів, «Книжка веселих віршів», і свій найвідоміший твір «Пригоди Чиполліно». У 1952 році Джанні Родарі вперше приїхав в СРСР, де потім бував неодноразово.

У 1953 році він одружився на Марії Терезі Феретті, через чотири роки у них народилася дочка Паола. У 1957 році Родарі склав іспит на звання професійного журналіста, а в 1966-1969 роках не публікував книги й лише працював над проектами з дітьми.

У 1970 році письменник отримав престижну премію Ганса Крістіана Андерсена, яка зробила його всесвітньо популярним. Після «Піонера» Родарі працював в журналі для юнацтва «Авангард», потім він перейшов в масову ліву газету «Паезе сірка», де до кінця життя працював літературним співробітником. Родарі написав багато різних віршів і такі казки: «Пригоди Блакитної стріли» (1952), «Джельсоміно в Країні брехунів» (1959), «Казки по телефону» (1961), «Торт у небі» (1966) та ін.

Помер Джанні Родарі від важкої хвороби 14 квітня 1980 року в Римі.

Відвідуючи заводи й фабрики, спілкуючись із робітниками та селянами, він бачив справжнє життя країни, приховане за глянцевиими листівками з видами її легендарних пам'яток

Джанні Родарі. «Листівки з видами міст»

Жанр: вірш.

Рід: лірика.

Тема: розповідь про красу Італії та життя її простих людей, про листівки як символ широти сприйняття світу.

Ідея: автор закликає «дивитися за картинку», не тільки насолоджуватися гарними краєвидами та чудовою архітектурою, а й перейматися долями інших людей.

Головна думка

- Уславлення краси й різноманітності світу, прагнення до його відкриття та пізнання.
- Висловлення співчуття простим трудівникам, чиею працею створюється усе багатство.
- Наголошення на необхідності соціальної справедливості та вмінні підходити до оцінки життєвих явищ різнобічно.

Ліричний герой вірша вміє цінувати красу, відчуває неосяжність світу, прагне до його відкриття, співчуває знедоленим, хоче справедливості, небайдужий, до всього намагається долучитися сам, хоче іншим допомогти зрозуміти, що за працю повинна бути гідна винагорода. Настрій вірша – радісний, піднесений, змінюється на сумний.

Художні засоби

Епітети: «блискучі», «безжурні», «славетні», «розкішні»

Метафора: «Венеція-кряля»

Анафора: «Хто...»

Антитеза: Скаче – плаче, робить – байдикує

Перелічення: «Рим – Колізей, Капітолій і Форум...»

Риторичні запитання: «А глянь за картинки – чи так воно вийде?», «Чи справді в Венеції тільки й роботи – Гондоли ганяють і співають без турботи?», «Чи справді безжурні неаполітанці Тільки те й знають, що гулі і танці?»

Інверсія: «Купує в Італії кожен турист», «Не вірю я...», «Хай сам я побачу»

Антитеза у вірші є центральним художнім засобом.

Цей вірш можна поділити на 2 частини:

У першій розповідається про визначні місця Італії.

У другій – роздуми ліричного героя про життя італійців, бажання самому дізнатися правду. Тобто, автор підкреслює, що за гарними картинками приховане суворе життя.

Бесіда

1. Які проблеми людського життя порушує автор Джанні Родарі?
2. Що символізує “Листівка з видами міст” у поезії Джанні Родарі?
3. Про що розповідають “Листівки з видами міст”?

Систематизація знань та вмінь за темою «Поетичне бачення світу» (тестові завдання)

1. Оберіть правильні твердження

- А поетичним творам притаманна рима та ритм
- Б у поетичних творах розповідається про реальні події
- В поетичні твори передають почуття

2. Мацуо Басьо - один з найвідоміших поетів

- А Америки
- Б Італії
- В Японії

3. В історію світової літератури Мацуо Басьо увійшов як майстер

- А байки
- Б пісня
- В хайку

4. Хайку - це

- А віршована оповідь, що має алегоричний зміст
- Б ліричний вірш, що складається з 14 рядків
- В трирядний вірш, що містить сімнадцять складів

5. Особливістю хайку є

- А читач та поет протиставляються
- Б активна співтворчість читача й поета
- В читач і поет існують відокремлено

6. Батьківщина Роберта Бернса

- А Англія
- Б Америка
- В Шотландія

7. Вірші Р. Бернса пов'язані з

- А життям і творчістю народу
- Б любов'ю до природи
- В цікавістю до історії

8. Ліричний герой - це

- А образ, наділений яскравим характером
- Б постать людини, зображена автором
- В поетичне "я" автора

9. Ліричний герой вірша "Моє серце в верховині"

- А стомлений дорогою, чекає відпочинку
- Б любить рідний край та його природу
- В відокремлює себе від батьківщини

10. Італійський письменник, лауреат Премії імені Андерсена

А Генрі Лонгфелло

Б Джанні Родарі

В Роберт Бернс

11. Художній прийом, який використовує Дж.Родарі у вірші "Листівки з видами міст", змальовуючи "правду життя"

А алегорія

Б метафора

В антитеза

12.Ідея поеми Г.Лонгфелло "Пісня про Гайавату"

А заклик до єднання та припинення племінних чвар

Б звеличення любові до батьківщини

В уславлення єдності та братерства з метою досягнення спільної мети

Образ майбутнього в літературі

Рей Дуглас Бредбері – цікаві факти

Рей Бредбері, найвідоміший автор науково-фантастичних творів, чії книги перекладені більш ніж на 40 мов світу, народився 22 серпня 1920 року у місті Уокіган, штат Іллінойс, США, в родині наладчика телефонних ліній і шведської іммігрантки.

У 1934 році сімейство Бредбері перебралося в Каліфорнію, і юний Рей часто відвідував Голлівуд в полюванні за автографами знаменитостей. Всього в 14 років завдяки щасливому випадку він був найнятий в якості письменника для одного з телевізійних шоу.

У Лос-Анджелесі він відвідував вищу школу, брав участь в театральному гуртку і збирався стати актором. Після випуску зі школи в 1938 році він більше ніде не вчився.

З 1938 по 1942 роки Рей Бредбері продавав газети на вулицях міста, проводив багато часу в публічній бібліотеці, а ночами друкував свої перші тексти. У 1941 році його розповідь «Маятник» купив журнал, який публікував науково-фантастичні розповіді, а до кінця 1942 року Бредбері працював письменником на повну ставку.

У 1947 році вийшла перша книга фантаста «Темний карнавал», до якої увійшли всі написані до цього часу розповіді. В цьому ж році Бредбері одружився на Маргариті СьюзанМакКлюр, з якою вони прожили все життя і народили чотирьох дочок.

Популярність прийшла до письменника після публікації в 1950 році знаменитих «Марсіанських хронік», в яких розповідалося про колонізацію землянами Марса і їх взаємодії з марсіанами.

Наступним шедевром була антиутопія «451 градус за Фаренгейтом», що вийшла в 1953 році, книга про суспільство цензури і тоталітаризму. У 1966 році режисер Франсуа Трюфо екранізував роман. Згодом, багато творів Бредбері були адаптовані для телебачення і радіо.

Ще одна відома книга автора «Вино з кульбаб» вийшла в 1957 році. Вона відрізнялася від інших книг Бредбері тим, що була частково біографічною.

У 2014 році письменник отримав Національну медаль США в області мистецтв. Також на Голлівудській алеї слави ім'я Бредбері увічнено в п'ятикутній мідній зірці. На честь його названий астероїд «9766 Бредбері», а на Місяці є Кратер Кульбаби, як визнання любові читачів до безсмертного твору «Вино з кульбаб».

Рей Бредбері помер 6 червня 2012 року в віці 91 року в Лос-Анджелесі. За своє довге життя він написав близько 600 оповідань, видав понад 30 книг, їм написані численні вірші, п'єси і сценарії для телешоу.

Центральним конфліктом у творах Рея Бредбері є зіткнення між творчим розвитком людини та бездуховністю й зашкарублістю суспільства

Рей Дуглас Бредбері. «Усмішка»

Твір Р. Д. Бредбері – застереження від можливого лиха, адже, на думку автора, люди є творцями свого майбутнього.

Жанр: Фантастика, антиутопія, оповідання

Тема: Твір про те, як у далекому майбутньому люди знищили «Джоконду» Леонардо да Вінчі, а маленький хлопчик Том врятував шматочок полотна з усмішкою Джоконди; про майбутнє людства, занепад цивілізації, загибель краси, ідеалів.

Ідея: Бредбері утверджує, що краса, увічнена в шедеврах світового мистецтва, знайде свою стежку до людських сердець. Духовне відродження людства починається з духовного відродження кожної людини.

Герої: картина Л. да Вінчі «Джоконда», хлопчик Том, Грігзбі, один з черги, натовп, поліція.

Місце та час дії. Зруйноване місто, «святковий» день 2061 року.

Сюжет

Усмішка Джоконди стала «героєм» оповідання Рея Бредбері. Восени 2061 вцілілі після атомних бомбардувань жителі великого міста відзначають свято –

досить дивним, на наш погляд, способом: ламають і трощать все, що дивом збереглося після катастрофи. Свідком цих «святкових» подій став хлопчик Том. Том стає у чергу – влада дозволила кожному бажаючому плюнути на ... картину Леонардо да Вінчі «Джоконда». Натовп не тільки плює, але й рве картину на шматки, утоптує в бруд, ламає раму. Жахливе і страшне видовище. Письменник залишає надію – в руки Тома потрапляє шматочок полотна з посмішкою Джоконди.

Конфлікт

У творі декілька конфліктів: між Томом і натовпом, між людиною і суспільством, між красою і вандалізмом.

Людство майбутнього в оповіданні: зруйновані міста; дороги, понівечені від бомбардування; радіоактивні поля; одяг із грубої мішкковини; «свята» ненависті та руйнації; ненавидять минуле; відмова від цивілізації; надія на відродження «нової» цивілізації («з'явиться людина з душею..., в якій душа горнеться до гарного...»).

Духовний шлях Тома

Том – сільський хлопчик, єдина дитина в черзі.

Бажає прийняти участь у святі руйнації та ненависті.

Замислюється: навіщо плювати, знищувати все прекрасне, вбивати, руйнувати все навколо.

Цікавиться, чи повернеться цивілізація.

Зачарований красою витвору мистецтва.

Розуміє силу Краси та Любові Не може плювати й нищити картину.

Не бажає бути одним із черги.

Відриває шматок картини разом з натовпом.

Зберігає усмішку «Джоконди» як символ вічності мистецтва, духовної.

Краси, морального зростання людини.

Обирає новий шлях «назустріч ранку» — назустріч новій цивілізації «людина з душею».

Став справжньою Людиною під впливом мистецтва.

Символічні образи

Картина Л. да Вінчі «Мона Ліза» – символ краси, мистецтва і відродження духовності.

Усмішка Джоконди – символ краси, добра, загадкової та життєдайної сили мистецтва.

Хлопчик — символ майбутнього, нового покоління.

Ранок – символ надії на краще.

Рей Бредбері, як і Леонардо да Вінчі, мріяв про духовно просвітлене людство, про велич людини, її моральне відродження, про перемогу добра над злом, краси над ненавистю. Проте реальна дійсність вимагала від нього показати жахливий стан людства і його темне майбутнє. Зазираючи на кілька століть уперед, Бредбері дає трагічні відповіді на запитання, що висунув у своєму мистецтві Леонардо да Вінчі: людина й людство прямують хибним шляхом, вони втрачають все світле, піднесене, прекрасне. Однак, як і його великий попередник, Бредбері вірить у духовне відродження людини. Якщо в серці хоча б однієї людини перемагає добро: світ ще не загинув, людство ще може врятуватися.

Завдання

Розгляньте репродукцію картини Леонардо да Вінчі “Мона Ліза”. Як художник досягає гармонійної єдності образу жінки (її обличчя, постави, одягу) та пейзажу?

Якою вам здається посмішка Джоконди? Опишіть свої враження.

Як, на вашу думку, автор оцінює майбутнє людства у фіналі твору - песимістично чи життєствердно? Обґрунтуйте свою відповідь.

Придумайте продовження історії Тома й запишіть його в зошиті.

Роберт Шеклі – цікаві факти

Роберт Шеклі народився 16 липня 1928 року в Нью-Йорку. Дитинство майбутнього письменника пройшло в містечку Мейплвуд, штат Нью-Джерсі. Після закінчення школи навчався в Нью-Йоркському університеті, спеціалізуючись в гуманітарних дисциплінах.

Служив писарем в армії в Кореї. Повернувся в США через конфлікт з начальством. Деякий час працював на металургійному заводі.

З початку 50-х років Шеклі почав писати перші оповідання, причому більшість з них були опубліковані у журналі «Galaxy». Всього за своє життя Роберт Шеклі написав 20 романів і більше 400 оповідань і повістей, що склали 13 авторських збірок. Його твори були перекладені багатьма мовами світу, що склало більше 65 книг.

У 70-ті роки письменник багато подорожував, ходив під вітрилом, був редактором журналу «Omni». У 1991 році Роберт Шеклі був відзначений нагородою імені Даніеля Галлана (Daniel F. Gallun) за внесок в жанр наукової фантастики.

Шеклі був одружений п'ять разів. У нього є сестра Джоан Клейн; син Джейсон від першого шлюбу; дочка Аліса Квітней від другого; дочка Анна і син Джед від третього; а також три онуки.

В останній період життя Роберт Шеклі був одружений із письменницею Гейл Дані і жив в Портленді. Роберт Шеклі — лауреат премій «Мандрівник-97» і «Малий Золотий Остап - 97».

Навесні 2005 року, під час візиту на Україну на літературний конвент «Портал», стан здоров'я Шеклі різко погіршився, і він був госпіталізований. Роберт Шеклі пішов з життя 9 грудня 2005 року в лікарні міста Покіпсі, штат Нью-Йорк. Він помер від ускладнення аневризми судин головного мозку, через два тижні після не надто вдало проведеної операції.

З його творчості, крім розповідей, найбільш відомі романи «Корпорація Безсмертя», «Цивілізація Статусу» і «Подорож в післязавтра», інший переклад назви - «Ходіння Джоеніса 1962»), повісті «Обмін розумів», «Координати чудес» і «Квиток на планету Транай». Спільно з Роджером Желязні їм була написана серія з трьох книг «Принеси мені голову прекрасного принца», «Якщо з Фаустом вам не пощастило» і «П'єса повинна продовжуватися». Їм написані також три гумористичних детективних роману про приватний сищика Боба Драконіане: «Детективне агентство «Альтернатива», «Між Сциллою і Харибдою» і «Сома-блюз». Роберт Шеклі також працював над сценарієм комп'ютерної гри «Netrunner».

У 1950-х роках Шеклі став відомим як автор яскравих фантастичних оповідань. Багато з них увійшло до бібліотеки найпопулярніших творів наукової фантастики.

Наукова фантастика є жанром фантастики, який описує ситуації, невідомі в реальності, але ймовірні, пов'язані з певними теоріями і припущеннями в науці й техніці. Відповідно серед сюжетів наукової фантастики часто зустрічаються неможливі на даний час види польотів на інші планети, робототехніка, вірогідні, проте не відкриті позаземне життя, гіперпростір. Яскраві представники жанру в літературі: Іван Єфремов, Олександр Беляєв, Айзек Азімов, Рей Бредбері, Артур Кларк.

Роберт Шеклі. «Запах думки»

Жанр: Фантастичне оповідання.

Тема: Про небезпеки, які чатували на космічного поштаря на незнайомій планеті; як Людина, залишившись сам на сам із дикою природою, виходить переможцем без сторонньої допомоги; як людина може змінити світ силою власної уяви

Ідея: Уславлення необмежених можливостей людського розуму, сили духу, волі, творчої уяви, неординарного мислення людини, яка здатна здолати всі перешкоди на своєму шляху. Ніколи не можна втрачати самовладання, слід боротися за своє життя та здоров'я.

Конфлікт. Протистояння головного героя Кліві та позаземної фауни; внутрішня боротьба героя зі своїми страхами.

Головні герої: космічний поштар Лерой Кліві, звірі без вух та очей: білка з темно-зеленим хутром, жовто-бура пантера, вовки зеленого кольору, дятел, стерв'ятники.

Місце та час дії. Зоряне скупчення Сергон, киснева планета 3-М-22 (три дні).

Сюжет

Головний герой Лерой Кліві через космічну аварію опинився на незнайомій планеті без засобів до порятунку. Героя здивувало, що тварини на планеті сліпі та глухі, вони спілкуються завдяки телепатії. Він робить спробу керувати своїми думками та придумує різні способи порятунку. Силою думки він бореться з пантерою, вовками, стерв'ятником, уявляє себе самицею пантери, змією, пташкою, кушем, трупом. Останнім зусиллям волі він змушує хижаків відступити, уявивши себе вогнем.

Він став телепатом, який перемиг інопланетних тварин і здивував рятувальників, що прибули йому на допомогу. Їх здивувало те, що на тілі ЛерояКліві не було жодного опіку, хоча він перебував в епіцентрі пожежі.

Гуманістичний зміст оповідання

Людина — не вбивця всього живого, бути сильним не означає знищувати тих, хто слабший. Людина майбутнього — господар не тільки своєї планети, а й далекого Космосу. Оскільки світ змінюється, Роберт Шеклі показує нам, якою має бути людина майбутнього, щоб могла вижити у боротьбі із невідомим.

Бесіда

1. Хто головний герой оповідання «Запах думки»?
2. Професія Лероя Кліві.
3. У яку критичну ситуацію він потрапив?
4. Яке рішення прийняв Кліві?
5. Якою героєм побачив планету 3-М-22?
6. Чи схожа вона на Землю? Чому?

7. Чи можна планету 3-M-22 назвати обмеженим простором для Кліві? Чому?
8. Чому герой перебував у блаженному стані?
9. У свій чи чужий світ потрапив герой? Чому?
10. Що ж було фантастичним для Кліві на цій планеті?
11. Що Кліві здивувало в поведінці білки та вовка?
12. Яким же чином звірі полювали один на одного?
13. Що таке телепатія?
14. Хто для Кліві був найбільш небезпечним?
15. Якою він побачив пантеру?
16. Прослідкуймо послідовно у тексті, крок за кроком, які шляхи порятунку завдяки силі своєї думки обрав Лерой Кліві.
17. Яка саме думка остаточно врятувала Лероя Кліві від ворогів, а отже і від смерті?
18. А які якості допомагають вижити Кліві?

Сучасна література. Зростання і взаємини зі світом

Астрід Ліндгрєн – цікаві факти

Народилася 14 листопада 1907 в містечку Віммербю на півдні Швеції, у сім'ї селянських фермерів. Як стверджувала сама письменниця в автобіографічному збірнику «Мої вигадки» (1971), у неї було щасливе дитинство, повне ігор та пригод.

Закінчивши середню школу, Астрід недовго пропрацювала журналісткою в місцевій газеті, а потім поїхала до Стокгольма, де вчилася на стенографістку. Паралельно вона працювала за фахом. Незабаром вона вдало вийшла заміж за Стуре Ліндгрєна. На той момент у неї вже був маленький син Ларс. Відразу після заміжжя Астрід залишила роботу, щоб піклуватися про сина і про новонароджену доньку Карін (1934).

За словами письменниці, її перша повість-тетралогія, «Пеппі Довга панчоха» (1945) вийшла в світ саме завдяки дочці. Коли дівчинка захворіла, їй довелося щовечора розповідати всякі історії. Так, одного разу Карін замовила історію про Пеппі Довга панчоха, ім'я якої вигадала на ходу. Книга мала приголомшливий успіх. Домогосподарці Астрід відразу ж запропонували роботу в дитячому видавництві й присудили кілька премій. Сьогодні її твори перекладені на багато мов в 60 і більше країнах світу. Історія про Карлсона

також з'явилася завдяки дочці, яка часто розповідала про загадкового чоловічка, який залітав у вікно.

Крім дитячих книг, письменниця іноді створювала романтичні історії, наприклад, «Брати Левине Серце» (1979), а також дитячі детективи і шахрайські повісті про Еміля з Леннеберги. Астрід Ліндгрєн стала першою дитячою письменницею у своїй країні, що отримала премію за досягнення в галузі літератури. Найбільший творчий розквіт письменниці випав на 1940-1950-і роки. Однією з найкращих робіт Ліндгрєн була повість-казка про самотніх і занедбаних дітей «Міо, мій міо» (1954). У вільний від письменства час, вона вела різні ток-шоу та вікторини на шведському телебаченні та радіо.

Померла видатна письменниця 28 січня 2002 року в Стокгольмі, переживши чоловіка і сина.

Астрід Ліндгрєн. «Міо, мій Міо»

Жанр: Казкова повість (фентезі).

Тема: пригоди хлопчика в казковій Далекій Країні.

Ідея: віра в перемогу справедливості; розкриття безмежних фізичних і духовних можливості людей, які готові пожертвувати собою заради щастя інших.

Герої

Сонячний світ добра: Міо, Бенко, тітка Лундін, тато-король, Юм-Юм, Ірі, Нонно, Ено, Ткаля, Зброяр, діти-птахи

Світ зла і темряви: Тітка Едля, дядько Сікстен, лицар Като, вивідувані, вартові

Сюжет

Експозиція: Життя Буссе в родині опікунів.

Зав'язка: Тітка Лундін дає Буссе яблуко та лист і Джин перевозить Буссе до Країни Далекої.

Розвиток дії: Буссе – Міо в Країні Далекій знаходить батька-короля; друзі та помічники Міо, відповідальність Міо за її долю жителів Країни Далекої.

Кульмінація: Міо долає страх і приймає рішення боротися з лицарем Като. Випробування героя на шляху до замку лицаря Като.

Розв'язка: Перемога Міо над Като, звільнення дітей.

Епілог: Повернення додому, щасливе життя Міо у Країні Далекій.

Проблематика. Взаємини дітей та батьків, необхідність домашнього затишку, любові для дитини; роль батьків у житті дитини; материнська любов та піклування

Конфлікт твору. Втілення зла – жорстокий лицар Като та його мертвий світ (зачаровані птахи, безлюдне озеро, ліс, чорна гора) протиставлений сонячному світу добра.

Символи

Образ колодязя, що ввечері шепоче – «Це колодязь забутих казок і пісень, таких, що їх колись давно розповідали й співали на світі, а потім так само давно забули. Тільки цей Колодязь, що шепоче ввечері, пам’ятає їх геть усі». Образ колодязя є символом народної пам’яті, життєвої мудрості фольклору і народних традицій. Почути його казки та пісні може тільки дитина з чистим серцем. Поки є такий невичерпний колодязь, народ з нього черпає силу протистояти злу.

Маленька сіра пташка у замку Като – душа лицаря Като, яка звільнилася з кам’яного полону.

Моральні цінності, проголошені в повісті

Дорослі мають прагнути творити країну Далеку в реальному світі;
 Любов, Дружба перемагають зло та ненависть;
 природа завжди служить добру; кам’яні серця дорослих перетворюють дітей на нещасних самотніх «птахів»;
 люди мають завжди пам’ятати, що зло шкодить в першу чергу їм самим;
 батьківська любов, родинне тепло є най-вищою цінністю в житті.

Елементи чарівної казки у повісті «Міо, мій Міо»	
Чарівна казка	«Міо, мій Міо»
Незвичне народження героя	Тато – король Країни Далекої, мама померла, коли Міо народився
Казковий герой покидає домівку й потрапляє до дивного світу	14 жовтня о 6 год. ввечора зник з дому і за допомогою джина потрапляє до Країни Далекої
Два світи: світ добра й світ зла	Країна Далека та Країна Чужинецька
Чудесні помічники героя	Юм-Юм, кінь Мірамис, Зброяр, дуплисте дерево, земля, зачаровані птахи, озеро, скеля, брама
Чарівні предмети	Меч, що розтинає камінь, невидимий плащ, хліб, що втишує голод, ложечка, що не залишалась порожня
Подолання труднощів	Пригоди у Мертвому лісі, у вежі голоду, боротьба з лицарем Като
Перемога світу добра над світом зла	Перемога Міо над лицарем Като, звільнення дітей та Мірамиса з білим лошатком
Кінцівка	Міо живе в Країні Далекій, і йому дуже добре у свого тата-короля

<i>Реальне та фантастичне у творі</i>	
Реальне	Фантастичне
Життя в родині опікунів. Погане ставлення тітки Едлі й дядька Сікстена до Буссе. Самотність хлопчика	Потрапив у Країну Далеку, знайшов тата-короля. Дні його веселі та радісні
Калле-Джигун, старий броварський кінь	Міраміс – кінь, що вміє літати
Жорстокі діти з Упландської вулиці	Добрі жителі казкового королівства і злий лицар Като. Зачаровані птахи
Вечірній парк, де хлопчик грається порожніми пляшками з-під пива	Зелені луки, трояндовий сад, колодязь, що шепоче казки
Хлопець, за висловом тітки Едлі, «миршавий, блідий і хирлявий». Злі сили гноблять хлопчика	Міо виріс і зміцнів, став рум'яний і здоровий, засмаг на сонці й набрався сили. Міо перемагає злі сили

Перегляньте фільм реж. В.Грамматиков, 1987 р. і розкажіть про свої враження від нього.

Крістіне Нестлінгер – цікаві факти

Народилася у Відні (Австрія) 13 жовтня 1936 року.

Крістіне Нестлінгер закінчила середню школу з гуманітарним ухилом, потім навчалася у Віденській Академії мистецтв. У молодості вона ілюструвала книги для дорослих.

Свою першу книгу «Огненно-руда Фредеріка» Крістін Нестлінгер склала в 1968 році і сама її ілюструвала. Книга вийшла в 1970 році і вона отримала за неї літературну премію Фрідріха Бедекера.

Кристин Нестлінгер одружена з журналістом, у неї дві дочки.

Вона — лауреат більш ніж 30 літературних премій, серед них — Медаль Ганса Крістіана Андерсена. У 2003 році Нестлінгер стала першим лауреатом премії пам'яті АстрідЛіндгрєн.

Крістіне Нестлінгер. «Конрад, або дитина з бляшанки»

Жанр: повість.

Тема: пригоди штучно створеного хлопчика в реальному світі.

Ідея: слухняним бути потрібно вміру, що “закладати” вчительці однокласників – ще не значить бути чесним і сумлінним, а значить не мати в майбутньому друзів в класі, що якщо дуже хочеться морозива, то чому б його не з'їсти...

Проблематика твору

Батьки і діти

Добро і зло

Головні герої

Пані Берті Бартолотті

Пан Егон – аптекар

Конрад

Кіті

Сюжет

Зав’язка: Пані Бартолотті отримує поштою семирічного хлопчика.

Кульмінація: Блакитний конверт від виробників Конрада з вимогою повернути хлопчика.

Розв’язка: Конрад залишається у пані Бартолотті.

Конрад - цитатна характеристика

- І тепер пані Бартолотті була страшенно злякана. Вона бачила золоті зірки, за ними — синювато-золотаву імлу, за імлою — нижню частину бляшанки, а в бляшанці — верхню частину зморщеного карлика. Бачила його зморщену, як сушене яблуко, голову, зморщені руки, зморщену шию і зморщені груди. Потім побачила й зморщений живіт, бо карлик, що, мабуть, сидів у бляшанці, тепер підвівся на ноги. - Перед нею тепер стояв хлопчик, якому можна було дати років сім. У нього була гладенька, ніжна дитяча шкіра здорового, смаглявого кольору, рожеві щоки, блакитні очі, білі зуби й біляві кучері. Він був голенький. – Пан Егон побачив Конрада в блакитній шапочці з золотим дзвоником. Очі в нього були широко розплющені, рот розтулений, вуха червоні, мов буряк, русяве волосся, що вибилося з-під шапочки, розкуйовджене, а вказівний палець правої руки притиснутий до кінчика носа. Надзвичайно вродлива, мила, беззахисна дитина. – Йому, сказав він, завжди тяжко від того, що заборонене. Це в нього закладено. – ...виявився дуже спритним. Він перший дострибав у мішку до дверей спальні, єдиний доніс у ложці яйце до кухняних дверей і єдиний не розхлюпав ані краплі води з повної склянки, поки доніс її до дверей ванної.

Ідеальність Конрада:

– Треба мати співчуття до тварин! – Солодощі ввечері, перед сном, дуже-дуже шкідливі – Вчуся рахувати, — відповів хлопець. — Я ж бо завтра піду до школи. Тому хочу приготуватися як слід. – Але ж треба все з’їсти, що покладено на стіл, а особливо те, що покладено на тарілку. – Він почав із

натяків: мовляв, батьки повинні миритися між собою, так краще для дітей, і якщо батьки сваряться, то здебільшого винні обоє. А ще сказав, що всі люди різні й треба бути поблажливим до своїх ближніх. – Крім того, Конрад знав, як треба писати кожне слово. І писав дуже гарно, вмів, читаючи вголос, правильно ставити наголос У реченні, не крутився на місці, ніколи не балакав і не їв на уроках, не жував гумки, дивився тільки на пані Штайнц і уважно слухав її.

Письменниця гіперболізує ідею чемної, такої любої батькам дитини аж до гротеску. Вона показує, що такий нібито бажаний для батьків «скарб» може бути хіба що результатом технічного винаходу. Конрад знає, що варто, можна і потрібно робити хлопчикові його віку, а його новоспечена мама пані Бартолотті – курить і лається, мов швець, усіляко балує його та, схоже, не має жодного уявлення про педагогіку. Проте при всіх її дивацтвах і кумедних рисах, вона справді може дати і дає те, що потрібно кожній дитині: щирю любов.

Завдання

Пофантазуйте! Уявіть, що герої, з якими ви нещодавно познайомилися заблукали на сторінках книжок: Кліві опинився в Країні Чуженецькій, Міо-у черзі до картини “МонаЛіза”, а Том - на планеті, де думки передаються на відстані. Якими могли б бути нові історії про цих персонажів?

Систематизація знаь та вмій за темою «Образ майбутнього в літературі. Сучасна література. Зростання і взаємини зі світом»

1. Ким виявився батько Буссе-Міо у фантастичній повісті А. Ліндгрена "Міо, мій Міо..."

- А Королем чарівної Країни Далекої
- Б чоботарем
- В садівником

2. Яку відому письменницю називали «чарівницею зі Швеції» та «Андерсеном нашої доби»?

- А Астрід Ліндгрена
- Б Крістіне Нестлінгер
- В Корнелія Функе

3. Міо, головний герой повісті "Міо, мій Міо", вивільнився з в'язниці за допомогою

- А шапки-невидимки
- Б невидимого плаща з чарівної тканини

В зачарованих птахів

4. У хвилини відчаю і страху в Країні Чужинецькій Міо неодноразово чує голос тата - короля, який промовляє

А «Нічого не бійся!»

Б «Ти повинен це зробити!»

В «Міо, мій Міо!»

5. У чому знайшов своє щастя головний персонаж твору "Міо, мій Міо" А.Ліндгрена?

А у родинному затишку

Б у героїчних пригодах

В у славі

6. Що подарувала Міо продавчиня Лундін ?

А книжку

Б золоте яблуко

В капелюх

7. Як називали головного героя твору А.Ліндгрена на початку розповіді?

А Юм –Юм

Б Буссе

В Сікстен

8. Гігчі-Маніто, зібравши всі індіанські племена...

А закликав їх до об'єднання

Б доручив попрацювати над змінами традицій

В пояснив причини численних вій

Г "посіяв" ворожнечу між давніми друзями

9. Твір, який вважають антиутопічним

А "Усмішка"

Б "Запах думок"

В "Джим Гудзик і машиніст Лукас"

Г "Конрад, або Дитина з бляшанки"

10. Герой твору, що був занадто ідеальним та поступово став перетворюватись на звичайну дитину

А Том

Б Конрад

В Джим

Г Кліві

11. "Ось побачите: колись приїде людина з уявою і підлатаєї..." Про що йде мова

А про цивілізацію

Б про картину

В про спідницю

Г про сорочку

12. Події, описані в оповіданні Р. Бредбері «Усмішка», відбуваються

А 2060 року

Б 2061 року

В 2051 року

Г 2047 року

13. Про який твір живопису йдеться в творі "Усмішка"

А Леонардо да Вінчі "Мадонна Літта"

Б Леонардо да Вінчі "Хрещення"

В Леонардо да Вінчі "Дама з горностаєм"

Г Леонардо да Вінчі "МонаЛіза" ("Джоконда")

14. Установіть відповідність між героями творів та письменниками

1 Том   А Р.Бредбері

2 Кліві   Б К. Нестлінгер

3 Конрад   В Р.Шеклі

15. За допомогою чого Міо зміг побороти лицаря Като (за твором А. Ліндгрена «Міо, мій Міо»)?

А чарівних слів

Б стріл, що розтинають камінь

В плаща-невидимки

Г меча, який розтинає камінь

16. Більш за все в оповіданні "Усмішка" Р. Бредбері люди ненавиділи

А війну

Б свята

В минуле

Г мистецтво

17. Лерой Кліві, головний герой оповідання Р. Шеклі «Запах думки», був космічним...

А перевізником

Б дослідником

В ученим

Г поштарем

18. Лерою Кліві, герою оповідання Р. Шеклі «Запах думки», вдалося перемогти звірів

А силою техніки

Б силою думки

В силою м'язів

Г силою зброї

19. Укажіть, до якого жанру літератури належить твір «Запах думки»

А повчальна література

Б сатирична література

В фантастика

Г хроніка

Д фентезі

20. Укажіть, які звірі НЕ жили на планеті (твір «Запах думки»)

А пантери

Б білки

В вовки

Г стерв'ятники

Д крокодили

8 клас

Літературний детектив

Едгар Аллан По – цікаві факти

Едгар Аллан По – класик американської літератури, людина блискучого таланту й драматичної долі. Народився майбутній письменник у сім'ї мандрівних акторів. Батько пішов із життя, коли сину минув лише рік, а через два роки не стало й матері.

Дитину всиновили багатий купець Джон Аллан та його дружина Френсіс Кілінг. Вона та її сестра подарували хлопчикові любов, а в дорослі роки підтримку, яких він так потребував.

Вірші писати Е.По почав у 10-11 років, у п'ятнадцять років він мав уже значний поетичний досвід.

У 1825 році Е.По вступив до університету, де провчився недовго. У цей час стосунки з Джоном Алланом зазнали кризи. Юнак залишив багатий дім, де виховувався. Почалося самостійне життя. Власним коштом він видав збірку віршів, але успіху вона не мала. Потім спробував піти батьківським шляхом, але й в актори його не взяли.

Джон Аллан наполягав, щоб син завершив освіту у військовій академії Вест-Пойнт. Суворі дисципліна, життя за уставом не залишили часу для творчості й були нестерпними для вільнолюбної натури поета. Тоді Едгар По

зважився на відчайдушний крок: він та зухвало порушував дисципліну, що через кілька місяців його виключили з академії.

Кілька років він жив у Нью-Йорку, Балтіморі. Злидні та нестатки переслідували його. Але роки ці виявились важливими для набуття досвіду, відпрацювання власного стилю. 1832 року По написав оповідання «Рукопис, знайдений у пляшці», яке принесло перше визнання й віру у власні сили.

1835 року Едгар По оселився в Річмонді і почав працювати журналістом. Його авторитет критика й публіциста швидко зростав. Через рік письменник побрався з юною Вірджинією Клем. Він пристрасно кохав свою молоду вродливу дружину, але доля їхня склалася трагічно. У пошуках заробітків вони їздили з місця на місце: з Річмонда у Нью-Йорк, звідти у Філадельфію, знову у Нью-Йорк. Вірджинія захворіла, у січні 1847 року вона померла.

1839 року вийшла друком збірка «Гротески й Арабески», а на початку 40-х ще три збірки оповідань. Едгар По став відомим новелістом.

Едгар По створив цілу низку новел, які умовно називають «психологічними». А ще він започаткував жанр детективної новели, деякі його новели стали класикою цього жанру: «Тайна Марії Роже», «Вбивство на вулиці Морг», «Вкрадений лист».

Невизнаний належним чином на батьківщині Едгар По став першим національним майстром слова, вплив якого на світову літературу виявився глибоким і різнобічним.

Останньою збіркою письменника стала книжка «Дзвони»(1849). Обставини його смерті й досі не з'ясовані. З міста Річмонда Е.А.По вирушив до Балтимора. На вулиці він втратив свідомість, його знайшли непритомного без грошей. Добрі люди перевезли письменника в балтиморський шпиталь, де він помер 7 жовтня 1849 року.

Едгар Аллан По. «Золотий жук»

Літературний рід: епос.

Жанр: детективна повість.

Головне: сюжет повісті описує розгадку піратської таємниці й пошуки скарбів.

Ідея: у повісті «Золотий жук» автор доводить, що не сила золота, а сила людської думки, багатство творчої уяви й розуму, допомагають розкрити таємницю пергаменту й знайти сховок.

Головні герої: Легран, Джупітер, оповідач. В образі Леграна втілено американську мрію – утвердження особистості в житті за рахунок власних сил, енергії і розумових можливостей.

Оповідач — розумний, гарний товариш, співчутливий, азартний.

Джупітер — вірний та відданий хазяїнові, наївний, не дуже розумний, турботливий, інколи аж занадто.

Вільям Легран — інтелектуально розвинена людина, що зазнала в житті злиднів, якій не поталанило, але вона не втратила впевненості в свої сили, сподівається на краще. Легран — людина, котра поважає права інших (визволив Джупітера ще до того, як в Америці скасували рабство), для нього люди іншої раси не менш цінні, ніж білошкірої, до якої належить він. Приязність, гостинність — його ознака. Величезний потяг до знань (хоча б захоплення ентомологією, специфічною наукою, що вивчає комах), вражає обізнаність Леграна й у таких науках, як: лінгвістика (знає кілька мов), історія, географія, непогано знає хімію та інші природознавчі науки. Розуміється на мистецтві. Кмітливість, спостережливість, логічне мислення, вміння аналізувати факти — ось що допомагає Леграну, спираючись на знання, досягти мети. Як будь-яка людина, Легран має й негативні риси характеру: занадто запальний і занадто потайний, трохи фамільярний. В образі Леграна втілено американську мрію — утвердження особистості в житті за рахунок власних сил, енергії і розумових можливостей.

Секрет успіху Леграна

1) особисті якості: цілеспрямованість, спостережливість, кмітливість, допитливість, уважність;

2) знання: з хімії, фольклору, англійської мови, географії, історії;

3) уміння: логічно мислити, фантазувати, розгадувати криптограми.

Значення в літературі

Твір належить до перших детективів в історії літератури. «Золотий жук» збігся з початком популяризації криптографії, що складає основну частину сюжету повісті.

Особливості: композиційна будова твору – «розповідь у розповіді».

Стислий переказ твору

Оповідач відвідує свого друга Вільяма Леграна в його хатині на острові. Протягом одного з таких його відвідувань Легран і його слуга Джупітер розповідають про свою незвичайну знахідку - золотого жука. Після цього випадку Легран сильно змінюється. Він часто й надовго йде з будинку. Проходить час, і оповідач одержує від Вільяма записку із проханням приїхати

до нього в дуже важливій справі. Він повідомляє, що жук виявився дійсно із чистого золота й умовляє свого ошелешеного друга вирушити в експедицію. Заспокоєний тим, що до заходу сонця вони повернуться, оповідач погоджується виконати ці примхи. І от експедиція (щоскладається із двох друзів, слуги й собаки) вирушає на материк. Там вони відшуковують тюльпановое дерево. Легран наказує Джупітерові залізти на дерево, взявши із собою жука. Там слуга знаходить прибитий до гілки череп. Легран дає ще одну вказівку - пропустити жука через ліву очницю черепа. Вони починають копати землю там, куди опустився жук. Нічого не знайшовши, Легран нарешті розуміє, що слуга помилився. Тоді він наказує повторити всю процедуру заново, але цього разу вказує на іншу очницю. Через півтори години роботи вони розкопують скриню зі скарбами. Тільки після того як все золото було переправлено додому, Легран наважується розповісти свою історію. Коли він упіймав жука, той його вкусив. Джупітер, підбравши папірець на піску, передав її хазяїнові, щоб того загорнути жука в нього. Удома Легран бачить, що знайдений папір - це пергамент, а під впливом тепла на ньому проступає зображення черепа й цапеняти. Побачивши емблему, він здогадується що це карта скарбів, схованих знаменитим піратом Кіддом. Тут стає зрозумілою вся історія.

Чому я маю прочитати цей твір

Прочитати повість необхідно, тому що вона, як і інші твори Е.А.По вражає своєю надзвичайною силою фантазії і художньої майстерності та є одним з перших детективних творів.

Детектив

Сюжет	Заснований на обмані, який міг бути механічної (замкнена кімната) чи словесної (репліки, що збивають з пантелику) властивості. Розповідь велася від цього обману до розгадки, яка була кульмінацією всієї розповіді
Детектив (нишпорка)	Міг бути як професіоналом, так і аматором, і в ролі останнього міг бути головою приватного детективного агентства чи волею випадку стати причетним до розслідування злочину. Завжди знаходився в центрі подій, часто-головний герой, який відрізнявся високою спостережливістю
Метод здійснення злочину	Якщо злочин вбивство - метод незрозумілий, або такий, що навмисне збивав з правильної думки. Інколи метод вбивства відрізнявся надзвичайною винахідливістю (особливо у варіаціях на тему зачиненої кімнати) і викликав суспільне непорозуміння

Докази	Найважливіший елемент сюжету. їх було інколи більше 20. Значення їх могло бути прокоментоване детективом, а інколи процес дедукції пропонували читачеві
Характери	Лише детектива описано досить детально
Обстановка	Детально подана до здійснення злочину. Потім на першому місці - проблема доказів та пошуку злочинця
Соціальні установи	Консервативні
Значення елементу загадковості	Дуже важливе. Герой - детектив, детективна загадка - це все, що надовго запам'ятовується читачеві

Завдання.

Складіть картки, на яких записано епізоди повісті Е.А.По «Золотий жук», у правильній послідовності.

- 1) Легран розповів гостю про знахідку незвичайного золотого жука.
- 2) Щоб було зрозуміліше, Легран намалював жука на клапті паперу.
- 3) Знайдений жук ледве не вкусив негра, тому той не захотів брати комаху голими руками.
- 4) Малюнок черепа.
- 5) Гість сидів біля розжареного каміна.
- 6) На малюнку жука не вистачає вусиків.
- 7) Легран надіслав запрошення приїхати у важливій справі.
- 8) Клаптик паперу виявився тонким пергаментом.
- 9) Легран вимив пергамент і нагрів лист.
- 10) На пергаменті з'явилося козеня.
- 11) Легран встановив, якою мовою написано шифровку.
- 12) Якщо череп був за печать, то козеня за підпис.
- 13) Козеня допомогло встановити зміст шифровки.
- 14) Тепер залишилось тільки розшифрувати мову цифр і знаків.

Тестове опитування

I варіант

1. Чому Вільям Легран поселяється на Салівеновому острові?

А ціла низка нещасть довела його мало не до убогства

Б любить природу

В захотів пригод і різноманітності

Г змінив професію

2. Рослинність на Салівеновому острові

- А розкішна і пишна   Б не багата і хирлява
В високі густі дерева   Г опису природи немає

3. Джупітер - це

- А найкращий друг Леграна   Б знайомий з форту
В слуга   Г військовий з острова

4. Легран має колекцію

- А комах   Б марок
В дорогоцінних каменів   Г люльок

5. На яке дерево вліз Джупітер, тримаючи в руках золотого жука?

- А бамбукове   Б хлібне
В трояндове   Г тюльпанове

6. Зашифрований напис на пергаменті називається

- А телеграмою   Б каліграмою
В пунктограмою   Г криптограмою

7. Якого зображення не було на старому пергаменті капітана Кіда?

- А kota   Б черепа
В жука   Г піратської емблеми

8. За наказом Леграна Джупітер купує у місті

- А косу і три лопати   Б запас їжі
В рушницю   Г два ліхтарі

9. Джупітер називає дивну поведінку Леграна хворобою і пов'язує її з

- А божевіллям   Б виснаженістю
В самотністю   Г укусом жука

10. У яку суму шукачі оцінюють знайдений скарб?

- А 1,5 мільйони доларів   Б 2,5 мільйони доларів
В 2 мільйони доларів   Г 3 мільйони доларів

11. Усі написи на пергаменті з'явилися, коли Легран

- А потримав пергамент над вогнем каміна
Б намочив пергамент
В поклав його на сковороду, а сковороду - на жарівницю з вугіллям
Г потримав пергамент над вогнем свічки

12. Ідея новели "Золотий жук" -

- А розгадування таємниці захованого скарбу
Б гімн людському інтелекту
В таємниця золотого жука
Г захоплива подорож за скарбами

II варіант

1.3 якою метою Легран місяць тому викликав свого друга?

- А щоб допоміг знайти скарб   Б для розгадування головоломки

В щоб розкопати і перенести скарб   Г щоб допоміг йому вилікуватися

2.Тема оповідання «Золотий жук»

А подорож на пустельний острів   Б розповідь про неіснуючу комаху

В пошук скарбів, захованих піратами   Г розгадка вбивства на острові

3.Головний герой детективу «Золотий жук»

А Легран   Б Лонгрен

В Джупітер   Г оповідач

4.На яке дерево заліз Джупітер, тримаючи в руках золотого жука?

А пальму   Б тюльпанове

В бамбук   Г хлібне

5. Через що негр мав пропустити жука?

А через ліве око черепа   Б через праве око черепа

В крізь дірку в черепі   Г через дупло в дереві

6. Якої помилки припустився Джупітер?

А не там викопав яму   Б не на те заліз дерево

В не через ліве око пропустив жука   Г не взяв усіх потрібних інструментів

7.Що знайшли Легран, слуга й оповідач після другої спроби:

А скарб   Б нічого

В золотого жука   Г криптограму

8.Основні символи, на які вказують ознаки жука

А смерть, багатство   Б радість, задоволення

В пригоди, розчарування   Г хвороба, розчарування

9. Що вразило друзів у малюнку жука?

А нерозгадана таємниця

Б спостережливість Юпітера

В подібність жука формою до черепа на звороті пергаменту

Г незвичайна форма крил

10. «Чортове сідало» це

А урвище   Б скеля

В галявина   Г дерево

11.Як Легран знайшов вказану у пергаменті місцевість?

А здогадався

Б розшифрував текст пірата Кіда

В за допомогою випадкового збігу обставин

Г звернувся за допомогою до друзів

12. Одне з численних досягнень По

А заснування форми сучасного детективу

Б робота в театрі

В служба у війську

Г перекладацька діяльність

Артур Конан Дойл – цікаві факти

Усесвітню популярність англійському письменнику Артуру Конан Дойлю принесли твори про відомого детектива Шерлока Холмса.

Народився Артур Ігнатіус Конан Дойль 22 травня 1859 року в Единбурзі. Батько його Чарлз Алтамонт Дойль, був архітектором і художником, мати, Мері Фолі – знавцем французької мови, геральдики та історії свого давнього роду. Саме мати прищеплювала синові любов до літератури і виховала в ньому талановитого розповідача.

Дойль – справжнє прізвище письменника, Конан – прізвище його дядька, який виховав його. На знак пошани до дядька Артур і взяв його прізвище, яке потім увів у свій літературний псевдонім.

Майбутній письменник навчався спочатку в підготовчій школі Годдера, у єзуїтському коледжі, а потім на медичному факультеті Единбурзького університету, після закінчення якого займався лікарською практикою.

У 1885 році здобув ступінь доктора медицини. Як військовий лікар брав участь в англо-бурській війні.

У 1879 році вийшло його перше оповідання «Таємниця долини Сесасса».

З 1891 року Дойль вирішив полишити приватну лікарську практику й зайнятися літературною діяльністю.

З-під пера А.Конан Дойля вийшли такі пригодницькі та історичні романи, як «Вигнанці» (1893), «Подвиги бригадира Жерара» (1894-1895), «Родней Стон» (1896). Широко відомі його науково-фантастичні романи «Загублений світ» (1912), «Отруєний пояс» (1913), пов'язані з образом ексцентричного ученого – професора Челленджера, а також «Маракотова безодня» (1929).

Світове визнання письменникові принесли його детективи, головним героєм яких став Шерлок Холмс. Уперше цей образ з'явився у оповіданні «Скандал у Богемії» (1891).

На думку дослідників, прототипом Шерлока Холмса став Джозеф Белл, професор Единбурзького університету, який славився здатністю по найдрібніших деталях вгадувати характер і минуле людини.

Пригодам Шерлока Холмса присвячені романи: «Етюд у багряних тонах» (1887), «Знак чотирьох» (1890), «Долина жаху» - і п'ять збірок оповідань, найвідоміші з яких – «Пригоди Шерлока Холмса» (1892), «Записки про Шерлока Холмса» (1894) і «Повернення Шерлока Холмса» (1905).

Спроба автора «покінчити» з Холмсом у сутичці з професором Моріарті («Остання справа Холмса», 1893) виявилася невдалою: героя, який так полюбився читачам, довелося «воскресити».

У 1902 році Дойль зробив приємний подарунок читачам, написавши повість «Собака Баскервілів», у якій вони знову зустрілися з улюбленим героєм.

Помер Артур Конан Дойль 7 липня 1930 року в Кроуборо.

Інформація про прототипів героїв

Відомо, що прототипом знаменитого сищика став професор медицини Едінбурзького університету Джозеф Белл, який був одним з викладачів Артура Конан Дойля. Нащадок п'яти поколінь шотландських хірургів мав дивовижні аналітичні здібності. Белл дивував своїх учнів спостережливістю, гострим розумом, знаменитим дедуктивним методом. Він міг за одним поглядом на пацієнта визначати характер і професію людини. Професор завжди радив своїм учням користуватися не лише мозком, але і очима, нюхом і слухом. Цікаво і те, що зовні Шерлок Холмс дуже схожий на Джозефа Белла. Прототип знаменитого літературного героя був темноволосою, худорлявою, високою людиною з уважними очима і різким голосом. Белл палив трубку і вільний час любив присвячувати хімічним дослідям, які ставив в лабораторії в себе удома.

Професор надавав допомогу поліції в розкритті складних кримінальних справ як безкоштовний консультант, блискуче застосовуючи свій дедуктивний метод. При написанні своїх книг про Шерлока Холмса письменник багаторазово звертався за порадою до Белля, а іноді і просив допомоги у вигадуванні цікавого сюжету.

Другим прототипом знаменитого сищика можна визнати самого письменника. А.К.Дойль зізнавався сину Адріану: "Якщо існує на світі Холмс, то це я сам."

Згадаємо справу про безневинно засудженого Джорджа Едалджи. Тільки завдяки тому, що сам Конан Дойль взявся за цю справу і блискуче розкрив його, істинний злочинець був викритий. І це далеко не єдиний випадок розкриття злочину автором Шерлока Холмса.

Холмс не вигадане ім'я. Біографи Артура Конан Дойля вважають, що це данина пошани американцеві Оліверу Венделлю Холмсу - письменникові і поетові, книгами якого Дойль захоплювався. Ім'я ж Шерлок - придумано самим автором.

Прототипом Джона Ватсона послужив секретар Артура Конан Дойля - майор Вуд, який провів з письменником більше сорока років.

Теорія літератури

Цикл (з грецького – коло) – сукупність творів одного жанру, об'єднані авторським задумом та головними героями.

1. Єдність жанру – детектив.

2. Головні герої – Шерлок Холмс і доктор Ватсон.
3. Схожість у побудові – розповідь про злочин, процес розслідування, розкриття секретів дедуктивного методу Шерлока Холмса.
4. Внутрішній зв'язок між оповіданнями – характери ровиваються, згадуються колишні справи.
5. Форма оповіді – записи доктора Ватсона.

Портфоліо Шерлока Холмса

Прізвище, ім'я: Холмс, Шерлок.

Рік народження: 1887 або 1854.

Батьки: батько — сер Артур Конан Дойл, мати — ім'я невідоме, онука сестри французького художника Ораса Верна.

Сімейний стан: неодружений.

Близькі родичі: брат — Майкрофт Холмс, на сім років старший. Політичний діяч.

Зовнішність: худорлявий, ріст більше шести футів (більш 180 см), тонкий орлиний ніс, квадратне підборіддя, гострий, пронизливий погляд, «дещо скрипучий» голос.

Освіта: можливо, навчався в Оксфорді.

Адреса: Великобританія, Лондон, Бейкер-стріт, 221б (звернення до карти).

Рід занять: приватний детектив.

Перша справа: розслідування причин раптової смерті судді, містера Тревора (оповідання «Глорія Скотт»).

Друзі: доктор Ватсон. Знайомство відбулося в 1881 р.

Основні вороги: професор Моріарті, полковник Себастьян Моран.

Шкідливі звички: паління.

Хобі: хімія, гра на скрипці, турецькі бані.

Улюблені газети: «Дейлі телеграф», «Таймс».

Спортивні захоплення: бокс, фехтування, гольф, плавання, східні единоборства, стрільба з пістолета.

Видані праці: «Визначення сортів тютюну за попелом», «Практикум щодо розведення бджіл», роботи про відбитки слідів, про вплив професії на форму руки, оповідання «Левина грива».

Особливі примітки: про життя Шерлока Холмса після 1914 року нічого невідомо.

Портфоліо доктора Ватсона

Прізвище, ім'я: Ватсон, Джон Леміш.

Народження: 50-ті роки XIX століття, Австралія.

Освіта: медичний коледж Лондонського університету, курси військових хірургів у Нетлі.

Військова служба: Афганістан, у битві при Майванде був серйозно поранений і відправлений у відставку.

Близькі родичі: батько — помер, старший брат спився.

Зустріч з Холмсом: порятунок від самотності, дружили і працювали 17 років (включаючи роки, коли Ватсон був одружений).

Практика: популярний лікар в Паддингтоні, Кенсінгтоні на Куїн-Еннстрит.

Позитивні риси: безстрашність, терпимість, лицарське ставлення до жінок, літературний талант, здатність іронізувати навіть над собою і не впадати у відчай за будь-яких обставин.

Артур Конан Дойл. «Пістрява стрічка»

Літературний рід: епос.

Жанр: оповідання.

Тема: розслідування злочинних дій лікаря Ройлотта проти його пасербиць Джулії та Хелін Стоунер.

Ідея: кожен злочин карається, а жадібність до добра не доводить.

Сюжет

Хитромудрий і жорстокий доктор Ройлотт винайшов бездоганний план вбивства, щоб заволодіти спадщиною дівчат. Але завдяки проникливості Шерлока Холмса підступи лиходія проти нього ж і обернулися. Болотяна гадюка, яку він обрав знаряддям вбивства, вжалила не жертву, а господаря, убивши його на місці.

Головні герої

Хелін Стоунер – молода леді, вдягнена в усе чорне, не більше 30 років; змарніла, аж сіра; неспокійні очі злякано бігають. Портрет героїні: «Змарніла, аж сіра, неспокійні очі злякано бігають, немов у зацькованої тваринки. Риси обличчя, фігура — усе засвідчувало, що їй не більше тридцяти років, але у волоссі вже з'явилася передчасна сивина, і виглядала вона стомленою і виснаженою». Видно, що героїня пережила якусь страшну подію, що так вплинула на неї.

Грімсбі Ройлотт – закінчив університет, лікар, з ним сталися дивні зміни, його нестриманість межує з безумством, зовні схожий на якогось старого хижого птаха Шерлок Холмс – Працював з любові до мистецтва, а не заради грошей;

робив швидкі умовивводи, все логічно обґрунтовував; брався лише за надзвичайні, фантастичні справи Джулія Стоунер – Заручилася із відставним флотським майором, їй виповнилося 30 років; пронизливий переляканий жіночий крик; пополотніле від жаху обличчя; «стрічка» Джеймс Устон – Лікар, неодружений, ніколи не зраджував своїх звичок “Пістрява стрічка”.

Сюжет та композиція

Експозиція. Ватсон згадує про справи Шерлока Холмса і справу родини Ройлоттів.

Зав’язка. Прихід Хелін Стоунер на Бейкер-стріт-221-б, її розповідь про власні страхи та смерть сестри Джулії.

Розвиток дії. Детальна розповідь ранкової гості про смерть сестри, про своє майбутнє заміжжя, про несподіваний ремонт у квартирі, про тихий свист. Прихід Грімсбі Ройлотта.

Кульмінація. Засідка у будинку Ройлотта. Ганебна смерть вітчима.

Розв’язка. Холмс розтлумачує Ватсону незрозумілі деталі справи родини Ройлоттів.

Приклад дії методу дедукції у «Пістрявій стрічці»

Проблема Хелін Стоунер – факти з розповіді дівчини – сутичка з Ройлоттом – з’ясування істинної причини переслідування пасербиць Ройлоттом – переконання в активності дій злочинця – обстеження місця злочину, що може статися (чітке розуміння способу злочину на основі зібраних фактів) – засідка – порятунок Хелін та покарання злочинця.

Головний принцип створення уявлення про картину злочину – сувора логіка, яка допомагає Холмсу за розрізненими і мало значущими відокремлено деталями встановити картину так, якби він бачив її на власні очі.

Висновок

У творі ніби спрацював закон справедливості або бумеранга – один з найважливіших законів Всесвіту. Як підтверджує історія, він існував ще в стародавні часи. Цей закон міг мати різне трактування, але сенс був завжди один, а саме: все повертається. Все, що ми робимо, погане або хороше, нам обов’язково повернеться. Проходить деякий час і людина опиняється в аналогічній ситуації, але вже в ролі жертви. Що і трапилось із героєм твору Артура Конан Дойля «Пістрява стрічка».

Літературний диктант

1. За які справи ніколи не брався Шерлок Холмс?
2. Чому Шерлок Холмс так рано прокинувся одного квітневого ранку 1883 року?
3. Чому молода жінка сильно хвилювалась та тремтіла?

4. Що дізнався про ранкову відвідувачку Шерлок Холмс, коли роздивився її?
5. Завдяки кому Елен Стоунер дізналася про Шерлока Холмса?
6. Що трапилось із сестрою Елен Джулією?
7. Які відносини були у Ройлотта, вітчима сестер, з сусідами?
8. Які дивовижні тварини мешкали в домі Ройлотта?
9. Що налякало саму Елен так, що вона приїхала зранку до Шерлока Холмса?
10. Чому Шерлок Холмс в той же день вирішив відправитись в Сток-Морон?
11. Як повів себе доктор Ройлотт, коли прийшов до Шерлока Холмса?
12. Про що дізнався Шерлок Холмс із заповіту матері дівчат?
13. Що привернуло увагу Холмса в кімнаті Елен?
14. Чому Шерлок Холмс спитав про kota в кімнаті Ройлотта?
15. Що нашттовхнуло Шерлока Холмса на думку про гадюку?
16. Яку назву мав готель, де зупинились Шерлок Холмс та доктор Уотсон?
17. Що сталося з Ройлоттом тієї ночі?

Тестове опитування

I варіант

1. Чому Шерлок Холмс розбудив доктора Ватсона?

А хотів якомога скоріше розповісти про свої справи

Б на них чекала стурбована клієнтка

В Ватсон надто довго спав

Г хотів розповісти про новини в місті

2. Які деталі допомогли Шерлоку краще пізнати клієнтку?

А квиток   Б обручка   В заплямовані рукава

Г взуття   Д зачіска

3. Які тварини мешкали у маєтку Ройлотта?

А гепард   Б папуга   В бабуїн

Г ящірка   Д слон

4. Напередодні якої важливої події сталася трагедія із сестрою Хелін?

А напередодні Різдва

Б за два тижні до весілля

В за день до дня народження

Г напередодні Нового року

Д після весілля

5. Чому Хелін була змушена ночувати у кімнаті покійної сестри?

А у західному крилі почали ремонт

Б сталася пожежа
В у її кімнаті оселилися цигани
Г через сварку з вітчимом
Д її кімнату було зруйновано

6. Хто погрожував Холмсу кочергою?

А якийсь божевільний
Б Грімсбі Ройлотт
В злочинець, що втік з в'язниці
Г Хелін
Д доктор Ватсон

7. Щоб не витратити гроші після смерті дружини на її дочок, містер Ройлотт вирішив?

А видати їх заміж
Б відправити їх до тітки
В убити їх
Г позбавити їх спадку

8. Що привернуло увагу Холмса у кімнаті лікаря Ройлотта?

А душник
Б мисочка молока
В розміри кімнати
Г книги
Д батіжок

9. Який сигнал Холмсу повинна була подати Хелін?

А підсвистувати
Б загасити лампу
В засвітити лампу
Г задзеленчати дзвінком

10. Що виявилось причиною загибелі Джулії, а й згодом і лікаря Ройлотта?

А отруєння
Б укус болотяної змії
В серцевий напад
Г удушення

11. Де знаходилася гадюка, коли Холмс її помітив?

А на ліжку
Б біля вікна
В на підлозі
Г на фальшивому дзвінку

12. "Пістрява стрічка" за жанром - це...

А повість
Б оповідання
В роман
Г новела

II варіант

1. Якій національній літературі належить творчість Артура Конан Дойля?

А американській
Б канадській
В французькій
Г англійській

2. На якій вулиці орендували житло Шерлок Холмс та доктор Ватсон?

А Бейкер-стріт
Б Бонд-стріт
В Гарлі-стріт
Г Скотленд-Ярд
Д Істгейт-стріт

3. Від чого тремтіла Хелін Стоунер під час першої зустрічі із Шерлоком Холмсом?

А від холоду   Б від важкої дороги   В від страху
Г від дощу   Д від хвороби

4. Захоплення вітчима Хелін Стоунер

А колекція марок
Б колекція дивовижних рослин
В колекція тварин з Індії
Г колекція рибок
Д колекція монет

5. Професія вітчима Хелін Стоунер?

А лікар   Б залізничник   В біолог
Г військовий   Д хімік

6. Що тримала у руках сестра Хелін, коли помирала?

А коробку сірників і обгорілий сірник
Б кольорову стрічку
В ліхтарик
Г нічого не тримала
Д носову хустинку

7. Що привернуло увагу Шерлока Холмса у тимчасовій кімнаті Хелен, у якій раніше проживала її сестра?

А шпалери   Б вікно   В новий шнур-дзвінок
Г туалетний столик   Д ліжко

8. Для кого призначена блюдечко з молоком?

А для kota   Б для гепарда   В для бабуїнів
Г для гадюки   Д для тигра

9. Прізвище вбивці з оповідання

А Стоунер   Б Ройлотт   В Фарінтош
Г Армітідж   Д Моріарті

10. Яким чином добиралася гадюка до дівчат в кімнаті?

А через душник   Б через двері   В через вікно
Г попід плінтус   Д через отвір у підлозі.

11. Де ховав Ройлотт змію?

А у кошику   Б у сейфів   В у скрині
Г у столі   Д у підвалі

12. Помічник і друг Шерлока Холмса -

А лікар Ватсон
Б поліцейський із Скотленд-Ярду
В місіс Хадсон
Г Ніхто
Д професор Моріарті

О. Генрі – цікаві факти

Справжнє ім'я американського письменника О.Генрі – Вільям Сідней Портер.

Майбутній письменник народився 11 вересня 1862 р. у невеличкому містечку Грінсборо, що у штаті Північна Кароліна.

Батько його був лікарем, дід редагував місцеву газету. Схильність до мистецтва мала мати майбутнього письменника: вона добре малювала, писала вірші.

Вільяму було три роки, коли мати померла. Від того часу його вихованням займалася батькова сестра, яка керувала приватною школою для дівчаток. У цій школі здобував освіту і Вільям.

Його однокласники пригадували, що вчителька часто пропонувала їм таке завдання: написати продовження оповідання, початок якого вона склала сама. На думку однокласників, юний Портер писав найкращі, найнесподіваніші фінали.

У 17 років Вільям Портер почав працювати в аптеці свого дядька, але скоро зрозумів, що тихе існування провінційного аптекаря його зовсім не приваблює. Він вирушив у штат Техас.

Два роки він прожив на ранчо у свого друга Діка Холла, де навчався всього, що повинен знати і вміти ковбой. А ще він опанував французьку, німецьку, іспанську мови. Але його головним захопленням у ті роки була рідна, англійська, мова.

Потім Вільям Портер перебрався до столиці штату Техас міста Остін. Щоб утримувати родину, він змінив багато професій, аж доки не отримав посаду касира в Остінському Національному банку.

Банк, де Портер працював, звинуватив його в зловживанні.

Родичі внесли всі гроші, яких не вистачало в касі, але звинувачення не було зняте. Щоб уникнути ув'язнення, Портер виїхав до Гондурасу.

Враження від цієї тропічної країни, її людей, культури відобразилися у багатьох оповіданнях, які згодом склали його першу книгу – іронічний роман «Королі і капуста».

Тяжка хвороба дружини примусила Портера повернутися до Остіна. Жінка його померла. Після похорону його заарештували.

У в'язниці він працював у шпиталі, написав низку новел, які підписав псевдонімом О.Генрі. Головний герой більшості його оповідань – «благородний злодій» - людина, яка потрапляє у складні життєві умови і переступає закон.

Після звільнення письменник оселяється у Нью-Йорку. Останні вісім років життя О.Генрі сповнені плідною творчою працею. Саме в ці роки він пише, видає найвідоміші свої новели і стає одним із найпопулярніших американських письменників.

У 1910 році О.Генрі помер. Людям залишилися його твори, у яких він плаче і сміється, переживає сумніви своїх героїв, їхні перемоги і поразки, радощі і болі.

О. Генрі. «Останній листок»

Рід: епос.

Жанр: новела.

Тема – розповідь про хворобу Джонсі і її одужання.

Ідея: готовність до самопожертви в ім'я іншої людини.

Головні герої

Сью, Джонсі і Берман стають втіленням кращих людських якостей: любові, турботи, терпіння, вміння пожертвувати собою заради іншого.

Сюжет і композиція

Експозиція: опис кварталу, де поселились герої.

Зав'язка: хвороба Джонсі.

Розвиток дії: догляд Сью за хворою Джонсі.

Кульмінація: картина холодної осінньої негоди уночі.

Розв'язка: одужання Джонсі та смерть художника.

Особливості новели

«Останній листок» — одна з найкращих новел у світовій літературі, присвячених темі відданості людини іншій людині, любові до ближнього. Вона відзначається великою увагою до «маленької людини», порушує проблеми злиденного життя людей мистецтва, боротьби за виживання, взаємопідтримки і са, чим пожертвував старий художник заради порятунку молодої дівчини, яка вже втратила надію на одужання і віру в себе. Ніхто навіть не міг сподіватись, що саме Берман врятує життя Джонсі, ще й втративши своє. Завдяки такому прийому автор тримає читача в напрузі аж до кінця новели. Образ Бермана кардинально змінюється, він виростає в очах читача завдяки вчинку самопожертви, врятувавши життя, створивши свій перший і останній шедевр. Через образ Бермана автор розкриває найкращі риси характеру, притаманні людині, зокрема почуття любові до інших, небайдужість до чужого горя, взаємовиручка. О. Генрі створив чудовий твір, який вже понад століття не

лишає байдужим читача і вражає своєю неповторністю.мопожертви. Крім того, новела «Останній листок» вирізняється динамічним сюжетом і зразковою композицією. Автор використав свій улюблений прийом побудови сюжету — несподівана кінцівка, однак цього разу ще й з подвійною розв'язкою. Ця маленька за обсягом новела має дві сюжетні лінії, одна з яких розповідає про життя і хворобу молодої дівчини Джонсі і її подругу Сью, а друга — про старого художника-невдачу Бермана та його шедевр. Спочатку здається, що головною сюжетною лінією є хвороба дівчини, але насправді це - самовідданий вчинок Бермана, на який ніхто не очікував. Обидві сюжетні лінії набувають несподіваного розв'язання в кінці новели, коли стає відомо, чим пожертвував старий художник заради порятунку молодої дівчини, яка вже втратила надію на одужання і віру в себе. Ніхто навіть не міг сподіватись, що саме Берман врятує життя Джонсі, ще й втративши своє. Завдяки такому прийому автор тримає читача в напрузі аж до кінця новели. Образ Бермана кардинально змінюється, він виростає в очах читача завдяки вчинку самопожертви, врятувавши життя, створивши свій перший і останній шедевр. Через образ Бермана автор розкриває найкращі риси характеру, притаманні людині, зокрема почуття любові до інших, небайдужість до чужого горя, взаємовиручка. О. Генрі створив чудовий твір, який вже понад століття не лишає байдужим читача і вражає своєю неповторністю.

Літературний диктант

1. Дія твору «Останній листок» відбувається в районі Грінвіч – Вілідж - це місто... .
2. Герої твору «Останній листок»... .
3. Рід занять героїнь твору... .
4. Хто почав бродити в листопаді торкаючись то одного, то другого своїми крижаними пальцями?
5. Що сталося з Джонсі?
6. Хто доглядав за Джонсі?
7. Яка мрія була у Джонсі?
8. Що лічила Джонсі?
9. Джонсі вирішила, коли відірветься останній листок, то ... .
10. Хто такий Берман і з ким автор його порівнює?
11. Хто намалював листок плюща на стіні?
12. Що сталося з Джонсі та Берманом у кінці твору?

Тестові завдання

I варіант

1. До якого жанру належить твір О.Генрі «Останній листок»

А оповідання   Б новела   В повість

2. Укажіть місто і країну, у якій відбуваються події твору

А Париж, Франція

Б Вашингтон, США

В Берлін, Німеччина

3. Назвіть професію героїв твору О.Генрі «Останній листок»

А письменники   Б художники   В архітектори

4. Прочитайте цитату: «...Невидимий прибулець ... почав бродити по колонії, торкаючись то одного, то другого своїми крижаними пальцями. По Іст-Сайду цей зарізяка розгулював сміливо, ішов швидко, вражаючи десятки жертв...» Яку хворобу описує автор?

А пневмонію   Б чахотку   В коклюш

5. Яка мрія була в Джонсі?

А вирушити в мандри Європою

Б намалювати Неаполітанську затоку

В побувати біля Ніагарського водоспаду

6. Укажіть ім'я подруги Джонсі, яка доглядала за нею у лікарні

А Бет   Б Ліндсі   В Сью

7. Листки якого куща рахувала Джонсі

А плюща   Б мигдалю   В жасмину

8. Позначте життєву мету Бермана

А стати відомим і знаменитим

Б створити шедевр

В знятися у кінофільмі

9. Укажіть причину, через яку загинув Берман

А він багато пиячив і погано харчувався

Б був дуже старим і самотнім

В вночі під дощем і снігом кріпив листок до плюща

10. Прочитайте слова Сью, звернені до Джонсі: «Ах, сонечко, це і є шедевр Бермана...» Що саме назвала шедевром Сью?

А портрет Джонсі

Б листок плюща

В статую Свободи

11. Прочитайте цитату: «Це гріх – хотіти вмерти. Тепер ти можеш дати мені ...» Якої їжі попросила Джонсі у Сью?

А шоколаду

Б бульону і молока з портвейном

В картоплі з огірками

12. З поданого переліку оберіть неправильне значення. Який сенс має назва твору «Останній листок»

А остання надія Джонсі на життя

Б остання мистецька робота Бермана;

В останній шанс на виліковування Джонсі

Г остання спроба Сью заробити гроші

II варіант

1. Подруг-художниць звали

А Сью і Джонсі   Б Софі і Джейн   В Ск'ю і Джема

2. У дівчат були спільні погляди на

А поезію, салат із морської капусти та довгі спідниці

Б мистецтво, салат із листя цикорію та широкі рукави

В літературу, салат із корейської моркви та короткі рукави

3. Хвороба, яка з'явилася в Іст-Сайді, називалася

А булемія   Б скарлатина   В пневмонія

4. Інфекція стала «косити» людей у місяці

А жовтні   Б листопад   В грудні

5. Лікар повідомив, що у хворій дівчини шансів

А один до десяти

Б один до п'ятдесяти

В один до ста

6. Мрія Джонсі – намалювати

А протоку Ла-Манш

Б Гудзонову затоку

В Неаполітанську затоку

7. Вікно кімнати, знаходилася хвора дівчина де, виходило на

А поле   Б сад   В глуху стіну

8. Сью попросила сусіда зображувати

А ковбоя   Б золотошукача   В моряка

9. Берману за скелю правив

А невисокий клишоногий стілець

Б старий подертий диван

В перевернутий догори дном чайник

10. Дівчина, що лежала в ліжку, нагадувала

А мумію   Б статую   В мерця

11. Коли дівчина почала одужувати, перше, що вона попросила

А гребінець   Б дзеркало   В книжку

12. Як займала час Джонсі, лежачи в ліжку?

А плела вовняний шарф

Б вишивала квіти

В малювала останній листок

Герберт Джордж Уеллс – цікаві факти

Герберт Джордж Уеллс народився 21 вересня 1866 року неподалік від Лондона, у маленькому містечку Бромлі.

Батько його мав невелику крамничку, але більше заробляв грою в крикет. Тому, коли він зламав ногу і не міг більше брати участь у грі, утримувати велику родину мусила мати.

Щоб діти могли відвідувати приватну початкову школу у Бромлі, вона найнялася економкою у багатий маєток.

Роки навчання у школі письменник згадувати не любив, говорив, що уявити, як почувалися діти в таких школах, можна, прочитавши романи Діккенса.

Герберту Уеллсу було вісім років, коли з ним трапилася прикра пригода: він зламав ногу, і на кілька місяців був прикутий до ліжка. На схилі життя в автобіографічному творі письменник писав, що саме в цей час він приохотився до читання і читав усе, що потрапляло до рук: містичні новели й авантурні романи, наукові праці з геології і природничих наук.

Закінчивши школу, Герберт Уеллс мусив іти працювати в крамницю. Але бажання вчитися не згасало. Він самостійно підготувався і склав іспити, щоб посісти місце помічника вчителя у школі. Потім багато працював, щоб дістати стипендію і продовжити навчання в університеті.

У студентські роки Уеллса приваблювали біологія, фізіологія, анатомія. Він слухав лекції і працював у лабораторії Томаса Гекслі, відомого англійського вченого-фізіолога.

Напружені заняття, погане харчування підірвали здоров'я Уеллса, він захворів на сухоти і, як у дитинстві, кілька місяців пролежав у ліжку. Такий режим дав змогу багато читати. Тепер це були не випадкові книжки, а ретельно дібрані кращі твори світової літератури – від античних авторів до сучасних.

У цей час Уеллс почав писати. У 1888 році в журналі був надрукований його перший твір – «Аргонавти хроносу», який згодом перетворився на роман «Машина часу».

Вилікувавшись, Уеллс повернувся до навчання, потім вчителював, викладав точні науки і біологію, був журналістом, але літературної праці вже ніколи не полишав.

Творчій доробок письменника складають 19 науково-фантастичних і 30 соціально-побутових романів, понад 100 оповідань і новел, науково-популярні книжки для дітей та дорослих, зокрема дві всесвітні історії – «Стисла історія світу» і «Стисла історія людства», а крім того понад 500 наукових праць та статей з хімії, біології, педагогіки, політології.

Герберт Уеллс помер у міст Лондоні 13 серпня 1946 року. Однак його ідеї, твори й думки давно належать майбутньому.

Герберт Джордж Уеллс. «Чарівна крамниця»

Літературний рід: епос.

Жанр: фантастична новела.

Тема: відвідини батьком та сином чарівної крамниці; незвичайні подарунки для Джипа.

Ідея: Лише ті люди котрі вміють мріяти і фантазувати можуть побачити чари і відкрити для себе світ фантастичного і цікавого.

Основна думка: твір ушлавлює людяність, добро, вчить бачити прекрасне у світі, закликає вірити в дива, мріяти та думати про краще майбутнє, наближати його своїми добрими справами.

Головні герої: хлопчик Джип, його батько, торговець-чарівник, розбещений хлопчик Едуард.

Сюжет та композиція

Експозиція: крамниця-міраж.

Зав'язка: біля вітрини Джип та батько.

Розвиток дії: огляд чарівних речей. Фокуси продавця. Марні спроби розбещеного хлопчика. Товари для Джипа. Огляд виставки.

Кульмінація: зникнення хлопчика.

Розв'язка: диво для Джипа продовжується вдома, батькові ж воно недоступне.

Характеристика Джина

Хлопчик на ім'я Джин разом із батьком, від імені якого в новелі ведеться розповідь, потрапляють у крамничку де продають дитячі іграшки. А крамниця виявилася незвичайною: одразу за її порогом почалися дива. Крамниця була заповнена чарівними речами. Тут був тигр із пап'є-маше, який розмірено киває головою, кришталеві кульки, “порцелянова рука з колодою чарівних карт” і багато інших чарівних речей. На підлозі стояло кілька чарівних дзеркал, які звужували й видовжували, приплющували голови й скрадали ноги. Та справжні

дива почалися, коли з'явився продавець. Він почав діставати кришталеві кульки зі своєї голови та кишені хлопчика. З-під пальців продавця сипали різнобарвні іскри, шворку він дістав зі свого рота, а палець, якого продавець потримав над вогнем, обернувся на паличку червоного сургучу. Продавець знав не тільки те, що хотів би придбати собі Джип, йому відомо було навіть ім'я хлопчика та його домашня адреса. Батько Джипа раптом виявив у своєму капелюсі скуйовдженого голуба, два чи три яйця, мармурову кульку, годинника, чималу кипу паперу. Прилавок раптом витягнувся й загородив дорогу до дверей. До крамниці хотів зайти розбещений хлопчик Едвард, але для неслухняних дітей крамниця була завжди зачиненою. Продавець для Джипа і його батька влаштував огляд товарів і заявив: «Всі товари в нас одного гатунку, а саме: найвищого! Нічого, крім справжньої магії! З гарантією!» Були тут і чарівні поїзди, що рухалися без пари й пружини і олив'яні солдатиками, що оживали від скоромовки, проказаної над ними і чарівний меч, і чарівний коник-гойдалка... Продавець, пояснюючи, як влаштовані іграшки показував їх навиворіт. Внаслідок чергового фокусу дивакуватого торговця Джин раптом безслідно зникає з батьківського поля зору а потім так же несподівано з'являється вже за межами крамнички, де опиняється й ошелешений батько. При цьому сама зловісна крамничка, як примара, раптово зникає.. Дива скінчилися, але Джин тримав в руках чотири пакунки, очі його сяяли. Вдома з'ясувалося, що в трьох пакунках були солдатники, а в четвертому – живе кошеня. Хлопчик залюбки грався солдатиками, які, за його словами, оживали, коли він відкривав коробку й промовляв чарівне слово. Батько багато разів пробував, коли Джин грався з ними, зненацька увійти до нього в кімнату. Але нічого чарівного він так і не помітив, для нього вони були звичайнісінькими солдатиками. Кілька разів батько проходив Ріджент-стріт, шукаючи ту крамницю, щоб сплатити за рахунком, але так і не знайшов її.

Характеристика Джипа

Джип — звичайний хлопчик, тому що побачивши незвичайну вітрину, взяв батька за палець і потяг до неї. У нього очі розбіглися, побачивши таку кількість чарівних речей. У звичайній крамниці він відразу поспішав до прилавка. Джип був дуже схвильований; дивлячись на чари, щиро захоплювався. Радіє олов'яним солдатикам, грається ними. Джип – вихований хлопчик. Він довірливо і чемно звертався до продавця. А побачивши таку кількість іграшок був стриманим і не набридав благанням купити щось. «Хлопчик говорив дуже мало, але очі його були промовисті. Багатозначними були і його руки, що тримали біля грудей покупки. Джип стояв невимовно схвильований». Повернувшись додому, Джип не перестає вірити в дива, і тішитися отриманим подарунком. «Він не був наляканий, не був розгублений;

його просто страшенно тішило те, як минув день ...» Краса внутрішнього світу Джипа безмежна. Він не лише сам вірить у дива, а й може дарувати їх іншим. Саме Джип є головним героєм, адже завдяки йому: крамниця перестала бути міражем, і батько побачив чари, в які давно перестав вірити.

Характеристика продавця

Він був «дивний, блідий, темноволосий чоловік», мав вуха різного розміру, підборіддя, як носок черевики». – «Дістав у себе з голови скляну кульку». У продавця в роті то клубок, то кулька, а преїскурант він дістав із-за щоки. Він, наче фокусник, потримав над вогнем палець, і той перетворився на паличку червоного сургучу. Перетворився на кролика, тобто продавець робив усе, щоб підтвердити, що це «справжня чарівна крамниця».

Характеристика батька

Батько – це дорослий, який перестав вірити в дива. Він і не думав, що в крамниці може бути стільки чарівних речей. І до всіх чарів він ставиться з недовірою. Це реаліст, який втратив спроможність бачити дива.

Висновок

У центрі твору — два погляди на світ: романтичний, здатний зазирнути за видиму площину явища чи предмета, іреалістичний, заснований виключно на розумовому сприйнятті дійсності. Прийом контрасту дає змогу письменникові показати багатий внутрішній світ хлопчика, відкритий для фантазії, і прагматичне, приземлене світовідчуття його батька. Перебуваючи в крамниці, Джип захоплюється дивами, які в ній відбуваються. Вони викликають у його душі яскраві картини. Для нього світ - це щось дивовижне, загадкове й непізнанне. Краса внутрішнього світу Джипа безмежна у своїх проявах. Він здатний не тільки сприймати диво, а й дарувати його іншим. Отже, майбутнє, на думку митця, належить саме таким людям із креативною фантазією й чутливою душею.

Літературний диктант

1. На якій вулиці знаходилась чарівна крамниця?
2. За що Джип тримав батька, коли вони зайшли до крамниці?
3. Як називались іграшки, які хотів Джип?
4. Що чарівник знайшов у капелюсі батька?
5. Хто сидів біля прилавку коли продавець зник і капелюх впав на підлогу?
6. Що було в дорогоцінних коробках в крамниці?
7. Куди чарівник заховав Джипа?

8. Скільки пакунків було в руках хлопчика, коли вони з батьком опинились на вулиці?
9. Скільки місяців пройшло з того часу, коли батько з сином були в чарівній крамниці?
- 10.Що мав зробити хлопчик, щоб солдатики оживали?

Рюноске Акутагава – цікаві факти

Рюноске Акутагава – класик японської літератури народився 1 березня 1892 року в місті Токіо у Японії.

Сім'я Рюноске була небагата. Батько, який мав невеличкі пасовиська на околиці міста, торгував молоком.

Дитинство майбутнього письменника було сповнено драматичних і навіть трагічних подій, які мали вплив на його долю. Рюноске був ще немовлям, коли через хворобу матері його віддали на виховання в сім'ю материного брата, який не мав власних дітей.

Прийомний батько був людиною освіченою, знавцем середньовічної японської поезії, живопису, каліграфії.

Рюноске зростав в атмосфері глибокої пошани до культурних традицій минулого.

Із дитинства він звик багато читати. Спочатку були твори японських і китайських класиків, підлітком відкрив для себе скарби світової літератури. У старшій школі захопився сучасною літературою і вступив на відділення англійської літератури Токійського університету.

У студентські роки і починається творча біографія письменника.

Акутагава ввійшов у літературу, коли в Японії шукали шляхів оновлення. Молодь була в захваті від стандартів життя на Заході – у Європі, Америці. Японські читачі охоче читали твори західних письменників, а більшість молодих японських письменників намагалася наслідувати творчу манеру цих письменників, забуваючи про традиції рідної культури. Акутагава зміг поєднати у своїй творчості кращі риси японської та європейської літератур.

Уже перші твори письменника привернули увагу читачів та шанувальників мистецтва. Схвальний відгук на новелу «Расьомон» дав його улюблений японський письменник Нацуме Сосекі.

Письменника Акутагаву найперше цікавить людина, її внутрішній світ у складних зв'язках зі світом зовнішнім – іншими людьми, природою, мистецтвом.

«Душа давньої людини і душа сучасної людини мають багать спільного»,- писав він. Тому Акутагава часто використовує середньовічні сюжети, притчі, які надають йому можливість увиразнити проблеми сучасності.

Рюноске Акутагава. «Павутинка»

Рід: епос

Жанр: Філософська новела (твір короткий за обсягом, має одного головного героя – Кандату; розповідається про два епізоди з його життя; сюжет твору напружений: читач весь час очікує, чи дістанеться Кандата раю; фінал несподіваний. Автор порушує важливі питання людського буття – сенс життя, місце в ньому милосердя та гуманізму, відповідальності за свої вчинки)

Тема: протистояння добра і зла, Будда дає шанс Кандаті вибратися з пекла.

Ідея: утвердження принципів гуманізму; тільки добрі справи допоможуть досягти гармонії із собою, жити в добрі і злагоді зі світом; людина несе відповідальність за кожний свій вчинок.

Головна думка: Кожен повинен відповідати за свої вчинки. Існує вища справедливість, і за все прийде розплата.

Художній простір: події відбуваються у потойбічному світі: у раю та в пеклі Художній час чітко прописується лише для подій, що відбуваються в раю: з ранку до полудня. Саме цей час асоціативно пов'язаний із сонцем, світлом, красою, добром та гармонією, що панують у раю. У пеклі час зупинився. У цій «безодні» панує суцільна темрява

Композиція. Три частини: Рай → Пекло → Рай. (композиційний прийом – обрамлення)

Експозиція

Будда прогулюється в раю.

Зав'язка – Будда випадково заглядає в пекло і бачить Кандату та вирішує йому допомогти.

Розвиток подій – негідник бачить павутинку й дереться нагору, прагнучи потрапити до раю.

Кульмінація – Кандата дивиться вниз, на пекло, бачить грішників, що лізуть за ним, проявляє свою агресивну егоїстичну сутність.

Розв'язка – павутинка обривається над головою Кандати, грішник тепер назавжди летить у пекло.

Епілог – Будда розмірковує про нереалізований грішником Кандатою шанс. Будда і лотоси.

Символи

Будда – добро, гармонія, умиротворення, моральний ідеал.

Лотос вважається в Японії священною квіткою, пов'язаною з буддизмом. Лотос символізує вчення Будди, утілюючи досконалість, мудрість, духовну чистоту, прагнення до моральної довершеності й просвітлення.

Згідно з японською міфологією – **Світове Дерево**, що з'єднує три рівні світобудови: його корінь знаходиться в мулі (болоті), стебло – у воді, а листя і квітка – звернені до неба. Лотос нагадує про те, що в якому б середовищі не народилася людина й де б не перебувала, вона здатна досягти високого та світлого ідеалу. Адже Лотос починає рости на дні озера, у бруді й воді; він повільно росте вгору, а коли виходить на поверхню озера, перетворюється на чудову квітку. Тому ще одне символічне значення лотоса — це перемога краси й чистоти над брудом життя.

Вода, озеро – початок і кінець усього суцього на землі, символ очищення душі й тіла, джерело життя. (Опуститися в озеро означає , з одного боку, смерть, а з іншого – зцілення і відродження).

Павук для японців (з позицій буддизму) – Великий Ткач, Творець світу, його центр; посередник між світами, простором і часом; символ мудрості; символ життя – пряде нитку Долі.

Павутина (з позицій буддизму) – символ сходження, підйому (синонімічні поняття – гора, хрест, драбина, дерево, ліана); нитка Доля, якою Великий Ткач (павук) прив'язує людей до павутини життя (минуле – теперішнє – майбутнє); символ скороминущості життя і плинності часу; спіраль, що уособлює собою творіння і розвиток; символ праведного життя, шлях до спасіння душі Срібляста нитка – у східних філософіях це нитка, яка тримає життя людини. Павутинка-нитка: -на земному шляху Кандати лише одна добра справа; -нитка долі, один кінець якої – в руках людини, інший – у владі вищої сили, провидіння; -зв'язок між світами: рай – земля – пекло.

Річка Сандзунокава, Криваве озеро, Шпиляста гора, Кандата – зло, гріховність людини, розплата за злочинне життя на землі.

Ранок – початок нового, схід сонця, надія, переродження душі Історія написання “Павутинка” Новелу «Павутинка» вперше надрукували в журналі «Червоний птах», який видавала група письменників спеціально для дітей, маючи на меті розвивати моральні якості та творчі здібності дітлахів.

Провідна думка твору А. Рюноске цілком відповідала меті видання, адже письменник зміг утілити глибокий моральний зміст у довершеній формі.

Систематизація знань та мінь за темою
«Літературний детектив. Світова новела»
I варіант

1. Едгар По – це письменник

А англійський   Б американський

В канадський   В французький

2. Укажіть професію Ватсона

А камердинер   Б лікар

В юрист   Г письменник

3. Укажіть ім'я персонажа, який вважав, що його господаря вкусив золотий жук

А Легран   Б Ройлотт

В Ватсон   Г Джупітер

4. Укажи, що у творі «Золотий жук» названо «єпископів заїзд»

А готель   Б урвище

В скеля   Г шинок

5. На що жалілася сестра Джулія?

А головний біль   Б шум циган

В посвистування щоначі   Г металевий стук

6. Джонсі мріяла написати

А портрет Сью   Б Неаполітанську затоку

В статую Свободи   Г Венеціанський канал

7. Сью та Джонсі познайомилися

А у парку   Б на виставці

В у ресторанчику   Г у музеї

8. Як звали хлопчика з новели "Чарівна крамниця"?

А Джек   Б Джип

В Джім   Г Джон

9. Яку з новел написав Р.Акутагава?

А "Дари волхвів"   Б "Павутинка

В "Кленові листки"   В «Останній листок»

10. Кандата – це

А великий праведник   Б великий лиходій

В великий грішник   Г великий добродій.

11. З чим у творі «Павутинка» порівнюється лотос

А з перлинами   Б з діамантами

В зі сльозами   Г з кришталем

12. Для яких дітей чарівна крамниця завжди була зачинена

А для добрих   Б для плаксивих

В для жорстоких

Г для брехунів

13. Установіть відповідність між твором і персонажем

1	«Останній листок»	А Джулія
2	«Пістрява стрічка»	Б Джонсі
3	«Павутинка»	Г Кандата

14. Установіть відповідність між цитатою і твором

1.	«Це було в травні. А в листопада нечемний і недобрий чужинець, якого звали Пневмонією, почав никати колонією...»	А «Чарівна крамниця» Б «Останній листок» В «Золотий жук»
2.	«Острів цей дуже незвичайний. Від материка його відділяла ледь помітна протока...»	
3.	«Джип успадкував чарівні риси своєї матері...»	

15. Установіть відповідність між назвою терміну та його значенням

1. Невеликий за обсягом прозовий твір, у якому йдеться про незвичайну подію.	А. фентезі Б. оповідач
2. Вигадана автором особа, від імені якої в епічному творі зображено події та персонажів.	В. новела Г. гіпербола
3. Літературний жанр, дія якого відбувається у вигаданому світі, де чудеса і вигадка є реальністю.	
4. Художнє перебільшення.	

16. Напишіть відгук на один із творів розділу «Літературний детектив. Світова новела» або дайте розгорнуту відповідь з елементами роздуму «Хто найкращий помічник?» (за новелою Р.Акутагави «Павутинка»).

II варіант

1. Ім'я письменника, який започаткував детектив у світовій літературі

А А.К. Дойл	Б Е. По
В Г. Гейне	Г Р. Бернс

2. Ім'я персонажа, який є оповідачем у детективних творах А.К.Дойла

А Легран	Б Ватсон
В Ройлот	Г Холмс

3. Укажіть назву матеріалу, на якому герой твору «Золотий жук» намалював жука

А папір	Б тканина
В пергамент	Г папірус

4. Яке непорозуміння сталося через лівшу Юпітера?

А заблукали на острові	Б переплутав праве око з лівим у черепі
В проминули потрібну зупинку	Г загубили скарб

- 1 Різновид фантастичної літератури, заснований на використанні міфологічних і казкових мотивів. А фентезі
Б розповідач
- 2 Художній прийом, що ґрунтується на перебільшенні певних властивостей зображуваного героя, предмета чи явища. В гіпербола
Г новела
- 3 Невеликий за обсягом прозовий твір, у якому йдеться про незвичайну подію.
- 4 Вигадана автором особа, від імені якої в епічному творі зображено події та персонажів

16. Напишіть відгук на один із творів розділу «Літературний детектив. Світова новела» або дайте розгорнуту відповідь з елементами роздуму «Хто найкращий помічник?» (за новелою Р.Акутагави «Павутинка»).

Айзек Азімов – цікаві факти

Усесвітньовідомий американський письменник-фантаст Айзек Азімов (справжнє ім'я Ісаак Юдович Озімов) народився 2 січня 1920 року у селі Петровичи Могильовської губернії (тепер це територія Смоленської області Російської Федерації).

Коли хлопчику було три роки, батьки виїхали до США. Спочатку вони оселилися у Нью-Йорку, потім переїхали до Брукіна, де придбали невелику крамничку.

Айзек Азімов рано навчився читати і виявив здібності до математики, тому до школи його віддали у п'ять років.

У десять років він захопився фантастикою, став постійним читачем часопису, який видавав Хьюго Гернсбек(американський винахідник, бізнесмен, письменник, видавець, засновник першого у світі журналу наукової фантастики).

У тринадцять років сам почав писати фантастичні оповідання, а ще захопився біологією та історією.

У п'ятнадцять років Азімов вступив на хімічний факультет престижного Колумбійського університету в Нью-Йорку.

У дев'ятнадцять років став бакалавром, а через два роки – магістром.

У 1939 році вийшла друком науково-фантастична повість митця «Покинуті на Весті» та «Калістанська загроза».

У 1941 році він видав фантастичне оповідання «Прихід ночі», яке американці назвали кращим фантастичним твором.

Незважаючи на цей успіх Азімов продовжив навчання, вступив до аспірантури, став доктором наук у 1948 році, займався науковими

дослідженнями в галузі хімії і біохімії, математики, читав лекції в багатьох американських університетах.

А ще він писав науково-фантастичні твори. Його друг, письменник Артур Кларк, жартуючи, назвав Азімова «екологічною катастрофою»: щоб надрукувати все, написане ним, треба вирубати надзвичайно велику кількість дерев.

Ще на початку творчого шляху у творчості письменника окреслились дві провідні теми. Перша – створення й використання роботів. Збірки «Я, робот», «Сталеви печери», «Оголене сонце», «Роботи й імперія», «Мрії робота» склали цикл, у якому розповідається вигадана історія розвитку науки робототехніки.

Друга тема – розселення людей у космосі, освоєння близьких планет, а потім вихід за межі Галактики. Цій темі присвячені великі романи «Заснування», «Заснування і імперія», «Заснування у небезпеці», «Друге заснування», «Заснування і Земля», повісті, оповідання.

У межах цих двох тем є твори для юнацтва, написані в жанрі пригодницької фантастики. Твори ці об'єднані у збірки: «Шлях до марсіан», «Дев'ять завтра», «Прихід ночі», «Купити Юпітер», «Двохсотлітня людина».

Азімов сформулював три основні закони, які вийшли за межі фантастики і стали основою теорії програмування і масового використання роботів на виробництві.

Твори Айзека Азімова популярні у читачів різного віку різних країн світу. Він лауреат багатьох національних та міжнародних літературних премій, зокрема «Хьюго» і «Небьюла» - вищих американських літературних нагород за твори в жанрі фантастики. А ще він мав 14 почесних наукових ступенів і відзнак різних університетів світу.

Айзек Азімов застерігав людство від грандіозних космічних катастроф, від занепаду моралі й безвідповідальності в ставленні до світу. Він уважав, що наукова фантастика допоможе людям установити мир на всій Землі, бо від цього залежить виживання людства.

Письменник помер 6 квітня 1992 року в Нью-Йорку, а його твори читають і перечитують ті, хто крокує в третє тисячоліття.

Айзек Азімов. «Фак»

Рід: епос.

Жанр: науково-фантастичне оповідання (повість: у творі йдеться про тривалий період із життя головного героя Джорджа Плейтена, події відбуваються в різних місцях, існує паралельна сюжетна лінія – лінія Тревеліана).

Місце дії: Земля. В оповіданні згадується єдина конкретна географічна назва — місто Сан-Франциско. Ні назви рідного міста Джорджа, ні місця перебування в Інтернаті автор не вказує. Та й те, що усе людство розмовляє однією мовою і проживає на півтори тисячі планет, вільно переміщається не лише на Землі, а й в космічному просторі, створює відчуття всеосяжності.

Час подій: Описані події відбуваються в майбутньому, коли земляни почали успішно заселяти планети в усій Галактиці.

Тема: зображення моделі майбутнього суспільства, здобуття освіти та фаху.

Мета А. Азімова: глибокі, ґрунтовні знання здатна дати тільки самоосвіта; щоб бути ерудованою людиною і правильно визначитися зі своїм професійним вибором, необхідно розвивати і вдосконалювати свої знання в різних напрямках й сферах життя.

Ідея: утвердження сили людського інтелекту, самостійності мислення, творчої уяви, моральних цінностей; довести, що глибокі знання дає тільки самоосвіта; треба розвиватися в різних напрямках, щоб бути ерудованою людиною, правильно визначитися у своєму професійному виборі.

Головні герої: Джордж Плейтен, Арманд Тревіліан, Хейлі Омейні (психолог), Інженеску Ладислас (історик), лікар Ллойд, лікар Зекері Антонеллі, лікар Сем Елленфорд, Інженеску Ладислас (історик-соціолог).

Головне у творі. Описані події — фантастичні (спосіб здобуття освіти, заселення інших планет, спілкування з інопланетянами). Автор використав наукові гіпотези про освоєння космосу, про програмування інтелекту, про необмежені можливості людини. Події твору відбуваються фактично трохи більше, ніж добу. Йдеться про незвичайний день — Перше травня, день Олімпіади. Але художньо час подовжено, оскільки у власних спогадах його переживає Джордж Плейтен — від Дня Читання до дня Олімпіади. Це період формування людини, здобуття нею знань, вибору життєвого шляху. Заселені планети, що згадуються в оповіданні: Діпорія, Новія, планети класу А.

Конфлікт твору. Людина і суспільство: чи має людина право на власний вибір життєвого шляху; стандартизована система освіти і здатність до творчого мислення окремої людини.

Назва «Фах» — це не лише освіта, професія людини, а ще і її справжнє покликання, талант, її людська сутність, призначення на землі.

Система освіти майбутнього за повістю Айзека Азімова «Фах».

День читання проводиться щороку у вересні для дітей восьмирічного віку; «він ще не знав таємниці алфавіту» Мета: навчити всіх дітей восьмирічного віку читати «нас цікавила будова твого мозку» (у восьмирічному віці лікарі здійснюють вимірювання особливостей структури мозку кожної дитини, виявляючи таким чином володаря унікального мозку, здатного бути творчим, а не тільки засвоювати готову інформацію). Вміння читати отримують всі. Процедура проведення: лікарське обстеження, після якого за допомогою спеціального пристрою та стрічок (своєрідна операція) закладається певна інформація, після якої через 15 хвилин людина вже читає. «Його і ще чотирьох хлопчиків упустили до кімнати і наказали роздягатися. Вони швидко скинули свій новий одяг і стояли так, голі й маленькі, тремтячи швидше від хвилювання, ніж від холоду. Медичні працівники по черзі обстежували їх за допомогою якихось дивних приладів, кололи їм пальці, щоб узяти кров. Кожен лікар брав їхні картки і чорною паличкою вправно виводив на них акуратні рядки значків. Джордж пильно вдивлявся в них, але вони були так само незрозумілі. Потім дітям звеліли одягтися» «Вони сіли на маленькі стільчики і знову чекали. їх почали викликати по одному. Джорджа Плейтена назвали третім...»

Роль цього етапу Освіти

У кожній родині очікували на те, що дитина, яка навчилася читати, в майбутньому буде генієм. «Сам по собі день Читання, либонь, мало що означав, та водночас тільки він міг виявити бодай щось до настання того другого знаменного дня. Коли діти повернулися додому, всі батьки Землі вслухалися в їхнє читання, прагнучи віднайти якусь особливу легкість читання, щоб витлумачити її як щасливе знамення» «Восьмирічна дитина легко звикає до найдивовижніших явищ. І те, що вчора вона ще не вміла читати, а сьогодні вже вміє, здається їй чимось цілком природним, як сонячне проміння...» «Він намагався пригадати, як це не вміти читати, і не міг. Здавалося, він завжди вмів. Завжди».

День Освіти

Проводиться щороку в листопаді для молоді, що досягла вісімнадцяти років «Перше листопада того року, коли виповниться вісімнадцять» Мета: визначення фахової відповідності кожної молодої людини на основі медичного обстеження. Зіставлення бажань і можливостей молодої людини у виборі фаху. Останнє слово за собою залишає Система Освіти, а не сама людина Фах отримують не всі. Люди з унікальними розумовими можливостями не стають запрограмованими дипломованими спеціалістами. їх відбирають для отримання вищої освіти.

Процедура проведення

Закладання в мозок людини за допомогою інформаційних стрічок певного обсягу інформації, необхідного для виконання тих чи інших професійних обов'язків. У великих містах обсяг інформації більший, тому «спеціалісти» отримують різний рівень фахової підготовки. «Цього разу система була інша, ніж у день Читання. Все відбувалося набагато повільніше, а інструкції їм роздавали вже надрукованими — неабияка перевага проти тих дітей, що не вміють читати» «Більшість людей, до здобуття освіти, не називають ніякої конкретної професії. Видно, вони бояться нашкодити собі».

Роль цього етапу Освіти

«День Освіти — велика подія в житті кожного». «У вісімнадцять років Джордж Плейтен твердо знав, що стане дипломованим програмістом; він прагнув цього, відколи пам'ятав себе». Для людей з унікальними розумовими здібностями: «Закон забороняє, Джордже. Та послухай, усе буде гаразд. Твоїй сім'ї ми все пояснимо так, щоб нікого не образити. А там, куди тебе помістять, ти матимеш пільги. Ми дамо тобі книжки, і ти вивчатимеш усе, що забажаєш». «Адже ще лишається останнє випробування. Навіть після відсіву в день Освіти дев'ять осіб із десяти, що потрапили сюди (до Інтернату для недоумків), виявляються не зовсім підходящими для творчості, й нема такого апарата, який допоміг би нам вирізнити з цієї десятки того єдиного, хто нам потрібен. Цей десятий повинен виявитися сам. — Яким чином?— Ми поміщаємо вас сюди в Інтернат недоумків, і той, хто не бажає з цим змиритися, і є людина, яку ми шукаємо. Щоправда, метод жорстокий, зате себе виправдовує. Не слід казати людині: «Ти можеш винаходити нове. Тож-бо, твори». Набагато розумніше зачекати, поки вона сама мовить: «Я можу творити і творитиму, хочете ви цього чи ні». Таких людей, як ти, Джордже, десять тисяч, і вони сприяють технічному прогресові півтори тисячі світів. Ми не можемо дозволити собі загубити бодай одного з їх числа або ж витратити наші зусилля на того, хто не виправдає наших сподівань».

День Олімпіади

Проводиться в травні щороку в різних фахових галузях для забезпечення професійних запитів у Всесвіті в цілому й зокрема на Землі. Мета кожного учасника: показати найвищий рівень фахової майстерності й отримати призначення на роботу на планету класу А Процедура проведення: змагання між дипломованими фахівцями на виявлення кращих професіоналів згідно із запитом планети-покупця. З кожного фаху проводиться своя Олімпіада, до участі в якій допускаються дипломовані спеціалісти за їхніми заявками.

Людина з дипломом може брати участь в Олімпіаді щороку, але рівень її знань залишається таким, який вона отримала у День Освіти.

Роль цього етапу Освіти

«Земля також експортує висококваліфікованих спеціалістів, і кількість її населення не перевищує припустимого рівня. Оскільки за вивозу фахівців зберігається статева рівновага, вони можуть самовідтворюватися, що сприяє зросту населення на тих планетах, де є така проблема. Крім того, за стрічки та спеціалістів нам платять сировиною, яка конче необхідна і від якої залежить наша економіка» «Фактично через нестачу належно підготовлених фахівців людство довго не могло по-справжньому колонізувати планети за межами Сонячної системи. Злом настав, коли розкрили механізм зберігання знань у людському мозку. Після цього відкриття почалася розробка стрічок освіти, які б змінили цей механізм таким чином, щоб можна було відразу вкласти в мозок значну кількість, так би мовити, готових знань. А втім, ви це знаєте. Відтак стало можливим випускати тисячі й мільйони фахівців, і ми розпочали те, що хтось назвав «Заповненням Всесвіту». Зараз у Галактиці півтори тисячі заселених планет і заселенню наступних не видно кінця.» «Ви розумієте, що з цього випливає? Земля експортує стрічки освіти, що дають змогу готувати фахівців низької кваліфікації, і це гарантує єдність культури для всієї Галактики. Так, наприклад, завдяки стрічкам, які навчають читати, ми всі говоримо однією мовою... Не дивіться так вражено. Можуть бути й інші мови, і в минулому люди на них розмовляли. їх були сотні» «Інтернати для недоуків», кодована назва Інститутів вищої освіти Мета Системи Освіти: надати можливість людям з високими та унікальними можливостями розвиватися, самостійно за допомогою книжок та наставників отримувати поглиблені й розширені знання, ставати творчими особистостями, що рухають розвиток науко-во-технічного прогресу Процедура проведення: «Збирати знання по зернині». «Двісті п'ять. Джордже, і це не єдине таке місце. їх тисячі» (Омейні про вихованців Інтернатів). «Зроду він не уявляв, що може бути така сила книжок — ними були забиті, саме забиті довгі полиці». «Ми вміємо аналізувати інтелект, Джордже, і визначати, що ця людина може стати пристойним архітектором, а та — хорошим теслярем. Однак не вміємо визначити, чи здатна людина до оригінального творчого мислення. Це надто делікатна галузь. Є деякі кустарні методи, що дозволяють визначити тих, хто, можливо, має такий талант. Про цих людей доповідають у день Читання, як, наприклад, повідомили про тебе. За дуже приблизними підрахунками, таким чином сповіщають про одну людину з десяти тисяч. У день Освіти цих людей перевіряють знову, і виходить, що в дев'яти випадках з десяти тривогу зчинили помилково. Тих, хто залишається, направляють у такі установи, як ця» (Хейлі Омейні) Роль цього

етапу Освіти: «А хто створює стрічки освіти? Фахівці по виробництву стрічок? А хто ж тоді складає стрічки для їхнього навчання? Фахівці ще вищої кваліфікації? А хто складає стрічки... Ти розумієш, що я хочу сказати. Десь має бути кінець. Десь мають бути чоловіки та жінки, здатні оригінально мислити» (Джордж Плейтен) Модель цивілізації майбутнього.

Мета поділу людства на групи

«Не можна, щоб усі оті люди вважали себе невдахами. Вони прагнуть здобути фах, і тим чи іншим шляхом здобувають його. Кожен може додати до свого ім'я слова: «дипломований такий-то чи така-то». Так чи інакше, кожен посідає своє місце в суспільстві. Це необхідність».

Принцип існування системи

Швидка підготовка за єдиними стандартами Дає змогу економити ресурси, колонізувати Всесвіт, зберігаючи єдність усіх 1500 світів.

Прагматичність системи

«Ми не можемо дозволити собі загубити бодай одного з них (геніїв) або ж витратити наші зусилля на того, хто не виправдає наших сподівань».

Порівняльна характеристика героїв повіті "Фах" А.Азімова

	Джордж Плейтен	Тревільян
Походження героїв	Батько: дипломований трубоукладач на Землі	Батько: дипломований металург на планеті Новія
Мрії про професію	Мріє стати дипломованим програмістом на планеті класу А	Мріє стати дипломованим металургом на планеті Новія
Ставлення до батьків	Любив свого батька, вступив у бійку, захищаючи його ім'я	Хотів наслідувати свого батька, щоб посісти вище місце в суспільстві
Долі героїв	Потрапляє до інтернату для недоумків, не знаючи про своє справжнє призначення	Залишився на Землі, тому що отримав знання за допомогою старого апарата (знав апарат Хенслера, а для Новії треба було знання апарату Бімена)
Ставлення до самостійного здобуття знань	Читає багато книжок, самостійно вивчає дисципліни, які йому знадобляться у роботі	Впевнений, що буде металургом, як батько; насміхається з Плейтена та його допитливості; нічого

	програміста	не читає
Моральні якості	Сором'язливий, добрий, має гідність, цілеспрямованість	Самовпевнений, пихатий, байдужий, йде найлегшим шляхом у житті, дбаючи про матеріальні блага, здатний на зраду товариша
	Спільне в героях	
	Були однолітками, разом жили на планеті Земля, спілкувалися, брали участь у дитячих розвагах, товаришували	

Переваги та недоліки сучасної освіти та освіти майбутнього

Сучасна освіта	Майбутня освіта
Переваги	
Людина сама вибирає фах Можна здобути кілька професій Є можливість вдосконалюватися Можна творчо виявляти оригінальність свого мислення	Швидке набуття знань 10 років дітей ніхто не турбує. Вони живуть із батьками Висококваліфіковані спеціалісти однієї галузі Держава дбає про освіту Забезпечення роботою Високий рівень НТП; заселення тисячі планет Одна мова для всіх
Недоліки	
Довгий час здобуття освіти Знання поступово стираються з пам'яті	Не має змоги самовизначитися Не має пізнавального інтересу Боротьба за право влаштуватися у житті Програмування людини Прагматичні інтереси, духовність – другорядна Людина - підневільна, вона повністю підкорена державі

Літературний диктант

1. Як звати головного героя твору «Фах»?
2. Ким мріяв стати головний герой?
3. Які два освітні заходи зустрічаються у творі?
4. Хто такий Тревіліян?

5. Престижна планета класу?
6. У якому віці дитина приймає участь у Дні Читання?
7. Ким був батько головного героя?
8. Як звали лікаря, який проводив огляд головного героя?
9. Який діагноз Сем Елленфорд поставив головному герою?
10. З ким в кімнаті інтернату мешкає Джордж Плейтен?
11. У Сан-Франциско головний герой зустрів?
12. Головний герой твору ділився своїми думками із новіанином із планети?

Діана Вінн Джонс – цікаві факти

Англійська письменниця Діана Вінн Джонс народилася 16 серпня 1934 року в місті Лондоні(Англія) в сім'ї вчителів. Вона була найстаршою з трьох сестер.

Під час Другої світової війни сім'я Джонс переїхала до Уельсу, де жили бабуся та дідусь майбутньої письменниці.. Її дідусь був священником, тож вона змалку відвідувала церкву й зачаровано слухала священні пісні Уельського краю.

Родина ще кілька разів переїжджала й, урешті решт, у 1943 році оселилась у місті Таксді, що в графстві Ессекс.

Молодші сестри Діани – Урсула й Ізабель(остання в майбутньому стане Ізабель Армстронг, професором і відомим англійським літературним критиком) – дуже любили читати книжки. А оскільки в домі книжок було зовсім не багато, Діана розважала молодших сестер тим, що вигадувала для них різні цікаві історії.

Після закінчення школи в 1953 році дівчина вступила до коледжу святої Анни Оксфордського університету. Їй пощастило слухати лекції відомих письменників-фантастів – Дж.Р.Р.Толкієна та К.С.Льюїса.

У студентські роки Діана познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Джоном Барроу(пізніше професором Брістольського університету, спеціалістом із середньовічної літератури).

Закінчивши навчання, Діана вийшла заміж і народила трьох чудових синів. Для них вона і почала вигадувати фантастичні історії.

У 1973 році вийшла друком перша книжка письменниці для дітей «Зуб Уілкінса». Вона також писала п'єси для Лондонського театру.

У 1976 році родина переїхала до міста Бристоля. У їхній сім'ї панувала любов до англійської літератури, наукових досліджень, тому не випадково, що двоє з її трьох синів присвятили своє життя вивченню англійської літератури.

Від того часу з друку вийшло понад 40 великих творів для підлітків та чимало оповідань для молодших дітей. Книги Діани Вінн Джонс перекладені багатьма мовами світу, за їхніми сюжетами зняті кінофільми і мультиплікаційні фільми та серіали. Один із найвідоміших – «Мандрівний замок Хаула».

У 1977 році Д.В.Джонс одержала першу літературну нагороду за книжку «Зачароване життя» із серії «Світи Крестомансі». За фантастичні твори в 1999 році авторка отримала дві почесні нагороди: Міфопоетичну нагороду в США і премію Карла Едварда Вагнера від Британського товариства фентезі, а у 2007 році – Усесвітню премію фентезі.

Діана Вінн Джонс. «Мандрівний Замок Хаула»

«Мандрівний Замок Хаула» – це найвідоміший її фантастичний роман. Вперше книга побачила світ у далекому 1986 році, але й дотепер продовжує дивувати маленьких і великих читачів своїм запальним сюжетом. Вперше перекладена українською книга була в 2014 році.

«Мандрівний Замок Хаула» – чари, чвари й капелюшки Магічні перевтілення, зачаровані принци, чарівники, які нібито поїдають серця юних дівчат й укладають угоди з вогняними демонами і...капелюшки! Книжка Діани Джонс сприймається легко і з насолодою, ця мила історія про життя в магічному обрамленні буде цікавою як дітям, так і їх дорослим татусям і матусям. А колоритний український переклад від Андрія Поритка, просякнутий тонким гумором, перетворить смакування книги на суцільне задоволення.

Рід: епос.

Жанр твору: фантастичний роман.

Тема: Вражаючі пригоди дівчинки; дивовижні відкриття у чарівному світі. Пошук шляху до повернення власного «я», боротьба зі злом на цьому шляху.

Ідея: Попри усі складнощі життя кохання усе одно перемаже. Віддавайте усе тепло та турботу навколишньому світу. Віра людини в свої сили, впевненість у правильності дій, підтримка оточуючих дозволяють здійснити неможливе.

Головні герої

Софі Хаттер — дівчина 18 років, капелюшниця з містечка Маркет-Чиппінг, найстарша з трьох сестер, яку Відьма Пустирець перетворила на старезну бабусю.

Летті — дівчина 17-ти років, рідна сестра Софі.

Фанні Хаттер — мачуха Софі.

Марта — донька Фанні, наймолодша і найкмітливіша з трьох сестер.

Хаул — загадковий чарівник з дивною репутацією, що живе у Мандрівному Замку.

Майкл — 15-річний учень і помічник Хаула, що живе з ним в Мандрівному Замку.

Кальцифер — вогняний демон, що живе в замку Хаула й приводить його в рух; має таємну угоду з Хаулом, яку прагне розірвати з допомогою Софі.

Відьма Пустирищ — зла відьма, яка перетворила Софі на стару бабцю.

Сюжет та композиція

Експозиція: розповідь про сім'ю Хаттер.

Зав'язка: перетворення Софі на стару бабцю, її рішення залишити крамничку.

Розвиток дії: перебування Софі у Мандрівному замку, пошуки Хаулом принца, боротьба з Відьмою Пустирищ, намагання розірвати зв'язок Хаула і Кальцифера тощо.

Кульмінація: битва Хаула з Відьмою Пустирищ.

Розв'язка: зняття закляття з Софі.

У романі «Мандрівний Замок Хаула» одночасно співіснують декілька паралельних світів, у яких вільно рухаються мешканці Мандрівного Замку чарівника Хаула. За допомогою дверної ручки, яка повертається в різних напрямках, позначених кольорами, можна швидко переміщатися в просторово-часових площинах.

Основна дія роману відбувається у місті Маркет-Чіппінгу. Головна героїня Софі Хаттер є дуже доброю та працьовитою дівчиною. Після смерті матері батько одружився вдруге. Але мачуха виявилася доброю жінкою. Фанні народила в новому шлюбі доньку Марту, яку сестри приймають як рідну сестру у своє тепле сімейне коло. Всі три сестри не ворогують, а дружать між собою.

Після смерті батька Фанні вирішила відправити дівчаток навчатися різних ремесел: Марту віддали на навчання до чаклунки Аннабель Ферфакс, Летті – до кондитерської, а Софі залишилася працювати в крамниці дамських капелюшків, що утримувала її мачуха Фанні. Дівчата мусять самі заробляти собі на життя, боротися зі скрутою та самотністю. І разом з тим довкола них панує чарівна атмосфера.

Господар Мандрівного Замку Хаул створив чимало легенд про себе і свій будинок. Так, у місті люди вірили, що ніби Хаул закохує в себе дівчат, заманює їх у замок, а потім «з'їдає» їхні серця.

Життя 18-річної капелюшниці Софі Хаттер перевернулось із ніг на голову після зустрічі з Відьмою Пустирищ, яка наклала на неї лихе закляття й обернула старезною бабусею. Дівчина змушена покинути свою звичну капелюшну крамничку, й вирушити на пошуки щастя. Після виснажливої

мандрівки дівчина натрапила на Мандрівний замок Хаула. Софі пробирається всередину замку й випадково укладає угоду з вогняним демоном, який живе в каміні, рухає замок і насправді є доволі милим духом. На шляху до звільнення від закляття Софі доведеться розгадати багато загадок та пройти численні перешкоди, найдошкульнішою з яких є, мабуть, нестерпний характер чарівника Хаула. Але навіть егоїстичні й самозакохані чарівники глибоко в душі бувають добрими і благородними.

Роман має щасливий фінал. Справжня любов долає чаклунство, добро перемагає зло, сімейна й дружня підтримка надає впевненості, герої винагороджуються за свої чесноти й досягають щастя.

Особливості жанру

Елементи казки	Елементи детективу і фентезі
Назви: країна Інгарія, Верхня Норландія і Чужокрайнія	Наявність злочину й загадки, пов'язаної з ним (перетворення Софі на стару жінку, Кальцифера – на демона-вогнище, угода Хаула і Кальцифера тощо)
Замок ходить, повертається тощо. Дверна ручка, яка переміщає Замок у просторово-часових площинах	Магія розкривається шляхом логічних умовиводів і пошуків
Балакучі й незвичайні герої: Вогненний демон Кальцифер, зірка, Опудало, людина-пес	Таємницю розгадує найстарша і наймудріша з трьох сестер Софі
Чарівні предмети: семимильні чоботи, шапка-невидимка, ціпок, чарівні порошки	У Софі є Хаул, який теж б'ється над розгадками усіх таємниць і тим допомагає Софі у «слідстві»
Перешкоди на шляху до входу в Замок	Укладання угоди Софі з демоном
Трикатні зустрічі і дії Софі, Хаула	Читаць включений у процес розумової дії, пов'язаної з розслідуванням
Пошуки Софі кращої долі	Будова роману близька до сюжетної схеми детективу
Фантастичні перетворення	Як у фентезі, магія є головним елементом сюжету
Дія заклинань	Співіснування паралельних світів – земний, потойбічний, космічний
Боротьба добра зі злом. Перемога Хаула над Відьмою Пустирищ	На перший план висуваються герої, їх вчинки і переживання, чарівне і казкове грає допоміжну, але далеко не

	другорядну роль
Щасливий фінал	Повна свобода автора

Систематизація знань та вмінь за темою «Сучасна література»

I варіант

1. За жанром твір Айзека Азімова «Фах»

- А науково-фантастична повість
- Б психологічна повість
- В філософська повість

2. Батько Тревіліана

- А металург на іншій планеті
- Б космонавт
- В вчений

3. Хаул з твору Діани Вінн Джонс «Мандрівний Замок Хаула»

- А чарівник
- Б продавець
- В науковець

4. Софі працювала в

- А кондитерській
- Б крамниці дамських капелюшків
- В школі

5. Що спричинило невдачу Тревіліана, який не отримав права потрапити на одну з планет галактики?

- А обмеженість інтелекту
- Б самовпевненість
- В навчання за старими стрічками

6. Що потрібно, на думку Джорджа, щоб спеціаліст ішов у ногу з науково-технічним прогресом?

- А писати наукові роботи
- Б вчитися самостійно
- В вірити в себе

7. Продовжте речення

- 1) Мета суспільної системи, зображеної у повісті «Фах» А. Азімова, полягає у забезпеченні ...
- 2) Після смерті батька Фанні вирішила відправити дівчаток навчатися різних ремесел: Марту – ..., Летті – ..., а Софі – ...

8. Дайте відповіді на запитання

- 1) Для чого створені «інтернати для недоумків» у державі майбутнього?
- 2) Чому Софі вирушила до Мандрівного Замку Хаула?

9. Охарактеризуйте Софі.

II варіант

1. Головні герої твору Айзека Азімова «Фах»

- А Нік Плейтен і Тревеліян
- Б Джордж Плейтен і Тревеліян
- В Джордж Плейтен і Айзек

2. Батько Джорджа

- А металург
- Б трубоукладач
- В вчений

3. Софі з твору Діани Вінн Джонс «Мандрівний Замок Хаула» мала

- А 2 сестер
- Б 4 сестер
- В 5 сестер

4. Відьма Пустирищ перетворила Софі на

- А хом'ячка
- Б немовля
- В стару жінку

5. Джордж Плейтен утік з інтернату, щоб

- А побачити кохану
- Б побувати на Олімпіаді
- В уникнути покарання

6. Як, за Айзімовим точно звуться Інтернати для недоумків?

- А інтернати для людей із затримкою психічного розвитку
- Б інститути вищої освіти
- В професійно-технічні училища

7. Продовжте речення

- 1) Люди в державі майбутнього схожі на ..., які мають виконувати лише те, що ...
- 2) У Маркет-Чіппінгу люди вірили, що Хаул закохує в себе ..., заманює їх у ..., а потім ...

8. Дайте відповіді на запитання

- 1) Чому Джорджа Плейтена віддали в «інтернат для недоумків»?
- 2) Як Кальцифер потрапив до Хаула і якою силою він володів?

9. Охарактеризуйте Плейтена.

9 клас

Відродження

Мігель де Сервантес Сааведра – цікаві факти

Мігель де Сервантес Сааведра – іспанський письменник доби Відродження, драматург і поет, засновник нової іспанської літератури

Народився 29 вересня 1547 року в сім'ї бідного іспанського дворянина, лікаря Родріго де Сервантеса. Мати Мігеля — донья Леонора де Кортинас. У родині було 7 дітей. Імя Сааведра взяв для того, щоб відрізнитися від Мігеля де Сервантеса де Кортинас, вигнаного з королівського двору.

Освіта. Колегія єзуїтів, навчався в Мадриді у педагога-гуманіста Хуана Лопеса де Ойоси. Здобув філософську та юридичну освіту.

Служба у папського посла Джуліо Аквавіві.

Солдат. Участь у морському бою проти турецького флоту. Важке поранення. Параліч лівої руки.

Полон. 1575 Сервантес разом із братом потрапляє в полон. Їх продали в рабство в Алжир. Пробув він в неволі цілих 5 років. Його довго не могли викупити через дуже високу ціну. Рабовласники вирішили, що перед ними багата і знатна людина, і тому зажадали великий викуп (у нього були рекомендаційні листи для іспанського короля). Мігель чотири рази намагався втекти з полону, але невдало. Лише через 5 років його рідні змогли зібрати потрібну суму (500 ескудо) і повернути бранців додому.

Повернення на батьківщину. Сервантес почав безконечну боротьбу з нестатками, адже гроші, витрачені на викуп, потрібно було повернути: спробував зайнятися комерцією, повертався на військову службу, був збирачем податкових недоїмок у королівстві Гранада. Двічі у 1597 та 1602 його ув'язнювали за неправдивими звинуваченнями в приховуванні коштів.

Одруження. У 1584 р. одружується з Катиліною де Саласар-і-Паласьос.

Останні роки життя. Сервантес прийняв чернецький сан, щоб не обтяжувати родину витратами на своє поховання- ченців ховали за кошти братства. У 1616 році Сервантес захворів на водянку і 23 квітня помер. Ніхто його оточення не знав, де його поховали і хто займався його похоронами. На його могилі навіть не було таблички. Через багато років все-таки вдалося розшукати його могилу і перепоховати в соборі Святої Трійці в Мадриді.

Премія Сервантеса. Премію вручають у невеличкому містечку Алькала де Енарес біля Мадрида, її називають Нобелівською премією іспаномовних країн. Її лауреат розпочинає традиційне дводенне безперервне читання геніального роману видатного іспанця. У читаннях беруть участь різні люди: від короля Іспанії до її пересічних громадян і навіть школярів.

Основні твори. Романи «Галатея», «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі», «Персилес і Сихізмунда», драма «Алжирське життя», трагедія «Нумансія».

Під час одного з тюремних ув'язнень, він починає писати твір «Хитромудрий гідальго Дон Кіхот із Ламанчі». Автор задумував його як пародію на лицарські романи.

Першим літературним призом Сервантеса були ... три срібних ложки. Йому вручили їх на змаганні поетів у Сарагосі.

Першу частину Мігель де Сервантес закінчив, коли йому було 57 років. Роман був виданий 1605 році. Видавець спершу не дуже вірив в успіх роману, але все ж зважився його надрукувати. Він випустив роман приблизними тиражем 1500-1800 примірників, на папері не дуже хорошої якості і з безліччю помилок. Але, незважаючи на це, успіх був величезним. «Дон Кіхота» буквально змітали з прилавків. У перший рік вийшло шість тиражів.

Через 10 років після публікації роману, маловідомий автор Алонсо Фернандес де Авельянеда опублікував «продовження» Дон Кіхота. Його «Лже-Дон Кіхот» повна протилежність оригінальному головному герою Сервантеса, він не володів ніякими благородними якостями справжнього лицаря. Роман-продовження отримав повний провал, публіка його не сприйняла. Саме завдяки такій «підробці» сам Сервантес швидше закінчив другу частину роману.

Роман про Дон Кіхота вплинув на становлення іспанської мови.

Найвідоміший ілюстратор – іспанець Х. Аранда, проілюстрував кожен фразу, працював протягом 40 років і створив понад 800 ілюстрацій!

Роман «Дон Кіхот» за 400 років існування багато разів екранізувався.

В іспанському місті Сьюдал-Реаль існує Музей Дон Кіхота, де зібрано більше трьох тисяч різноманітних видань роману, перекладених на різні мови світу.

На честь героїв романів Сервантеса та самого автора названо астероїд, кратер на астероїді. У Мадриді є пам'ятник Сервантесу, Дон Кіхоту і Санчо Пансі.

Про цей твір відомий французький письменник XIX століття Гюстав Флобер, сказав, що «пігмеями видаються всі інші книги поруч з цією».

Роман Мігеля де Сервантеса збагатив культуру Європи. Імена його персонажів: Дон Кіхот, Санчо Панса, Дульсінея відомі практично кожному європейцю. В українській мові, наприклад, вживається дієслово

"донкіхотствувати", яке означає боротися за шляхетну, але безнадійну справу, поводитися, як лицар, навіть шкодячи собі.

Перший український переклад, чи, точніше, скорочений віршований переспів "Дон Кіхота" Сервантеса зробив Іван Франко.

Видання книг про Дон Кіхота принесло Сервантесу світову славу, але не зробило його багатієм. Останні роки письменник провів у бідному кварталі Мадрида.

У 2001 році, в рік святкування сторіччя започаткування Нобелівської премії, Нобелівським комітетом у справах літератури було проведено опитування ста найвідоміших письменників і поетів сучасності, яким було запропоновано укласти список ста кращих книг, створених за історію людства, розташувавши їх у цьому списку за рівнем значущості для історико-культурного розвитку всіх країн і народів. Більшість митців на перше місце поставила роман Мігеля де Сервантеса про Дон Кіхота.

Досі твір є однією з найпопулярніших книг світової літератури і займає друге місце після Біблії за обсягом загальносвітового тиражу.

Сучасні дослідники припускають, що прототип Дон Квіхота існував насправді: це був родич дружини Сервантеса Алонсо Кіхада, житель Еквівіаса, про якого відомо, що він був прихильником рицарських романів і з часом став августинським монахом.

Мігель де Сервантес Сааведра. «Дон Кіхот» («Премудрий гідальго Дон Кіхот із Ламанчі»)

Літературний рід: епос.

Жанр: пародія на лицарські романи, авантюрний, побутовий роман, роман «великої дороги», філософський роман.

Тема: подорож Дон Кіхота зі своїм зброєносцем Санчо Пансою шляхами Іспанії з метою захисту бідних і знедолених, але допомога Дон Кіхота лише шкодить в умовах тогочасної дійсності; зображення ілюзій неможливого дворянина Алонсо Кіхано, спричинених лицарськими романами, та шлях їх руйнування.

Ідея: утвердження думки, що проза життя перемагає красиві ідеали (ренесансні цінності), а відірваність від життя зводить нанівець усі цінності.

Доба: епоха Відродження.

Історія створення

За словами самого автора, він почав писати твір, перебуваючи у в'язниці, куди потрапив у 1597р. (банк збанкрутував і письменника засудили за розтрату коштів). Під час ув'язнення в його уяві постав образ людини, яка під впливом

лицарських романів вирушила здійснювати подвиги, наслідуючи героїв улюблених книг. Можливо, тогочасна Іспанія видавалася автору духовною «в'язницею» і через образ Дон Кіхота він утверджував ідею внутрішньої свободи. Або ж задум роману було пов'язано з особливостями соціально-економічного розвитку й культури того часу. У романі багато автобіографічного матеріалу, згадуються імена багатьох сучасників.

Ще одним стимулом до написання роману могла стати книга «Інтерлюдія романсів», сюжет якої дуже схожий на твір про Дон Кіхота, але головний герой був одруженим. Цей сюжет був із підтекстом: так само вчинив Лопе де Вега. Після написання численних романів, він покинув сім'ю і вирушив на флот Непереможної Армади. Причини глузувати над літературним конкурентом у автора були, бо твори Лопе де Вега були популярнішими, ніж Сервантеса.

Композиція

роман складається з 2 частин. Частина перша надрукована в 1605 році, друга – в 1615 році. У другій частині автор глибше розкриває характер персонажа, тут менше дій, більше роздумів та діалогів.

Сюжет

Опис мандрів іспанськими містами та провінціями двох героїв – фантазера і мрійника Дон Кіхота і розсудливого, практичного, корисливого Санчо Панси. Подорожуючи, герої зустрічаються з людьми різних соціальних верств, часто потрапляють у неприємні ситуації, переживають різні пригоди. Перед нами проходить більше 600 різних персонажів – дворяни й вівчарі, священники й розбійники, купці й лакеї, селяни, солдати, каторжани.

Своєрідність твору

- Задум – пародія на рицарські романи.
- Комізм зображуваних ситуацій.
- Багатогранність образу Дон Кіхота.
- Контраст у зображенні Дон Кіхота й Санчо Панси.
- Духовне зростання героїв.
- Багатство мови твору.
- Гуманістичне спрямування роману.

Конфлікт: уявний світ-дійсність, ілюзія-реальність, благородні наміри - неможливість їхнього втілення.

Головні герої

Дон Кіхот - Алонсо Кіхано - незаможний дворянин, що прочиав багато лицарських романів. Вони так увійшли у його фантазію, що він назвався мандрівним лицарем. І разом із простим селянином, «зброєносцем» Санчо Пансою, самозваний Дон Кіхот Ламанчський вирушив на пошуки пригод. Об'єктом своєї любові «лицар» обрав Дульсінею Тобоську, так він нарік дівчину із сусідньої ферми. «Дульсінея» навіть не підозрює про почуття до неї і практично не з'являється у творі.

Кількість персонажів: понад 660.

Висновок

Книга Сервантеса сповнена глибокого реалізму і гуманістичних ідей. Письменник помітив і першим художньо інтерпретував життєве явище, властиве всім поколінням і народам, яке дістало назву «донкіхотство». Це явище письменник побачив у реальній дійсності. Життя іспанського королівства дуже нагадувало недолугі дії героя роману. Багатозначні тлумачення «донкіхотства» забезпечили головному героєві роману чільне місце в галереї вічних образів світової літератури.

Зв'язок з іншими видами мистецтва

Образотворче мистецтво. Портрет Сервантеса роботи Х.де Хуагера. Г.Доре, У.Хогард, О.Дом'є, Л.Бруні, і.Бродський, Кукринікси. Ілюстрації до роману.

Музика. М.Глінка. «Арагонська хота». М.Римський-Корсаков. «Іспанське капричіо». Л.Мінкус. «дон Кіхот» (балет). А.Рубінштейн. «Дон Кіхот. Музична картинка». Р.Штраус. «Дон Кіхот. Симфонічні варіації». К.Караєв. «Дон Кіхот. Симфонічні гравюри». Е.Жак-Далькроз. «Санчо Панса» (опера). Ж.Массне. «Дон Кіхот» (опера).

Театр і кіно. Х/ф «Дон Кіхот» (СРСР, реж. Г.Козинцев).

Архітектура, скульптура та прикладне мистецтво. А.Сал і К.Валера. пам'ятник Сервантесу в Мадриді. Мечеть в Кордові. Палац Альгамбра в Гранаді.

Думки митців та критиків

Серце Дон Кіхота й кмітливість простодушного Санчо Панси не полиняли від часу (І.Еренбург).

У донкіхотстві... високе начало самопожертви, тільки підмічене з комічного боку (І.Тургенєв).

Сервантес задовго до Вальтера Скотта написав справжній історичний роман (В.Белінський).

Відкриття цієї книги... можливо, найважливіша подія мого життя (Стендаль).

... смішне в донкіхотстві те, що благородний рицар намагається оживити давно віджиле минуле (Г.Гейне).

«Дон Кіхот» - величезна сатира на людську захопленість (Г.Гейне).

Я ревно плакав, коли шляхетному рицарю за блародство платили невдячністю та били його (Г.Гейне).

Успіх Сервантеса куплений дорогою ціною морального занепаду його батьківщини (Дж.Байрон).

Центральні образи (порівняння)

Дон Кіхот	Санчо Панса
Походження	
З благородної сім'ї, типовий ідальго, котрий отримав гучний титул, має привілеї дворянина, проте зовсім не має грошей	Бідний селянин. За життя збагатився дітьми, проте не має нічого більше. З родини хліборобів.
Зовнішність	
Високий, худорлявий. Обличчя має різко окреслені риси. Фізично не підготовлений, дещо слабкий.	Низький, повний, з короткими ногами та чималим животом. Обличчя масне, гладке.
Заняття	
Лицар	Зброносець
Життєва мета	
Благородна. Мріє захистити нещасних та знедолених, знищити зло та несправедливість.	Корислива. Бажає здобути посаду губернатора.
Риси характеру	
Хоробрий, безстрашний, ідеаліст, романтик, розсудливий, освічений, добрий, співчутливий, мріє встановити чітку грань між добром і злом і стерти останнє з лицяземлі.	Боягуз, реаліст, людина слабкої волі. Корисливий, переслідує меркантильні інтереси, керується можливістю збагачення та наживи. Є прообразом «народної мудрості» без обов'язкової освіченості.
Символізм	
Є символом віри в правду, добро та справедливість.	Є символом тверезої думки, адекватного світосприйняття.
Спільні риси	
Дивакуваті, добрі, людяні, здатні на шаленство заради досягнення мети.	

Головні герої роману

Натури неординарні й багатогранні, вони взаємодоповнюють і взаємозбагачують один одного. Сервантес зобразив типові образи й надав їм загальнолюдського значення (філософська проблема, яка залишається актуальною завжди). Можливо, у цьому полягає один із секретів невмирущої популярності роману. Його герої постійно ускладнюються й розвиваються. Наприклад, Санчо Панса спочатку слугує ніби тільки пародійним образом роману, але з розвитком сюжету його постать розширюється й збагачується. Поступово вимальовується живий і правдивий образ допитливого кастильського землероба, сповнений глибокого соціального й етичного змісту. Спочатку Санчо мріє лише про зиск, хоча у своїх меркантильних прагненнях він пам'ятає, що він людина. «Я хоч і бідняк, але християнин чистокровний і нікому нічого не винен. І я мрію про острів, а інші мріють про дещо гірше, а все ж від людини залежить, значить, коли я людина, то можу стати папою, а не лише губернатором острова». Новаторським є й підхід Сервантеса до зображення головних персонажів у тому сенсі, що на перший погляд Санчо - цілковита протилежність Дон Кіхотові, але внутрішньо вони подібні: обидва, щоправда, кожен по-своєму, добрі й людяні, обидва незадоволені дійсністю, й обом їм вистачає енергії та живої уяви, щоб відправитися на пошуки кращого життя. Дон Кіхот і Санчо Панса - це своєрідна єдність, створена на основі порозуміння і взаємовпливу. Й у цьому виявив себе філософський підхід Сервантеса до різнобічного показу однієї цілісної філософської категорії. Пізнавши безкорисливість і благородство Дон Кіхота, Санчо й сам поступово позбавляється матеріальної залежності та корисливості, усе частіше його вчинками (особливо і другій частині роману) керує не жадоба до наживи, а любов до справедливості, що дає змогу вповні розкритися народній мудрості й природним здібностям Санчо. Він єдиний розуміє й цінує Дон Кіхота. Найважливіше, що вдалося Сервантесу, - це те, що і Дон Кіхот, і Санчо Панса протистоять несправедливому ладу дворянсько-католицької Іспанії. Санчо розуміє, що високий чин ще не свідчить про гідність людини. Дон Кіхот у кожному, навіть у каторжнику, перш за все бачить людину, гідну поваги.

Стислий переказ

Частина 1

Розділ I, де оповідається, хто такий був преславний гідальго Дон Кіхот з Ламанчі та як він жив

В Ламанчі, в одному селі, жив нещодавно один з тих ідальгів, що все майно їх — спис, старовинний щит, «миршава шкапина та швидкий гончак». Три чверті його прибутків йшло на їжу. Решту він витрачав на камзол з легкої

тканини, оксамитові штани й такі самі туфлі — це було святкове вбрання. У буденні дні ідальго носив дешевший одяг, мав дома ключницю, а для роботи на дворі та в полі був у того хлопець.

«Мав наш ідальго років під п'ятдесят. Був він міцно збудований, сухорлявий, з обличчя худорлявий, вставав рано і дуже любив полювати».

Слід також зазначити, що цей ідальго все своє дозвілля присвячував читанню рицарських книжок, навіть забув про господарство. Цікавість і захоплення ідальго книжками дійшло до того, що він продав кілька десятин ріллі, щоб придбати рицарських книжок, яких вже дуже багато зібрав у будинку. Серед всіх книжок ні одна не сподобалась йому так, як твори славнозвісного Фелісіана Сільванського. Його проза та плутані вирази здавалися ідальгові перлинами, а найбільш, коли йому траплялося читати любовні листи та виклики до бою. Читаючи ці плутані фрази, бідолаха з'їхав з глузду і перестав спати, шукаючи в них змісту, якого не добрав би й не збагнув би сам Арістотель. Отак через безсоння та постійне читання він сушив собі мозок і збожеволів. Його фантазія виповнилася всім тим, що він вичитав з книжок — чаклунством, змаганнями, бійками, викликами до бою, ранами, любовними листами та різною нісенітницею. З часом він вирішив стати мандрівним рицарем, щоб збільшити свою славу і для користі рідного міста. Заради цього ідальго мусив подорожувати по всьому світу із зброєю та конем, шукати пригод і робити те, що, як він читав, повинні робити всі мандрівні рицарі: карати за різні кривди та потрапляти на різні небезпеки, щоб, перемагаючи їх, укрити своє ім'я вічною славою. Захопившись цими приємними думками, ідальго мерщій почав здійснювати те, чого весь час так жадав. Передусім він почистив панцер, який належав його предкам. Поладив шолом, зробивши з картону забрало та прикріпивши його до шишака. Потім ідальго вирішив випробувати шолом на міцність, вдаривши по ньому кілька разів мечем, і знищив усе, що майстрував цілий тиждень. Знов він почав ладнати шолом, підклавши зсередини кілька залізних смуг. Після цього наш славетний рицар вигадував чотири дні ім'я своєму коневі, бо ж немає рації, щоб кінь такого рицаря, мав якусь невідому назву. Отак обміркувавши, кінець-кінцем, назвав він коня Росінантом, бо це ім'я здавалося йому гучним і змістовним. Потім ідальго вирішив добрати й собі до вподоби ім'я. На ці розмірковування пішов ще тиждень, і, нарешті, він назвав себе дон Кіхотом. А потім до нового імені додав ще назву рідного краю. Отож він і назвав себе дон Кіхотом Ламанчським, що, як здавалося йому, вказувало на походження ідальго та вславляло б батьківщину. Почистивши зброю, зробивши шолом, назвавши коня, він зрозумів, що тепер йому треба тільки знайти даму серця і закохатися в неї, бо мандрівний рицар без кохання однаково, що дерево без листя. Дамою серця дон Кіхот обрав вродливу сільську дівчину Альдон-су Лоренсо, в яку

колись був закоханий, але вона ніколи цього не знала й не помічала. Їй саме й вирішив ідальго надати титул володарки своїх думок. Альдонсі Лоренсо ідальго теж добрав прізвище, яке б одночасно нагадувало ім'я принцеси чи значної дами. І назвав він її Дульсінеєю Тобоською (бо вона була родом з Тобоса).

Розділ II, де оповідається про перший виїзд завзятого Дон Кіхота із своїх володінь

Закінчивши всі приготування до лицарської подорожі, дон Кіхот не бажав відкладати надалі здійснення своїх думок, Нікому не сказавши про наміри, він удосвіта убрався в панцер, сів на Росінанта, надів на голову погано збитий шолом, настромив на руку щит, узяв списа і виїхав за ворота будинку, страшенно задоволений, що так вдало почав здійснювати свої бажання. Та не встиг дон Кіхот виїхати в поле, як він пригадав, що його не висвячено у лицарі. А тому за лицарськими законами, він не мав права піднести зброю на будь-якого лицаря. Ці думки мало не змусили дон Кіхота залишити свій намір, але під впливом божевілля він вирішив, що його висвятить перший, кого він зустрине. На щиті ж ідальго мріяв вибити гарний девіз, коли здійснить гідні подвиги. На цьому лицар заспокоївся і поїхав шляхом, який обрав навмання. Так дон Кіхот мандрував цілий день, а надвечір втомився і зголоднів разом з конем до смерті. Ідальго зупинився і почав роздивлятися навкруги. Недалеко від шляху він помітив корчму і вирішив поїхати туди. Нашому шукачеві пригод, що думав, бачив і мріяв тільки за прикладом героїв улюблених книжок, корчма, як тільки він її побачив, стала нагадувати замок з чотирма баштами і з дахами з блискучого срібла. Також дон Кіхот сподівався зустріти тут і карлика, який повинен був подати сурмою знак, що до замку наблизився лицар. Та побачивши, що ніякого карлика тут нема, ідальго під'їхав до дверей корчми й помітив там двох дівчат, які видались йому вродливими панянками. Дівчата, побачивши озброєну щитом і списом людину, вкрай перелякалися й сховалися у корчму. Дон Кіхот, зрозумівши, що вони втекли з переляку, підняв своє паперове забрало і промовив до них ввічливо і спокійно: «Не тікайте, ваші милості, і не бійтеся ніякої кривди, бо правила лицарського ордену, до якого я належу, не дозволяють чинити її нікому, а надто таким значним паннам, як ви».

Дівчата не могли стримати сміху, почувши, що він називає їх паннами. Це розсердило дон Кіхота, ідальго назвав їх сміх безглуздим, але незвичайна постать лицаря лише збільшила посмішки дівчат. Потім вийшов корчмар, якого теж здивувала чудна постать дон Кіхота. Він запросив гостя пройти у корчму для відпочинку. Корчмар підтримав стремено дон Кіхотові, і той з великим зусиллям зліз з коня. Жінки, на яких дон Кіхот вже не сердився, почали роззброювати лицаря, але вони ніяк не могли зняти з нього шолома, прив'язаного круг ший стрічками. І тому ідальго залишився у ньому, нагадуючи

найкумеднішу постать. Дон Кіхот Ламанчський відрекомендувався і попросив поїсти. Йому принесли рибу, яка була погано зварена та шматок цвілого хліба. Дуже смішно було дивитися, як їв рицар, бо з шоломом на голові і піднятим забралом він не міг покласти в рот жодного шматочка їжі. Тоді жінки почали його годувати, а корчмар напоїв дон Кіхота за допомогою очеретини. Він поклав один її кінець дон Кіхотові в рот, а в другий наливав вино. Ідальго терпляче зносив усе, щоб тільки не розірвати стрічок на шоломі. На цей час підійшов до корчми свинар і свиснув кілька разів у сопілку. Це остаточно переконало дон Кіхота, що він потрапив у якийсь розкішний замок.

Розділ VIII. Про велику перемогу, здобуту премудрим Дон Кіхотом у страшенному і неуявленному бою з вітряками, та про інші вікопомні події

Дон Кіхот і Санчо Панса побачили тридцять чи сорок вітряків, що стояли недалеко в полі. Дон Кіхот одразу сказав, що то велетні з величезними руками, з якими він зараз битиметься й усіх повбиває. Зброєносець почав пояснювати: «Придивіться краще, ваша милість,— сказав Санчо,— те, що вам здається велетнями, це звичайнісінькі вітряки, а їхні руки, як ви кажете,— то крила...». Але дон Кіхот його не послухав. Він стиснув шпорами боки Росінанта і кинувся на вітряки з галасом. «Не тікайте, підлі й гидкі створіння, бо на вас нагадає один тільки рицар».

На той час знявся вітерець, і крила вітряків почали рухатись. Ідальго звернувся до сеньйори Дульсінеї і попросив у неї допомоги в такій важкій пригоді. Тоді дон Кіхот під'їхав до вітряків і встромив спис у крило найближчого з них. Вітер зміцнів, дуже повернув крило і потрощив спис, а їздця разом із конем шпурнув геть у поле. Санчо Панса, під'їхавши на ослі, допоміг ідальго підвестися, бо той не в силі був ворухнутись через великий удар. Він посадив дон Кіхота на Росінанта, якому вітряки мало не скрутили ребра, і після цього вони рушили далі, прямуючи до Пуерта Лапіс, де, запевняв дон Кіхот, їм не бракуватиме різних пригод. Нашого рицаря турбувала втрата списа і він розповів зброєносцю історію, яку читав у романі. Один іспанський рицар Дієго Перес де Варга під час бою зламав меч і тоді він вивернув величезний дуб, чи то здоровенний дубовий сук, за допомогою якого зчинив багато подвигів. Дон Кіхот теж збирався тепер зламати дубовий сук і чинити далі подвиги. Вислухавши свого господаря, Санчо Панса сказав: «Я вірю всьому, що каже ваша милість... ..та я хотів би, щоб ваша милість скаржилася, коли їй щось болить. За себе можу сказати, що я скаржитимусь на найменший біль, якщо це не заборонено зброєносцям так, як рицарям».

І дон Кіхот не міг утримати сміху з приводу щирості Санчо. Ніч вони перебули під деревами. З гілки одного з дерев ідальго зробив спис. Він не спав цілу ніч, думаючи про сеньйору Дульсінею, на відміну від зброєносця, який

міцно заснув. Наступного ранку рицар та його зброєносець поїхали до Пуерта Лапіс. Дон Кіхот попросив Санчо Пансо не намагатися допомагати йому у битвах з рицарями, на що той відповів: «...я не зламаю ваших наказів. Вдача у мене лагідна, і я ворог будь-яких втручань у будь-які суперечки або змагання. Правда, коли б мені довелося захищати себе самого, я не подивився б на ваші закони, бо й по-людському і по-божому кожен може захищатися від нападу».

Поки дон Кіхот казав це, Карденіо сидів, схиливши голову на груди і, мабуть, поринув у задуму. Але через деякий час він підвів голову й сказав: «Я не можу позбутися думки, і ніхто в світі не допоможе мені в цьому — та й дурень буде той, хто гадає інакше — а саме, що цей пройдисвіт Єлісабет був коханцем королеви Мадасіми». На його слова ідальго розгнівано відповів, що хто так гадає, той «великий паскудник». Він так захищав королеву, немов вона була його справжня дружина. Карденіо пильно подивився на дон Кіхота і, почувши, що його назвали ганебним словом, кинув у груди ідальго камінь, і той впав навznak. Карденіо побив і Санчо Пансо з козопасом, а сам спокійно пішов у гори.

Літературний диктант

1. Чим займався Дон Кіхот у часи дозвілля?
2. Що трапилось з ним від великої кількості інформації з книг?
3. Як звали коня Дон Кіхота?
4. До кого звернувся Дон Кіхот з проханням посвятити його в лицарі?
5. Якою була посвята у лицарі?
6. За що селянин бив свого скотаря-хлопчиська?
7. Як Дон Кіхот позбувся свого списа?
8. З ким вирішив битися Дон Кіхот, побачивши візок з прапорцями?
9. Як назвав себе Дон Кіхот, коли вирішив стати лицарем? Як він став називати себе після боротьби з левом?
10. У чому Дон Кіхот побачив постаті чудовиськ?
11. Як назвав свою даму серця Дон Кіхот?

Тестове опитування

I варіант

1. Сервантес є письменником

А італійським   Б іспанським   В англійським

2. За кількістю перекладів роман «Дон Кіхот» поступається лише

А «Пісні про Роланда»   Б Біблії   В «Божественній комедії»

3. Сервантес, почав писати роман «Дон Кіхот»

А у піратському полоні   Б на службі в кардинала Аквавіві   В у в'язниці

4. Роман «Дон Кіхот» був задуманий як пародія на

А рицарську поезію   Брицарські романи   В історичні романи

5. За шолом Дон Кіхотіві правив(ла)

А каструля   Б казанок   В шкіряний капелюх

6. Дон Кіхот потрапляв у кумедні та печальні ситуації, тому що

А занадто зухвалий

Б не знав правил поведінки

В реальні речі вважав зачарованими

7. Чим уявлялася корчма Дон Кіхоту, у стінах якої він готував цілюще

зілля? А фортецею   Б замком   В хатинкою з чарівниками

8. Що в перекладі означає ім'я Росинант?

А перешкапа   Б сміливець   В шибайголова   Г пустун

9. Кого Дон Кіхот сприйняв за 30 велетнів і вступив з ними у бій?

А селян   Б ченців   В вітряки

10. Поведінка, спосіб життя шляхетного й доброго мрійника, що прагне бути корисним людям, хоч і в ім'я недосяжних ідеалів

А "донкіхотство"   Б "прометеїзм"

В "акмеїзм"   Г гонгоризм

11. Що символізує бій з вітряками?

А людську дурість   Б боротьбу з уявними ворогами

В доблесть і честь   Г мужність

12. Особа, яка посвятила героя в рицарі, та місце, де відбулася ця церемонія, -

А герцог; палац;

Б Дульсінея, дама серця рицаря; рідне село героя

В настоятель монастиря; монастир

Г трактирник; постоялий двір

II варіант

1. Творчість Сервантеса належить до епохи

А Античності   Б Середньовіччя   В Відродження

2. За словами Сервантеса, параліч і нерухомість лівої руки письменника та «велику славу правої» спричинили

А падіння з коня під час рицарського турніру

Б тортури в полоні у піратів

В поранення в морському бою поблизу Лепанто

3. Що означає «гідальго»?

А житель міста   Б іспанський дворянин   В багатий землевласник

4. Чому Дон Кіхот вирішив стати мандрівним лицарем?

А так заповідав йому батько

Б бо всі іспанці мандрували

В начитався лицарських романів

5. Як оточення поставилось до посвяти Дон Кіхота в лицарі?

А серйозно   Б було захоплене   В сміялося і глузувало з нього

6. З чого Дон Кіхот зробив собі шолом?

А з картону   Б із золота та срібла   В із сталі

7. Санчо Панса дав ім'я Дон Кіхоту

А мандрівний лицар

Б лицар Сумного Образу

В лицар Левів

8. На чому подорожував з Дон Кіхотом Санчо Панса?

А на коні   Б на віслиюкові   В ходив пішки

9. Що запропонував Дон Кіхот Санчо Пансі, щоб той став його джурою?

А гроші

Б стати губернатором острова

В дати рецепт чарівного бальзаму

10. Що таке "донкіхотство"?

А намагання видаватися смішним і нерозважливим

Б мандрівний спосіб життя

В здійснення подвигів

Г спосіб життя шляхетного і доброго мрійника, що прагне до недосяжних ідеалів

11. Визначте опис Дон Кіхота за Сервантесом

А високий сухорлявий чолов`яга з розумними очима

Б був то чоловік добрий, хоч добра мав, сердега, як то кажуть, без олії в голові

В низенький, товстенький з блискучими очима

Г літ... до п'ятдесятка добиралося, статури був міцної, із себе худий, з лиця сухорлявий, зорі не засипляв і дуже кохався в полюванні

12. Історія Дон Кіхота закінчується тим, що

А він остаточно збожеволів і наклав на себе руки

Б до нього повернувся розум, і він зажив нормальним життям пересічної людини

В до нього повернувся розум, і він зрікся свого захоплення лицарськими романами

Г до нього повернувся розум, але через деякий час він помер

Бароко і класицизм

Луїс де Гонгора-і-Арготе – цікаві факти

Загальні відомості. Луїс де Гонгора - іспанський поет епохи бароко. Упродовж тривалого часу вважався «незрозумілим», «темним», «недоступним» простому читачеві. Його творчістю зацікавилися в ХХ ст. завдяки зусиллям-поетів Рубена Даріо і Федеріко Гарсія Лорка. Твори не були надруковані за життя. Але в першому виданні збірки віршів, що вийшли в рік смерті, його було названо «іспанським Гомером».

Своїм наставником у творчості вважав Петрарку.

Місце народження: Кордова, Іспанія. Тут і прожив більшу частину життя.

Освіта: початкову освіту здобув вдома, навчався в університеті міста Саламанки на факультеті правознавства. У студентські роки публікує першу поему (1580).

Рід занять: поет та служитель католицької церкви (спочатку диякон, ключник собору, потім капелан Його Величності Філіпа III).

Хвороба. У 1626 році поет тяжко захворів і безпомічним жебраком повернувся померати до рідного міста. Королева прислала до нього своїх лікарів, але було надто пізно. У поета стався інсульт. 23 травня 1627 року у Кордові він помер у злиднях.

Творчість

Початок творчості: під час навчання в Саламанкському університеті була написана його перша поема.

Жанри: сонет, романс, летрилія (послання), поема.

Мистецький напрям: бароко, гонгоризм.

Літературна полеміка. Серед опонентів поета був Лопе де Вега. Полеміка між ними була жорстка й навіть агресивна. Вони не тільки були суперниками на літературних змаганнях, але й намагалися обмінятися в'їдливими випадками з приводу приватного життя.

Перша збірка творів була надрукована в грудні 1627р. під назвою «Твори у віршах іспанського Гомера». Згодом видання конфіскувала інквізиція, її не видавали аж до 1633 року.

Особливості творчої манери.

Двоплановість творчості - поєднання двох стилів - простого й зрозумілого («зрозумілий стиль») таскладного й заплутаного, розрахованого на вузьке читацьке коло («темний стиль»). Сучасні літературознавці визнають штучним

розподіл поезії Гонгори на «ясний» і «темний» стилі. Особливості «темного стилю»: перетворення реального світу на світ стилізований і фантастичний за допомогою складних стилістичних прийомів та вишуканих ходів, використання технік музики й живопису, виділення найважливіших властивостей предмета, їх зіставлення із золотом, сріблом, мармуром, кришталем; навмисне прагнення ускладненої манери втілення ідей; орієнтація на обраного читача (аристократизм поезії). Дійсності він протиставляв ілюзорний світ, схожий на феєрію й умовну декорацію.

Створенню цього світу слугував і стиль поета, котрий започаткував цілий напрям в іспанській поезії, відомий під назвою «гонгоризм» («культизм»).

Провідні мотиви творчості: У поезіях Гонгори переважають барокові мотиви суму, марності життя, самотності й приреченості людини, неможливості досягти бажаної гармонії. Однак митець протиставляє трагічній долі красу людських стосунків і мистецтва.

Переклади творів Луїса де Гонгори-і-Арготе українською мовою: Михайло Орест, Леонід Первомайський, Михайло Москаленко.

Луїс де Гонгора-і-Арготе. «Галерник»

Рід: лірика

Жанр: філософський вірш-медитація.

Тема: людина і Доля, драматизм людського життя, блукання людини у Всесвіті.

Основна думка: світ такий глибокий і незбагнений, людина є лише частиною світу і не завжди може змінити сама долю; людське життя сповнене непередбачуваності й непевності.

Ідея: засудження рабства, неприйняття будь-якого насилля над людьми.

Композиція твору

«Галерник» - це твір з обрамленням. У рамці оповідь ведеться від імені автора-оповідача, а центр вірша - це крик душі головного героя. Про свою долю розповідає сам герой.

Твір має 3 частини:

I – вступ-експозиція, де змальовано становище та портрет галерника

II – звернення-монолог нещасного до моря, спогади про дружину.

III – наглядач обриває монолог героя.

Риси барокової літератури в поезії. Втілення теми приреченості людини, протистояння реальності та ілюзії, песимістичний настрій.

Поетичні образи: Галерник, наглядач, море.

Символіка. Море-життя, галера (човен)-символ людської долі, галерник-людина, яка не спроможна обирати власну долю; кожна людина «прикута», приречена до того, що обрали для неї небеса. Її життя — це «вічна каторга при веслах».

Мотиви: сум, марнота життя, приреченість людини, неможливість досягти бажаної гармонії.

Висновок. «Галерник» - це філософський вірш, якому притаманні такі ознаки:

- 1) філософська проблематика;
- 2) наявність героя, який утілює роздуми письменника про світ та долю, життя;
- 3) складність поетичного мовлення (символи, метафори, алегорії та інші засоби, що розкривають драматизм людського існування);
- 4) неоднозначність позиції автора.

У вірші поет розкриває долю людини, позбавленої свободи, яка залежить від зовнішніх сил, але не стала байдужою: ліричного героя непокоять ті ж проблеми, що й будь-яку людину.

Значення творчості. Порушення складних питань буття у творчості Л. де Гонгори зумовило розвиток філософської лірики в Європі. Заснував новий напрям гонгоризм.

Теорія літератури

Гонгоризм- (ісп. *Gongorismo*, за іменем поета Луїса де Гонгора), або культизм, культеранізм (ісп. *culteranismo*, *cultismo*, від *culto* — витончений) — напрям в іспанській бароковій літературі XVII століття, що знайшов своє вираження в формалістично-витонченій творчості Гонгори.

Медитація— (лат. *meditatio* – роздум) – жанр ліричної поезії, в якому автор розмірковує над проблемами онтологічного, екзистенціального і т. п. гатунку, здебільшого схиляючись до філософських узагальнень.

Літературний диктант

1. Коли і де народився Луїс де Гонгора-і-Арготе?
2. В якому віці Луїс де Гонгора-і-Арготе відправився навчатися до Саламанського університету?
3. За що Луїса де Гонгора-і-Арготе звільнили з посади ключника?
4. Зі скількох частин складається вірш «Галерник»?
5. Які символічні образи є в поезії?
6. Який стиль і напрямок започаткував Луїс де Гонгора в іспанській поезії?
7. Коли було видано першу збірку поезій?

8. Кого Луїс де Гонгора-і-Арготе вважав своїм наставником?
9. Яку почесну посаду мав поет при дворі короля Франції Філіппа III? Де і коли помер Луїс де Гонгора-і-Арготе?
10. Після смерті Луїса де Гонгора-і-Арготе він був названий...?
11. Якими художніми тропами прикрашає традиційні жанри народної поезії Гонгора-і-Арготе?

Мольєр – цікаві факти

Мольєр (справжнє ім'я Жан Батист Поклен) - французький драматург, театральний діяч, народився 13 січня 1622 року в Парижі.

Будинок, у якому був народжений маленький Жан Батист, сусіди жартома називали «мавпячим», тому що на красивому різьбленому барельєфі, що прикрашав парадний вхід, було зображено безліч кумедних мавпочок. Незважаючи на те, що дорослий Мольєр практично не підтримував зв'язок з сім'єю, симпатію до дерев'яних мавп, як пам'ять про своє дитинство, він проніс крізь все життя. Коли король жалував керівника театру дворянським званням, той зобразив мавпочку на своєму новому фамільному гербі.

Батьки. Його батько, Жан Батист Поклен, був шпалерником і постачав товар до королівського палацу. За вірну службу він одержав титул придворного королівського слуги. Мати - Марія Крессе була донькою заможного буржуа.

Вона померла, коли йому ледь виповнилася 10 років. Незабаром його батько одружився з іншою жінкою. Мачуха Жана Батиста була доброю і чуйною жінкою, намагалася зробити все, щоб дитина не відчувала нестачу материнської любові. Дорослий Мольєр завжди тепло відгукувався про Катріну Флерет, вважаючи її другою матір'ю.

Освіта. Жан Батист як старший у сім'ї їй мав успадкувати родинну справу. Завдяки старанням батька майбутній письменник отримав гарну освіту — він навчався в престижному Клермонському коледжі. Тут, окрім глибоких знань, він знайшов друзів на все життя. Це були Шапель, Берньє-майбутній знаменитий мандрівник, Сірано де Бержерак-письменник. У найважчі хвилини вони підтримували Мольєра. Після закінчення коледжу драматург пройшов короткий курс навчання в Орлеанському університеті й успішно склав іспити для отримання звання ліценціата права і був прийнятий у корпорацію адвокатів.

Закінчивши колегію, Жан-Батист захопився театральним мистецтвом. Переконавши батька у тому, що його цікавить юриспруденція, юнак з нестримним запалом віддавався своєму захопленню. У січні 1643 року Жан Батист, нарешті, відкрив батькові таємницю і повідомив, що обирає професію актора. Але ця професія вважалась однією з найнікчемніших. Актори були прокляті церквою, їх не дозволяли ховати на кладовищі, якщо перед

смертю вони не відмовилися від свого заняття. Деякий час батько не залишав надії, що син одумається і вирішить стати хоча б адвокатом, якщо вже Посада Королівського шпалерника не припала йому до душі. Однак юнак був непохитний у своєму рішенні.

Мольєр і «Блискучий театр». У 1643 році разом із сім'єю Бежар він заснував у Парижі театральну трупу під назвою «Блискучий театр». Саме для цього театру Мольєр складав свої перші п'єси з метою урізноманітнити сценічний репертуар. Але трупа не витримала конкуренції з великими театральними колективами і 1645 року розпалася, Мольєр за борги потрапляє до в'язниці, звідки його визволяє батько.

Мандри Францією. Поклен разом із акторкою Мадлен Бежар приєднався до мандрівної групи. Дюфрена. 13 років мандрує з трупою Францією, це була школа життя. Наприкінці жовтня 1658 року трупа мандрівних акторів вирішила повернутися до Парижа і завоювати столичну сцену п'єсою П. Корнеля "Нікомед". Перед очима паризьких знавців мистецтва п'єса мала з'явитися 24 жовтня, а головну роль у трагедії повинен був грати сам комедіограф.

На жаль, сподівання Мольєра та його трупи вразити придворну публіку та завоювати прихильність не виправдалися. Єдиним порятунком був ризик представити на розсуд придворних глядачів власну комедію — "Закоханий лікар". Ризик перетворився на незаперечну перемогу.

Мольєр і король. Наслідком тріумфу стало рішення короля залишити трупу в Парижі і передати під заступництво герцога Орлеанського. Для вистав їм надали зал у Малому Бурбоні та пенсію, призначену герцогом Орлеанським. (Пізніше трупу перевели до Пале-Рояль, де драматург працює до самої смерті). Так король Людовік XIV благословив народження т театру комедії і став покровителем письменника. Він став навіть хрещеним батьком одного з синів Мольєра.

Останні роки життя. Наприкінці життя Мольєр втратив прихильність короля. Помер у своєму театрі одразу ж після постановки останньої комедії «Удаваний хворий», де він виконував головну роль.

Вшанування

1. За своє життя письменник склав більше 40 п'єс. 8 з них вважаються загубленими, інші твори сьогодні може прочитати кожен.
2. П'єси Мольєра досі ставляться на театральних сценах світу та екранізуються.
3. Ім'я Мольєра носить одна з паризьких вулиць.
4. Один з кратерів планети Меркурій був названий ім'ям письменника.
5. Ім'я письменника названо одну з головних літературних премій Франції.

Жана Батіста Мольєра можна вважати засновником жанру класичної комедії-саме в цьому вигляді комедійний жанр дійшов до наших днів.

Мольєр. «Міщанин-шляхтич»

Історія створення

Поштовхом до створення комедії стало завдання короля Людовика XIV. Під час прийому турецьких послів у 1669 році, ті не висловили очікуваного захоплення пишним одягом корля (на його вбранні було діамантів на 14 мільйонів ліврів). Король дав завдання Мольєру та композитору Люллі висміяти турків у п'єсі. І в 1670 р. 14 жовтня відбулася прем'єра, яка викликала шквал критики. Усі зрозуміли, що в творі висміяно не турків, а представників аристократії, що прагнули здобути титул.

Рід: драма.

Жанр

Висока комедія (комічні ситуації поєднуються із серйозною моральною проблематикою).

Соціально-побутова комедія (показ способу життя буржуазії та аристократії).

Комедія характеру (смішне у творі зумовлене особливостями характеру та пристрастю героя)

Комедія-балет (за формою)

Елементи любовної та соціально-психологічної комедії.

Тематика

1. Зображення прагнення пана Журдена потрапити у вище товариство, стати шляхетним дворянином.

2. Викриття лицемірної моралі аристократії.

Ідея: Висміювання невігластва буржуазії і сатира на дворянство.

Основний конфлікт: Конфлікт між пристрастю і розумом.

Сюжетна лінія та її композиційне втілення у творі

Дія перша - експозиція. У будинку пана Журдена зібралися найняті ним учителі музики і танців, які мають навчити його аристократичних манер. Учителі всіляко вихваляють Журдена, сподіваючись отримати від нього велику винагороду.

Дія друга - зав'язка. Журден домовляється з учителями про підготовку балетної вистави до гостини маркізи Дорімени, з якою він хоче укласти шлюб,

щоб отримати дворянський сан (Журден на цей час одружений і має доньку на виданні). Тим часом учителі музики й танців посварилися з учителями філософії та фехтування, доводячи кожен свою першість в освіті. Після занять Журдена з учителем філософії в його дім приходять кравець-шах-рай та відбувається «ритуал» вдягання буржуа в кумедний костюм. Журдена переконують, що це «останній писк моди» в аристократичному середовищі. Журден щедро всіх винагороджує.

Дія третя - розвиток дії. Після сварки з дружиною та служницею, які критично ставляться до «високих прагнень» Журдена, в його дім приходять аристократ-аферист Дорант, користуючись небезкоштовними послугами якого, Журден прагне зблизитися з Доріменою. Дорант дурить Журдена, оскільки витрачає гроші міщанина на дорогі подарунки маркізі від свого імені, бо теж хоче з нею одружитися. Дружина Журдена прагне використати заклопотаність чоловіка власними мріями про дворянство та видати заміж за Клеонта свою дочку Люсіль, у чому їй допомагає служниця Ніколь, закохана в слугу Клеонта Ков'єля. Журден проти, тому що Клеонт - міщанин, а він хоче видати доньку за аристократа. Тим часом розпочинається балет, головними глядачами на якому є Дорімена та Дорант.

Дія четверта - кульмінація. Під час обіду Журден залицяється до Дорімени, але його дружина припиняє любов'язності та виганяє гостей. З'являється переодягнений Ков'єль і розповідає Журдену, що в його доньку закоханий син турецького султана, що він скоро буде з пропозицією шлюбу та висвячення майбутнього тестя у сан «мамамуші». Журден мало не божеволіє від щастя - збувається його мрія стати дворянином. Манія Журдена у сцені посвяти в «мамамуші» доходить крайньої межі, і вся безглуздість його намагань і моральна потворність виявляються тут в особливо яскравій формі. Розпочинається комічна церемонія, яку проводять «турки», найняті Клеонтом, і він сам, вдаючи сина турецького султана.

Дія п'ята - розв'язка. На сцені один за одним з'являються усі головні персонажі п'єси - дружина Журдена, його донька Люсіль, Дорант, Дорімена - і, дізнавшись, що відбувається, включаються в гру, кожен по - своєму використовуючи обдуреного Журдена. Журден погоджується на шлюб Люсіль з Клеонтом, вважаючи, що видає її заміж за сина турецького султана. Ніколь пов'язує своє життя з Ков'єлем, а Дорант одружується з Доріменою, переконавши Журдена, що це таємний хід, що відверне увагу пані Журден від почуттів її чоловіка до маркізи. «От йолоп так йолоп! Другого такого у цілому світі не знайдеш!» - так у кінці п'єси характеризує Журдена Ков'єль. Комедія закінчується яскравим балетом.

Композиція п'єси підпорядкована правилу трьох єдностей: усі події відбуваються в домі пана Журдена (єдність місця) впродовж однієї доби (єдність часу), розвиток сюжету зосереджується навколо особи головного героя (єдність дії), але відхиленням від правила є наявність другорядних сюжетних ліній. Переважна більшість героїв є носіями однієї домінуючої риси характеру (неоднозначним є образ головного героя твору). Комічність зображуваних ситуацій поєднується з серйозною моральною проблематикою.

Дійові особи

Пан Журден — головний герой «Міщанин-шляхтич», намагається наслідувати дворян одягом, звичками, манерами.

Риси характеру:

- марнославство (пихатість, гонористість).
- кмітливість — Журден помітив, що кравець украв у нього тканину.
- самоприниження — по-рабськи захоплений тим, що граф поводить з ним, «як із рівним».
- простодушність — постійно позичає гроші графу Доранту.
- довірливість — вірить усім похвалам Доранта.

Для Журдена бажання стати дворянином — прекрасна мрія. Журден ні про що не може міркувати розсудливо, тому його дурять всі навколишні, в тому числі його вчителі лінгвістики, філософії, танців, фехтування.

Граф Дорант — збіднілий дворянин, який утратив можливість, але не бажання «широко» пожити на чужий кошт. Дорант хоче поліпшити свої справи, одружившись із багатого маркізою Дорименою, але залицяння потребує грошей. Із цією метою Дорант використовує простодушного пана Журдена.

Риси характеру:

- хитрий
- підступний
- лицемірний
- з презирством ставиться до Журдена, зневажає його, але випрошує в Журдена подачки
- шахрай і авантюрист; обдурює і Журдена, і маркізу.

Пані Журден — дружина, в порівнянні з чоловіком розумна і начитана, обдурити не просто, відразу бачить підступ. Це розсудлива, практична жінка з почуттям власної гідності. Вона всіма силами намагається протистояти маніям свого чоловіка, його недоречним претензіям.

Люсіль — вперта, закохана в Клеонта, дочка Журдена. Люсіль отримала гарне виховання, вона любить Клеонта через його достоїнства. Тому, не знаючи про задум коханого та його слуги, щиро обурюється і пручається спробі батька видати її заміж за сина турецького султана: "Ні, батюшка, я вже вам сказала, що немає такої сили, яка примусила б мене вийти заміж за кого-небудь, крім Клеонта".

Клеонт — закоханий в Люсіль. Клеонт шляхетний не за походженням, а за характером, він чесний, правдивий, люблячий, впевнений, що тільки душевне благородство людини та її розумна поведінка в суспільстві є істинними. На його думку, всякий обман кидає на людину тінь. В образі Клеонта втілюється ідеал класицизму. Насправді шляхетною людиною міг бути тільки той, хто у своїй поведінці керувався вимогами розуму, виходив з того, що прийнято було вважати добром.

Маркіза Дорімена — молода вдова, яка прагне розкоші, світських розваг і хоче зробити вигідну партію. Вважаючи графа Доранта багатим, вона погоджується вийти за нього заміж, радіючи, що заволодіє не тільки його серцем, а й майном. Проте Дорімена потрапляє у тенета власної розбещеності, її вади обертаються проти неї самої.

Ков'єль та Ніколь — розумні, вірні слуги, закохані один в одного. Вони, як і пані Журден засуджують вигадки пана Журдена, його небажання одружити Люсіль з Клеонтом, відверто насміхаються над ним.

Літературний диктант

1. П'єсу «Міщанин – шляхтич» Мольєр написав на замовлення...
2. Дія твору відбувається протягом ...
3. Головний герой п'єси - ...
4. Журден одержимий ідеєю ...
5. Учителі, яких найняв пан Журден, - ...
6. Вчителі вчинили бійку, з'ясовуючи ...
7. Люсіль – це ...
8. Пан Журден був закоханий у ...
9. Подарунок пана Журдена Дорімені, який від свого імені подарував Дорант, - це ...
10. Учителю музики для Дорімени пан Журден замовляє ...
11. Слова «Однаковий дурень – що ззаду, що спереду» належать ...
12. За соціальний статусом Журден - ...
13. Дорант безсоромно тягне з Журдена ...
14. Дорант обіцяє йому ...
15. Пан Журден дізнається, що він розмовляє ...

16. Мета Доранта ...
17. На честь Дорімени , Журден запросив організувати ...
18. Люсіль щиро кохає ...
19. Клеонт звертається до пана Журдена і просить згоду ...
20. Журден відмовляє , тому що Клеонт - ...
21. Ков'ель закоханий у ...
22. Ков'ель влаштовує розіграш, видаючи Клеонта з ...
23. Пана Журдена посвятили в ...
24. Турки під час церемонії били пана Жудена ...

Тестове опитування

I варіант

1. Де саме прищепили майбутньому письменнику любов до античної літератури та філософії?

А удома   Б у коледжі   В в університеті   Г у театрі

2. Протягом скількох років працював Жан Батіст у складі мандрівної трупи комедіантів

А 13-ти   Б 11-ти   В 10-ти   Г 25-ти

3. Комедії Мольєра розв'язували важливі суспільні, моральні і філософські проблеми віку, тому їх називали

А "високими"   Б зразковими   В високоморальними   Г «низькими»

4. Невідповідність реальних подій тому, як вони сприймаються персонажем, лежить в основі

А класицизму   Б комізму   В реалізму   Г трагізму Мольєра

5. Домінуючою рисою характеру того чи іншого персонажа Мольєра є

А кохання   Б здоровий глузд   В манія   Г улесливість

6. Мольєр як письменник-класицист виступає за

А єднання закоханих людей

Б порушення встановлених правил суспільства

В гармонію серця та здорового глузду

Г сімейні цінності

7. П'єса "Міщанин-шляхтич" була написана на замовлення

А друзів   Б короля   В театру   Г церкви

8. Драматург взяв за головну тему комедії

А спробу буржуа проникнути у вищий світ

Б спробу головного героя уникнути набридлої дружини

В бажання всіх бути щасливими

Г боротьбу закоханих за власне щастя

9. Хто з героїв твору вдавав із себе впливову особу при королівському дворі?

А Дорант   Б Журден   В Дорімена   Г Клеонт

10. Кого хотів таємно прийняти в своєму домі пан Журден?

А Ніколь   Б Дульсінею   В Дорімену   Г Люсіль

11. Хто, на думку одного з героїв, "до всього повинен ставитися спокійно, сприймати речі просто"?

А філософ   Б музикант   В танцюрист   Г дворянин

12. Автор музики до комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич»

А Жан Батіст Люллі   Б Вольфганг Амадей Моцарт

В Крістоф Глюк   Г Йоганн Себастьян Бах

II варіант

1. Хто запитав Журдена: "Чи не задумав часом людей посмішити, що вбрався, наче городнє опудало"?

А син   Б дочка   В дружина   Г Дорімена

2. Ким Журден, на думку дружини "так захопився, що й розум втратив"?

А маркізою   Б графом   В княгинею   Г служницю

3. Чиєму "марнотратству" хотіла "покласти край" Дорімена?

А пана Журдена   Б графа Доранта   В своєму   Г Клеонта

4. Хто з героїв був переодягнений турком?

А Журден   Б Дорант   В Клеонт   Г Ков'єль

5. Кого "хай бере, хто хоче"?

А маркізу Дорімену   Б пані Журден   В пана Журдена   Г Люсіль

6. Комедія закінчується весіллям

А двох   Б трьох   В однієї   Г чотирьох пар

7. У драматургії класицизму діяло правило

А трьох відповістей   Б трьох розбіжностей

В трьох закономірностей   Г трьох єдностей

8. В основу комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич» покладено

А історію візиту делегації посла турецького султана

Б випадок із життя самого Мольєра

В старофранцузьку хроніку

Г розповідь дружини Мольєра

9. Справжнє ім'я Мольєра

А Жан Батіст Люллі   Б Жан Батіст Поклен

В Анрі Марі Бейль   Г Франсуа Марі Аруа

10. Церковна влада відмовлялася ховати Мольєра за християнським обрядом, тому що він був

А атеїстом   Б еретиком   В актором   Г злидарем

11. Автор музики до комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич»

- А Жан Батіст Люллі   Б Вольфганг Амадей Моцарт
В Крістоф Глюк   Г Йоганн Себастьян Бах

12. Пан Журден для того, щоб стати освіченим

- А займається самоосвітою
Б вступає до єзуїтського коледжу
В купує собі диплом Сорбонни
Г наймає вчителів музики, танців, фехтування, філософії

**Систематизація знань та вмінь за темою
«Творчість Мігеля де Сервантеса Сааведри,
Луїса де Гонгора-і-Арготе, Мольєра»
(літературний диктант)**

I варіант

1. До якої епохи належить творчість Мольєра?
2. Королем якого жанру є Мольєр?
3. Яке справжнє ім'я та прізвище Мольєра?
4. Як називався театр, який Мольєр відкрив у 1644 році із родиною Бежарів?
5. У якому році відбулася прем'єра твору «Міщанин – шляхтич»?
6. Хто і з якою метою замовив твір «Міщанин – шляхтич»?
7. Хто головний герой твору «Міщанин – шляхтич»?
8. До якого жанру належить поезія «Галерник»?
9. Який напрямок започаткував Луїс де Гонгора?
10. Чим займався Дон Кіхот у часи дозвілля?
11. Як Дон Кіхот позбувся свого списа?
12. Як назвав даму свого серця Дон Кіхот?

II варіант

1. До якої епохи належить творчість Сервантеса?
2. До якого жанру належить твір Сервантеса «Дон Кіхот»?
3. Чому зброєносець Дон Кіхота їхав на віслиюкові?
4. Як називався театр, який Мольєр відкрив у 1644 році із родиною Бежарів?
5. Що символізує море у поезії «Галерник»?
6. Зі скількох частин складається вірш «Галерник»?
7. У кого закоханий пан Журден?
8. Кому належить ідея з вигадкою про сина турецького вельможі?
9. У який сан посвятили пана Журдена?
10. Учителі у творі «Міщанин-шляхтич» винили бійку, з'ясовуючи ....
11. Метою Доранта у творі є....?

12. Яке справжнє ім'я коханої Дон Кіхота?

Література ХХ-ХХІ століття. У пошуках себе і високого польоту

Антуан де Сент-Екзюпері – цікаві факти

Антуан де Сент-Екзюпері - письменник і мислитель, пілот і вчений, і винахідник, людина, яку назвали «воістину універсальним талантом».

Антуан Жан-Батіст Марі Роже де Сент-Екзюпері народився в Ліоні 29 червня 1900 р.

Батько — Жан де Сент-Екзюпері належав до старовинного дворянського роду, досить збіднілого, тож граф де Сент-Екзюпері працював страховим агентом. Мати — Марі де Фонколомб була натурою артистичною, мала персональні художні виставки, проте, рано втративши чоловіка (Антуану ледь виповнилося чотири роки), змушена була повністю зосередитися на утримуванні п'ятьох дітей.

Після смерті батька на допомогу матері з п'ятьма дітьми прийшли дві бабусі: рідна і двоюрідна. Пані Сент-Екзюпері з дітьми спочатку жила у своєї матері в замку Ла Моль. А потім у замку Сен-Моріс де Реманс, що належав двоюрідній бабусі пані де Тріко. Коли А. де Сент-Екзюпері виросте, він скаже: «Я родом із Дитинства»

У сім'ї його називають Король Сонце через його біляве волосся; товариші прозвали Антуана Звіздарем через його задертий до неба ніс. Він уже тоді був маленьким принцом, завжди радісним і безстрашним.

У шість років він почав складати вірші, полюбив літературу, музику, живопис, сам складав казки, непогано малював і грав на скрипці.

Приблизно тоді ж він захопився моторами та механізмами, а у 12 навіть сконструював велосипед з крилами та телефон із бляшанок. Пристрасть до всілякої механіки залишиться з ним на все життя. Пізніше будуть запатентовані кілька десятків його винаходів. Телефон і велосипед з крилами – це символи постійного пошуку Сент-Екзюпері, його прагнення зробити щось нове і піднятися вгору на крилах своєї думки й фантазії.

А ще він мріяв у дитинстві стати садівником. "Я був народжений, щоб стати садівником", – писав він напередодні загибелі. За його словами, садівник – це той, хто вирощує не просто квіти, а красу й гармонію. При цьому дуже шкодував, що немає садівників, які б плекали людські душі. Можливо, саме тому він вирішив стати письменником.

Вже у 12 років Антуан вирушає у свій перший політ. Його взяв із собою наборт літака пілот Жюль Ведрін. Цей день Антуан запам'ятав на все життя.

Сент-Екзюпері навчався у закритих школах у Ліоні, Ле-Мані, Швейцарії, потім — у Парижі, але завжди більше уваги приділяв тому, що його цікавило, а не навчанню.

Опинившись перед вибором: література чи техніка — він обрав останню і спробував вступити до військово-морського училища, але провалився на творі. Тоді вступив до Паризької академії мистецтв на архітектурне відділення.

За півтора року Сент-Екзюпері знову змінив життєвий курс і пішов служити до армії (1921). Тут збулася його дитяча мрія — він стає льотчиком. Та за два роки він потрапляє в аварію й отримує серйозну травму, після чого його демобілізують. Цивільні професії конторника, комівояжера, які Антуанові де Сент Екзюпері довелося опановувати після одужання, були йому не до душі. Пробує писати.

Із 1927 р. Сент-Екзюпері знову підіймається в небо — він став пілотом поштової авіалінії Тулуза — Дакар, а пізніше його призначають начальником аеродрому в Кап-Джуба в Сахарі в Африці. Пустелю він любив, товаришував із багатьма місцевими арабами, які прозвали його "капітаном птахів"

1929 р. Антуан де Сент-Екзюпері повернувся до Франції, закінчивши авіаційні курси морського флоту. Оволодів технікою нічних польотів, навчився керувати гідролітаком, прокладав перші повітряні траси; не раз розбивався, але боровся за життя і перемагав, ризикуючи життям летів на допомогу друзям. Він випробовував нові літаки, потрапляв у аварії: його непритомним витягали з розбитого літака після катастрофи у Гватемалі. Він робив вимушену посадку на води ріки Меконг в Індокитаї. Падав на скелі на півночі Африки, тонув у бухті біля узбережжя Аргентини, падав у Середземне море, тричі розбивався у пустелі й мало не загинув від спраги. Йому доводилося ремонтувати літак під кулями арабів-кочівників, які викрадали полонених товаришів у ворожого африканського племені. Напередодні нового 1936 року на власному літаку вирушив у переліт Париж-Сайгон, щоби побити рекорд швидкості на цьому маршруті, але зазнав аварії у Лівійській пустелі. Цей випадок ліг в основу не лише його найвідомішого роману «Планета людей», але й казки «Маленький принц» — вершини творчості Сент-Екзюпері.

31 липня 1944 року, менш як за два тижні до звільнення Франції від фашистських загарбників, військовий льотчик Антуан де Сент-Екзюпері, піднявшись у повітря за аеродрому в Корсиці, полетів на завдання і був збитий над Середземним морем. Так обірвалося життя Сент-Екзюпері, який писав: «Я хочу брати участь у цій війні в ім'я любові до людей».

В день смерті письменника народилася легенда, що філософ, льотчик і письменник, який понад усе вірив у людину, спрямував свій літак високо в небо, до зірок, туди, куди повернувся маленький принц...

Антуан де Сент-Екзюпері. «Маленький принц»

Історія написання

Задум жодного із закінчених творів Сент-Екзюпері не виношував так довго, як «Маленького принца». Мотиви цього твору почали складатися з початком II Світової війни. У той час Сент Екзюпері часто малював один і той же малюнок: маленький хлопчик із крильцями і без них, що здивовано дивиться з-за хмар на землю. Цей дивовижний хлопчик дедалі більше не давав спокою письменникові, льотчикові, бійцеві. Казка була написана в Нью-Йорку протягом 1942 року і вийшла друком навесні 1943 року.

Твір присвячений Леону Верту – єврейському критику і письменник, який зазнав переслідувань під час війни. Сам автор говорив, що написав цю казку для дорослих - вона про людину, її місце у світі й про шанс подолати відчуженість між людьми. Образ маленького принца виник не випадково. В Екзюпері був брат Франсуа, який помер дитиною. Брати дружили між собою. А потім один з них став дорослим, обрав професію льотчика, а інший полетів на невідому далеку планету і назавжди залишився дитиною.

У творі відображено те, що письменникові довелося побачити в житті: вулкани у Південній Америці, баобابی в африканському місті Дакар тощо. Дещо Сент-Екзюпері віддав маленькому принцові з власного дитинства.

Рід: епос.

Особливості жанру

Філософська алегорична казка-притча, це розповідь не про конкретних людей, а про людство і душу людини взагалі.

Притча — це невеликий алегоричний твір повчального характеру з чітко вираженою мораллю.

Філософська казка виявилася найбільш поетичним виразником ідей письменника. У кожній її історії відображено філософський погляд на життя людини, на її призначення. Екзюпері використав форму притчі, яку потрібно глибоко осмислити, хоча зовні мова йшла про звичайні життєві події і поведінку персонажів.

Це свого роду вчення про те, як треба жити людям, щоб пізнати щастя, мир, почуття гідності. Автор переконаний, що найголовніше знаходилася всередині нас, у нашому ставленні до моральних і матеріальних цінностей.

Маленький принц для Екзюпері - ангел, що зійшов на землю. Він втілює в собі вічну живучастинку душі, став образом, що дозволив оцінити в людині людяне.

Елементи казки: незвичний сюжет, персоніфікація рослин, тварин (Лис, Троянда, Змія).

Елементи притчі: багато алегорій (баобаб, вода), подаються морально-філософські роздуми письменника.

Повчальні моменти: твір містить філософські роздуми про сенс життя людини. Письменник прагне переконати людей, що головне — це їхні душі, ставлення до матеріальних та моральних цінностей. Треба любити життя, людей і ти будеш щасливим.

Сюжет

«Маленький принц» — казка про льотчика, який опинився в африканській пустелі Сахара внаслідок аварії літака. Тут чоловік зустрів маленького принца, у якого була своя планета завбільшки з будинок і якому не вистачало друга. Подорожуючи від астероїда до астероїда, маленький принц знайомиться з досить дивними мешканцями. Але головна зустріч у нього відбулася на Землі — він познайомився з мудрим лисом, який відкрив йому таємницю дружби й любові.

Проблеми — сенсу буття, дружби, кохання, відповідальності, влади; честолюбства; пияцтва; ділової людини; почуття відповідальності; черстої душі.

Гуманістичний зміст твору: твір пройнятий любов'ю до людини, прагненням достукатися до її душі, сколихнути, змусити замислитися й очиститися від усього нещирого й непотрібного, повернути втрачену дитячу щирість, чистоту, безпосередність.

Центральний конфлікт казки - зіткнення двох систем цінностей, справжніх і фальшивих, духовних і химерних.

Принцип побудови - мандрівки та діалоги Маленького принца, які стали діалогами душі людини і самим собою.

Образи в казці

Образ Маленького принца. Маленький принц втілює у казці людські якості, які надали сенс людському життю. У нього добре серце, розумний погляд на світ. Малюк працелюбний, стійкий у своїх симпатіях. Він не мав агресивних чи жадібних прагнень. Він ще не зіпсований світом ділків та честолюбців. Маленький принц - ідеал, романтична мрія, яка ще не загинула в світі. І світ багатий саме завдяки їй. Час від часу мріяволодівала людьми. І тоді знову з'явився на нашій планеті Маленький принц. У фіналі казки з'являється

мотив смерті. До цієї теми Екзюпері підійшов зі своїми думками. "Смерть неминуча, - розмірковував Маленький принц. - Та чи можна вважати, що смерть позбавляє життя змісту?" Маленький принц так недумав. Він змусив людину примиритися з неминучістю смерті і запевнив, що інакше йому не повернутися на свою планету. Казка закінчилася сумно, проте вона лишила не тільки сум, а прагнення до світлого, красивого, щоб у "дорослих" людей, у буденній метушні, дріб'язкових клопотах не відмирили щедрість і щирість душі, не згасло чисте бачення світу, не притупилося почуття відповідальності за тих, кого ми "приручаємо".

Дорослі (честолюбець, пияк, ділок, ліхтарник, географ) - не вміють спілкуватись з дітьми, бо «дуже поважні», не витрачають часна дитячі справи, «не мають уяви», звикли «повторювати те, що їм говорять», дуже «дивні».

Діти (Маленький принц, Лютчик у віці шести років, Леон Верт, коли він був маленьким) завжди намагаються з'ясувати світові та загальнолюдські істини з дитячої точки зору, роблять свої висновки — незвичайні, фантастичні — і саме тому правильні. Діти порозумілись із Маленьким принцом, розкрили «істини», відповіли на дитячі запитання.

Баобаби - шкідливе, жахливе сім'я. Це зло, що оселяється в душі людини, це її шкідливі звички, які спочатку нам здаються маленькими і дріб'язковими, а потім розростаються. І якщо не працювати над собою, не «виполювати» паростки цього зла у своїй душі, то воно розростеться, заповнить усю душу і серце людини і може розірвати.

Мандрівка Маленького принца

Герой відвідав 7 планет і познайомився з їхніми мешканцями, що втілювали певні риси характеру.

№ 1 - Король (необмежена влада, владолюбство).

№ 2 - Честолюбець (марнославство, самозахоплення, байдужість до оточення, егоїзм).

№ 3 - Пияк (хвороблива пристрасть до пияцтва).

№ 4 - Бізнесмен (нікчема, що прагне перетворити неозору красу Всесвіту у власність).

№ 5 – Ліхтарник (вірність слову, уміння працювати, освітлюючи шлях людям, не думати про себе).

№ 6 - Географ (надто поважна особа, яка ніколи не виходить з кабінету, мовляв, їй ніколи тинятися, і про все знає з переказів, йому байдужа його планета).

№ 7 – Земля

Життєві цінності	
Світу дітей	Світу дорослих
1. Пригоди, щось незвичайне ("повне пригод життя джунглів")	1. Практична користь, цифри, точні науки (географія, арифметика, правопис), гроші.
2. Творчість як насущна потреба самовираження	2. Мода, загально визнаний стандарт (престиж, краватки, гра в бридж і гольф, політика)
3. Світ прекрасного, те, що приносить радість інасолоду (захід сонця, зірки, квіти)	3. Влада (монарх)
4. Віра в диво як у вищу справедливість (колодязь упустелі)	4. Слава (актор)
5. Дружба і любов як вищі форми людського спілкування	5. Справа (учений)

Афоризми Сент-Екзюпері

- Спостережливе лиш серце. Головного очима не побачиш.
- Справжня любов безкінечна: що більше віддаєш, тим більше маєш.
- Єдина справжня розкіш — це розкіш людського спілкування.
- Людина відповідає за тих, кого вона приручила.

Бесіда

1. Поясніть, чому Маленький принц покинув свою планету.
2. Назвіть, які істини відкрилися Маленькому принцу на Землі.
3. Проаналізуйте, чи змінився льотчик від спілкування із Маленьким принцом.
4. Схарактеризуйте образ Маленького принца.
5. Проаналізуйте малюнки до твору, виконані автором. Наведіть ще приклади авторських ілюстрацій до літературних творів.
6. Проаналізуйте слова Маленького принца «Ніколи не понюхав жодної квітки. Ніколи не глянув на зірку. Ніколи нікого не любив...» і складіть на їхній основі певні моральні правила героя.
7. Складіть карту подорожі Маленького принца Всесвітом.
8. Схарактеризуйте образ льотчика-оповідача. Поміркуйте, чому він ніколи не задає запитань Маленькому принцу.
9. Підготуйте розповідь «Антуан де Сент-Екзюпері — воїн і герой»
10. Напишіть твір-роздум на тему: «Не можна ховати зорі у банку» (за казкою-притчею А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»).

Завдання

1. Назвіть реальні та фантастичні події у творі А. Сент-Екзюпері.
2. Додайте алегоричне значення до таких образів казки:
вода —...
троянда -...
зірка —...
лис — ...
змія —...
баобаб -...
пустеля —...
3. Прокоментуйте слова лиса про те, що ми відповідальні за тих, кого приручили.
4. Наведіть приклади висловлювань героїв казки-притчі про вірність і відповідальність у дружбі і коханні.
5. Назвіть вади, які втілюють герої:
Король —
П'яниця —
Ділова людина —
Ліхтарник —
6. Проаналізуйте, як розуміють красу герої казки А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц».
7. Прокоментуйте слова Маленького принца про земні троянди: «Вони красиві, але пусті».
8. Опишіть планети, на яких побував Маленький принц.
9. Поясніть, чому Маленький принц прилетів на Землю.
10. Прокоментуйте, як описує автор Землю та її мешканців.

Літературний диктант

1. Якого звіра «проковтнув» намальований удав?
2. Яку професію обрав герой-оповідач?
3. Де відбулася зустріч героя з Маленьким принцом?
4. Кого просив намалювати Маленький принц?
5. Чому на планеті Маленького принца баранчикові не потрібні мотузка і кілочок?
6. Насіння яких рослин небезпечні для планети Маленького принца?
7. Закінчіть фразу: «Є таке тверде правило, - сказав Маленький принц. - Встав вранці, умився, привів себе в порядок і відразу ж приведи в порядок...»
8. Про кого думає Маленький принц: «Рослина, а боїться протягів, дуже дивно. Який важкий характер у цієї квітки».

9. Хто з істот, яких зустрів Маленький принц на Землі, весь час говорить загадками?
10. Що вразило Маленького принца в саду?
11. Кого приручив Маленький принц на Землі?
12. Закінчіть фразу: «Ти завжди відповідальний за тих, кого ...»

Тестове опитування

1. А. де Сент-Екзюпері – письменник

А англійський   Б французький   В німецький

2. Антуан народився у шляхетній ... родині

А князівській   Б баронській   В графській

3. Де потрапив у аварію оповідач із казки «Маленький принц»?

А у горах   Б у пустелі   В на морі

4. Питної води він мав од сили на

А два дні   Б три дні   В тиждень

5. «Так я дізнався ще одну важливу річ: його планета навряд чи більша ніж...»

А будинок   Б кімната   В місто

6. Маленький принц жив на планеті

А астероїд Б-612   Б астероїд В-612   В астероїд Д-612

7. Грунт планети був геть уражений жахливим насінням

А кульбаб   Б баобабів   В будяків

8. Маленький принц мав правило: «Прибрався сам уранці – ретельно прибери і свою...»

А постіль   Б оселю   В планету

9. Довгий час хлопчик мав тільки одну розвагу

А милуватися сходом сонця

Б милуватися заходом сонця

В прогулянки планетою

10. Троянда на планеті Маленького принца боялася

А протягів   Б тигрів   В гусениць

11. Хто із жителів планет, які відвідав Маленький принц, уособлював відповідальність?

А король   Б ліхтарник   В географ

12. Про кого Маленький принц сказав: «Він єдиний, хто міг би стати моїм другом. Але його планета надто маленька...»?

А короля   Б бізнесмена   В ліхтарника

13. Кого першого зустрів хлопчик на Землі?

А льотчика   Б змію   В лиса

14. «З людьми теж самотньо», - запевняє

А троянда

Б змія

В лис

15. Вулкани на планеті Маленького принца сягали йому до

А колін

Б пояса

В плеч

16. Яким треба бути, на думку лиса, що приручити його?

А розумним

Б добрим

В терплячим

17. Кому А. де Сент-Екзюпері присвятив твір "Маленький принц"?

А батькові Жану-Марку Сент-Екзюпері

Б дружині Консуело

В матері Марі де Фонколомб

Г другу Леонові Верту

18. Яку тему вводить Сент-Екзюпері у присвяті до твору "Маленький принц"?

А романтика польотів

Б жахи війни та страждань

В протистояння дорослих і дітей

Г система освіти у Франції

19. Від чийого імені ведеться оповідь у творі?

А маленького принца

Б пілота

В дорослого принца, який виріс і згадує дитинство

Г від третьої особи, про яку нічого невідомо

20. Де відбувається основна дія твору Сент-Екзюпері "Маленький принц"?

А у пустелі Гобі

Б у садку, де ростуть троянди

В у пустелі Сахара

Г на авіаційній базі десь у Франції

21. З чим порівнював воду Маленький принц у словах: «Коли ти дав мені напитися, вона була наче...»?

А мед

Б музика

В пісня

22. Маленький принц говорив, що вода буває потрібна і

А очам

Б душі

В серцю

23. А. де Сент-Екзюпері вважав, що «величезний край, з якого ми всі родом», - це

А дитинство

Б космос

В Земля

24. «Маленький принц» - це

А казка-повість

Б казка-притча

В казка-драма

Тестове опитування

І варіант

1. Антуан де Сент-Екзюпері за професією був

А лікарем

Б льотчиком

В вчителем

2. Антуан де Сент-Екзюпері - письменник

А французької літератури

Б англійської

В американської

3. Оповідач із казки «Маленький принц» потрапляє в аварію

А на морі

Б у пустелі

В у горах

А льотчика-оповідача   Б Маленького принца   В лиса

7. У творі Екзюпері згадується деталь портрета Маленького принца

А золоте волосся   Б блакитні очі   В руде волосся

8. Земні троянди здивували Маленького принца

А кольором   Б кількістю   В характером

9. Слова А. де Сент-Екзюпері «величезний край, з якого ми всі родом», сказані про

А пустелю   Б Землю   В дитинство

10. Оберіть правильне визначення притчі

А алегорична оповідь, яка має повчальний зміст

Б фантастична оповідь, яка має повчальний зміст

В алегорична оповідь із несподіваним фіналом

11. З ким з алегоричних образів дорослих міг би потоваришувати Маленький принц?

А географом   Б королем   В ліхтарником

12. Філософський зміст твору "Маленький принц" розкрито у вислові

А "Головного не вимовиш словами"

Б "Ти назавжди береш відповідальність за тих, кого приручив"

В "Мета виправдовує засоби"

Річард Бах – цікаві факти

Річард Бах з'явився на світ у 1936 році в американському Оук-Парку (штат Іллінойс). У сім'ї Бахів збереглася легенда, що їхній рід походить від знаменитого композитора. Річард був середнім з трьох синів Роланда і Рут Бах; згодом у його книгах описані спогади про старшого брата на ім'я Рой і ранню смерть молодшого, Боббі. Річард з дитинства був справжнім фанатом літаків, саморобними моделями яких заповнив весь будинок. У 17 років він вперше піднявся в небо на любительському біплані.

У 1955 році Річард Бах вступив до коледж Лонг-Біч (сьогодні—Каліфорнійський університет Лонг-Біч), який закінчив у 1959 році, вже проходячи службу в армії.

У 1956 році Бах став військовим льотчиком і служив у морському резерві США, Національної гвардії Нью-Джерсі, у 141 повітряному ескадроні, літав на реактивному бомбардувальнику F-84F.

У 1957 році він одружився з Бетті Джин Франкс; у цьому шлюбі народилося шестеро дітей.

Першим, що Річарду Баху довелося викладати на папері, були технічні інструкції. У 1962 році, після закінчення військової служби в ранзі капітана, він став займатися гастрольними польотами, під час яких демонстрував фігури

вищого пілотажу і одночасно співпрацював із спеціальними журналами "Douglas Aircraft" і "Flying".

У 1963 році Річард Бах опублікував свою першу книгу "Чужий на землі". Ця частково автобіографічна повість стала першим втіленням основної думки льотчика про те, що людина фізично пов'язаний з землею, а станом польоту він зобов'язаний не стільки техніки, скільки силі духу. Втім, цей твір, як і наступні книжки Баха, "Біплан" (1966) і "Ніщо не випадково" (1969), особливого успіху не мали. Тріумф настав у 1970 році. Книгу "Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон", яку частинами друкував журнал "Flying", ледве вдалося прилаштувати у видавництво "Макміллан". Однак цей твір, ілюстрований унікальними фотографіями чайок, несподівано став бестселером. Невелика притча про те, що літати можна не задля добування їжі, а з любові до польотів, долаючи для цього заборони, посіла друге місце в американській літературі, пропустивши вперед лише "Віднесених вітром", і була перекладена на багато мов світу..

У цьому ж році Бах розлучився зі своєю дружиною, заявивши, що не вірить у шлюб (при тому, що Бетті витратила чимало сил на редагування його книг). Молодший син письменника, Джонатан, згодом описав свої стосунки з батьком, якого фактично дізнався вже в студентському віці, в книзі "Над хмарами".

У 1971 році Річард Бах з'явився на кіноекрані, виконавши повітряні трюки для фільму "Червоний барон", а також брав участь у зйомках шоу 'Вечірнє шоу Джонні Карсона'. У 1973 році почалися зйомки фільму за книгою "Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон", проте знімальний процес супроводжувався скандалами, пов'язаними із змінами сюжету без узгодження з Бахом. Посередником у владнанні конфлікту виступала актриса Леслі Перріш. У 1981 році Леслі і Річард одружилися, але цей шлюб розпався в 1997 році.

У 1999 році письменник одружився з 29-річною Сабріні-Нельсон Алексопулос. Незважаючи на велику різницю у віці, подружжя заявляє, що щасливе у шлюбі.

У 2012 році Річард Бах здійснював політ на біплані і зачепив дроти електропередач. Літак розбився, і його тільки на наступний день виявили туристи. Письменник провів чотири місяці в лікарні, а після одужання розповів, що книгу "Подорожі з Puff" він передав у видавництво рівно за день до події. Крім того, пережита аварія надихнула Баха на створення четвертої частини "Чайки на ім'я Джонатан Лівінгстон".

Річард Бах. «Чайка Джонатан Лівінгстон»

Історія створення притчі

Письменник стверджує, що він не стільки автор твору, скільки медіум, бо ідея цієї філософської повісті йому не належить. Одного разу, під час прогулянки туманним берегом каналу Белмонт Шор (штат Каліфорнія), він почув Голос, який вимовив загадкові слова: «Чайка Джонатан Лівінгстон». Підкорюючись Голосу, Бах сів за письмовий стіл і записав марево, що пройшло перед його очима, як кінофільм. Але на цьому історія майже скінчилася, бо скільки не намагався Бах власноручно продовжити повість, йому це не вдалося, аж поки через 8 років йому не примарилося продовження. Відповідаючи на питання численних читачів, які просили розшифрувати сенс повісті, він говорив, що додати до написаного нічого не може, бо, на відміну від романів, у «Чайці» йому не належить ні рядка.

Першооснова

Притча Баха своєю першоосновою має біблійно-євангельський сюжет: обранництво і вигнання, повернення до тих, «чий розум відкритий до знань», учені-апостоли, чудеса, відвідування раю чайками, смерть і воскресіння. Не випадково Майкл Корда, кінокритик американського журналу «Глемоур», рецензуючи екранізацію притчі Баха режисером Холлом Бартлетом, підкреслив, що в кінострічці Джонатан Лівінгстон виглядає пташиним Христом. Але, незважаючи на євангелійські мотиви, притча вільна від будь-якого релігійного пафосу.

Теорія літератури

Притча – це повчальна розповідь з історії чи повсякденного життя, мета якої викласти духовні чи моральні істини. Істини в притчах подавалися у символах, образах та алегоріях.

Символ – умовне позначення якого-небудь предмета, поняття або явища; художній образ, що умовно відтворює усталену думку, ідею, почуття.

Алегорія (іносказання) – спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями, з характерними ознаками приховуваного. Алегоричні образи переважно є втіленням абстрактних понять, які завжди можна розкрити аналітично. Значення алегорії, на відміну від багатозначного символу, однозначне і відділене від образу; зв'язок між значенням і образом встановлюється за подібністю (наприклад, лев – сила, влада чи царювання).

Рід: епос.

Жанр: філософська повість-притча про життєве призначення людини.

Тема: розповідь про молоду чайку, яка навчилася літати та присвячує себе самовдосконаленню і самопожертві; він прагне пізнати основу вічного життя, досягти досконалості та зрозуміти, що таке доброта і любов.

Головна думка: потрібно вчитися та розвиватися, а не пливти за течією.

Ідея: життя - це не процес задоволення власних потреб їжею, боротьба за владу; жити-не боятися робити щось нове, самовдосконалюватися, не стояти на місці, жити за власним розумом, а не за правилами, які диктує суспільство.

Композиція

Повість складається з 4 частин та присвяти «Справжньому Джонатанові-чайці, який живе в кожному з нас».

Перші 3 частини відображають три ступені духовного зростання, самовдосконалення.

I частина зображує духовне пробудження Джонатана, який прагне змінити своє життя та не вдовольняється подіями буденності. Всі його дії не тільки не отримали підтримку Зграї, а й призвели до нерозуміння і вигнання;

II частина присвячена зображенню прекрасних небес і розумінню того, що «небеса — це не місце і не час. Небеса — це досягнення довершеності»;

III частина побудована на виявленні неправильного та дійсного розуміння суті польоту, що призводить до протистояння: учні – вчителі.

IV частина вийшла у 2013 після авіаційної катастрофи 2012.

Місце та час не визначено

У першій та третій частинах події відбуваються на морському узбережжі. У другій-в іншій неземній реальності, на « небесах» (за словами автора). У другій частині на певний час герої опиняються на планеті із зеленим небом і подвійною зіркою замість сонця.

Алегоричні та символічні образи

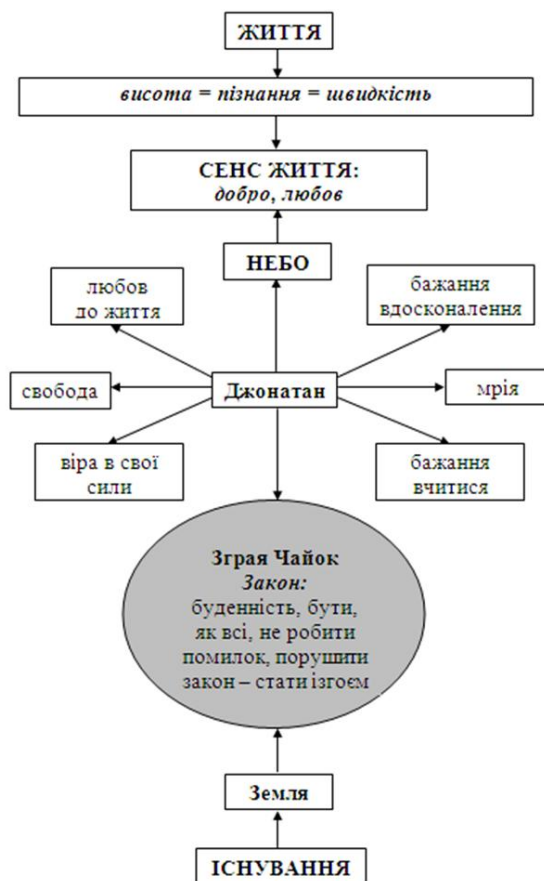
- зграя чайок – наше повсякденне життя;
- політ Джонатана Лівінгстона – свобода;
- прагнення вдосконалювати політ – шляхи людського самовдосконалення, бажання пізнати сенс буття і осмислити свій статус у світі;
- крила - воля, духовність, натхнення;
- небеса - високий рівень розвитку людини;
- вітер - сила, яка здатна керувати долею.

Основний конфлікт

У творі “Чайка Джонатан Лівінгстон” – це конфлікт між сірою масою людей (Зграя) та особистістю (Джонатан). Зграя вважає, що вони не здатні пізнати сенс життя, бо він недосяжний, вони кинуті у цей світ лише для того, щоб їсти та жити доти, доки вистачить сил. З цим категорично не згоден Джонатан, яким керує жага пізнання: «Тисячі років ми ризикуємо в пошуках риб'ячих голів, але зараз нарешті стало зрозуміло, навіщо ми живемо: щоб пізнавати, відкривати нове, бути вільними».

Сюжетний ланцюжок

Джонатана-чайку бентежить безглуздість і вузькість існування чайок, які стурбовані лише щоденною боротьбою за виживання – прагнення до вдосконалення – вивчення польоту як мистецтва і способу буття – не в змозі змиритися з правилами примітивного існування чайок у суспільстві – вигнання зі зграї – чайка-пустельник – зустріч із чайками, які забирають його на Небеса – знайомство з Чіанг – мудрою чайкою-старійшиною, яка вчить його переміщатися зі швидкістю думки в просторі та часі – Джонатан приймає рішення повернутися на Землю, щоб передати отримані знання таким же самим чайкам, – Лівінгстон збирає команду з чайок, вигнаних зграєю, і починає навчати їх майстерності польоту – знаходження все більше прихильників і прихильників – передача своєї ролі наставника одному з учнів – продовження вдосконалення після завершення земного шляху.

Літературний диктант

I варіант

1. Салліван – це ...
2. Рай, на думку Чіана, це ...
3. Джонатан Лівінгстон попросив Чіана про ...
4. Чіан хотів навчити Джонатана Лівінгстона пізнавати через політ (що?) ...
5. Навчаючись у новій зграї, Джонатан Лівінгстон найбільше прагнув (чого?)
6. Мартину, який не міг поворушити крилом, Джонатан Лівінгстон сказав, що у нього є ...
7. Вчення Джонатана Лівінгстона про свободу й політ у довгих місіонерських мандрівках до всіх зграй ширили (хто?) ...
8. З роками уроки змінилися, бо високу поезію прольотів замініло (що?)
9. Символом Джонатанового вчення став ...
10. Через двісті років усі елементи Джонатанового вчення вилучили з повсякденних тренувань, проголосивши, що вони ...

II варіант

1. Чіан - це ...
2. Салліван і мартини дотримуються правила (якого?) ...
3. Чіан хотів навчити літати Джонатана Лівінгстона (куди?) ...
4. Останніми словами Чіана (поки він не щез) були ...
5. Учні Джонатана Лівінгстона не хотіли повертатися до зграї, бо ...
6. З роками птахів, які вчилися літати, ставало дедалі менше, бо ...
7. Коли мартин Флетчер Лінд зник у досконалості свого польоту, інші мартини вирішили, що ...
8. Символом статусу найзабезпеченіших птахів стали ...
9. «Краще взагалі не існувати, ніж існувати, як водорість, без мети чи радості» - ці слова належать мартину ...
10. Мартини, які пішли за Джонатаном, убили дух польоту (чим?) ...

Тестове опитування

I варіант

1. Зупинитися в повітрі - для чайки це

А щастя Б ганьба В насолода

2. Що Джонатан Лівінгстон любив робити більше за все

А літати Б відпочивати В полювати на рибу

3. Чого бажав досягти Джонатан

А виключного вміння ловити рибу

Б уміння досягати найбільшої швидкості при польотах

В захоплення та поклоніння Зграї

4. Як вчинила Згряя з Джонатаном

А подякувала за його завзяття та мужність

Б поставила вимогу припинити польоти

В вигнала із сім'ї Чайок, із Зграї

5. "Ми з твоєї Зграї, Джонатане, ми твої брати... Ми прилетіли, щоб покликати тебе вище, щоб покликати тебе додому..." Хто з таким словами звернувся до Джонатана?

А два пелікани   Б дві чайки   В два альбатроси

6. Кого зустрів Джонатан на небесах?

А чайок-однотумців   Б пеліканів-ворогів   В альбатросів-проводирів

7. Що вважали зоряні чайки справою всього свого життя

А жити заради свого задоволення

Б суперничати один з одним

В осягати таємниці польоту

8. Що Салліван (наставник Джонатана) вважає смислом життя

А досягнути досконалості та розповісти про це іншим

Б насолоджуватися їжею

В боротися за владу в Зграї

9. Завдяки яким якостям Джонатан досяг досконалості у польотах

А мужності та безстрашності

Б заздрості та злобі

В успішності та зрадливості

10. Чому Джонатан сумував за Землею

А він бажав похвалитися своїми досягненнями

Б він заморився від свого наставника

В хотів поділитися здобутою правдою про польоти зі своєю Зграєю

11. Кого зустрів Джонатан на Землі

А Флетчера   Б Саллі   В Чіанга

12. Як Джонатан пояснив своїм учням повернення до Зграї

А він вважав, що кожен має право бути самим собою і жити там, де бажав

б) йому хотілося показати Зграї свої переваги

в) він мав бажання викликати Старійшину на поєдинок

II варіант

1. Як поставилася Згряя до повернення Джонатана?

А скандалила з учнями Джонатана

Б не звертала уваги на Джонатана та його учнів

В знову вигнала його з рідних місць

2. Що сталося через місяць?

А чайки остаточно зненавиділи Джонатана та його учнів

Б чайки із Зграї почали цікавитися заняттями Джонатана та його учнів

В чайки як і колись не звертали уваги на Джонатана

3. Хто допоміг Флетчеру повернутися до життя?

А Мартін   Б Чарлз   В Джонатан

4. Що сталося з Джонатаном в кінці притчі?

А він загинув у сутичці

Б він зник у просторі небес

В він продовжував тренувати Флетчера

5. Що вважали зоряні чайки справою всього свого життя?

А жити заради свого задоволення

Б суперничати один з одним

В осягати таємниці польоту

6. Що Салліван (наставник Джонатана) вважає смыслом життя?

А досягнути досконалості та розповісти про це іншим

Б насолоджуватися їжею

В боротися за владу в Зграї

7. Як Джонатан пояснив своїм учням повернення до Зграї?

А він вважав, що кожен має право бути самим собою і жити там, де бажає

Б йому хотілося показати Зграї свої переваги

В він мав бажання викликати Старійшину на поєдинок

8. Під виглядом зграї чайок в алегоричній формі зображено

А групу багатіїв, що думає лише про свої статки

Б людське суспільство, де матеріальне нерідко переважає моральне й духовне

В загін моряків, що потрапив у біду у відкритому морі під час шторму

9. Річард Бах у своїй «Чайці ...» намагається донести до читача-сучасника думку про

А важливість внутрішнього вдосконалення

Б залежність вибору кожного від суспільства

В те, що все у руках Господніх, людина нічого не може змінити сама

10. До чого закликає читача, який вмів мріяти, символічна чайка?

А поринути разом із нею у піднебесся й відчути свободу і красу польоту

Б до вічних життєвих цінностей

В до нових обривів духовного буття

11. Образу чайки Джонатана Лівінгстона протиставляється згряя чайок. Це символічне втілення

А одвічної проблеми добра і зла

Б вічного протистояння натовпу і сильної особистості

В життєвих проблем граціозних птахів

12. До якого жанру належить твір?

А повість-казка   Б притча-казка   В повість-притча

Систематизація знань та вмінь за темою «Література XX-XXI століть. У пошуках себе і високого польоту» (тестові завдання)

1. Яку літературу представляє А. де Сент-Екзюпері?

А американську   Б англійську   В німецьку   Г французьку

2. Кому присвячено твір А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»?

А матері письменника   Б другові письменника

В дружині письменника   Г французьким льотчиком

3. Ім'я наставника Джонатана Лівінгстона у творі Р. Баха

А Салліван   Б Чіанг   В Флетчер Лінд   Г Чарльз Роланд

4. Назва місцевості, де за вироком Зграї опинялися Вигнанці (твір Р. Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон»)

А Далекі Скелі   Б Коло Ганьби

В Неприступна Скеля   Г Узбережжя Самотності

5. Кому з героїв твору А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» належать слова: *«Пізнати можна лише те, що приручиш... Людям уже бракує часу щось пізнавати. Вони купують готові речі в торговців. Але ж немає таких торговців, що продавали б приятелів, і тим-то люди не мають приятелів»?*

6. Назвіть ознаки казки у творі А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц».

7. Які дві системи цінностей протиставлені у творі Р. Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон»?

8. Які риси уособлює головний герой твору А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»?

9. Яку проблему втілює в конфлікті між сірою Зграєю і геніальним вигнанцем Р. Бах у творі «Чайка Джонатан Лівінгстон»?

10. Напишіть невеликий твір-роздум за однією із запропонованих тем

1) Земля очима маленького принца (за твором А. де Сент-Екзюпері).

2) Чого я навчився від Джоанатана Лівінгстона (за твором Р. Баха)?

Діагностична робота
Систематизація знань та вмінь за темою
«Творчість А.Екзюпері, Р. Баха» (тестові завдання)

I варіант

1. "Маленький принц" за жанром - це

- А повість-притча   Б казка
В повість-казка   Г казка-притча

2. Одна із проблем, порушена А. де Сент-Екзюпері у творі "Маленький принц"

- А бездоглядність дітей
Б любов і відповідальність
В збереження навколишнього середовища
Г свобода

3. Визначте послідовність подій твору Р. Баха

- А Джонатан став вигнанцем   1 А Г Б В
Б Джонатан ударився об воду, ледве не помер   2 Б А Г В
В Джонатан повернувся разом до Зграї з учнями   3 Б В А Г
Г Джонатан став учнем Чіанга   4 А Г В Б

4. Які людські якості уособлює чайка Джонатан Лівінгстон?

- А прагнення свободи, самовдосконалення
Б потяг до гурту, людської зграї
В потяг до високих ідеалів
Г прагнення багатства, матеріальних статків

5. Під виглядом зграї чайок у творі Річарда Баха "Чайка Джонатан Лівінгстон" в алегоричній формі зображено

- А групу багатіїв, що думає лише про свої статки
Б загін моряків, що потрапив у біду увідкритому морі під час шторму
В людське суспільство, де матеріальне нерідко переважає моральне й духовне
Г маленьких дітей, що вперше потрапили під зливу і, наче чайки у морі, шукають порятунку

6. "Чайка Джонатан Лівінгстон" - це повість про тих, хто

- А слухає поклик свого серця і встановлює власні правила
Б не здатний на добро, співчуття, розуміння
В займається марною справою
Г хоче залишатися непомітним

7. На думку Джонатана, зміни в житті чайки відбуваються тоді, коли

А треба самій собі здобувати їжу

Б її виженуть зі Зграї

В вона побачить, що інші живуть цікавіше й краще

Г вона зрозуміє, хто вона є, для чого народилась

8. Що саме символізує образ Чайки Джонатана Лівінгстон із твору Р. Баха?

А особу, легковажне захоплення чимось несуттєвим

Б людина, яка прагне знань, майстерності, досконалості

В людина, яка прагне тільки здобути їжу

Г людина, яка деградує

9. Визначте спільні риси прочитаних творів А. Екзюпері і Р. Баха

А за жанром це притчі   Б мають присвяти   В мають форму казки

Г написані в Америці   Д обидва автори-пілоти

10. Яку таємницю відкрив Маленькому принцу Лис у творі "Маленький принц"?

А що на інших планетах живуть різні мешканці

Б що Земля кругла

В "ти відповідаєш за тих, кого приручив"

11. Чайка Джонатан із повісті-притчі притчі Річарда Баха спонукає нас

А відповідати злом на зло

Б заперечувати всі духовні цінності

В замислитися над проблемами суспільства

Г переглянути своє життя, визначити пріоритети, повести за собою до досконалості

12. З'ясуйте, що символізує образ Маленького принца у творі

А мандрівник, що подорожує по планетах, дізнаючись нове

Б мандрівник, що хоче знайти скарби

В мандрівник, що шукає приховане значення свого життя

13. Р. Бах у своєму творі намагався донести до читача-сучасника думку про

А важливість внутрішнього вдосконалення

Б важливість прагнення до кращого

В залежність вибору кожного від суспільства

Г те, що все у руках Господніх, людина нічого не може змінити

14. Філософський зміст твору "Маленький принц" розкрито у вислові

А "Головного не вимовиш словами"

Б "Ти назавжди береш відповідальність за тих, кого приручив"

В "Мета виправдовує засоби"

15. Справжній Джонатан-чайка живе

А за Далекими скелями

Б у кожному з нас

В живе на вершині Великої гори Вітрів

16. Характеристика образу маленького принца

А усі люди для нього - підданці; він байдужий до потреб інших, жорстокий, але й розумний

Б працьовитий, відповідальний, але покійно й бездумно виконує розпорядження

В спостережливий, добрий, співчутливий, дбайливий, працьовитий; засуджує тих, хто присвятив своє життя нерозумним цілям

17. Чому у Лівінгстона з'явилися учні на Землі?

А тому що вони були кращими

Б тому що вони були для нього іншими

В тому що вони були вигнані зі Зграї, оскільки хотіли літати не заради їжі, а заради радості польоту

Г тому що він так сам захотів

18. Чому Згряя не підтримує Джонатана і називає його відступником?

А Згряя не хоче нічого міняти в своєму житті, інших чайок все задовольняє

Б Джонатан постійно хотів їсти

В Згряя вважає його іншим, несхожим на них

Г Тому що він особливий

19. Що на згадку про себе залишив Маленький принц льотчикові?

А лист

Б фотографію

В зорі, які вмійють сміятися

Г троянду

20. Яким є головний конфлікт повісті «Чайка Джонатан Лівінгстон»?

А конфлікт між сірою масою людей та особистістю

Б між чайками

В між добром та злом

21. Визначте основну ідею твору «Чайка Джонатан Лівінгстон»

А Потрібно дослухатися один до одного, щоб щось мати.

Б Добро перемагає зло.

В Жити – це не боятися робити щось нове.

22. З чим порівнює життя Річард Бах?

А зі свободою

Б з польотами

В з брехнею

Г з цікавими моментами

23. Кого зустрів Джонатан на Землі?

А Флетчера   Б Саллі   В Чіанг   Г нікого

24. Скільки учнів було в зграї Джонатана?

А 3   Б 7   В 1   Г 10

II варіант

1. А. де Сент-Екзюпері – письменник

А англійський

Б французький

В німецький

2. Антуан народився у шляхетній ... родині

- А лордівській   Б королівській   В графській
- 3. Де потрапив у аварію оповідач із казки «Маленький принц»?**
А у горах   Б у пустелі   В на морі
- 4. Грунт планети був геть уражений жахливим насінням**
А кульбаб   Б баобабів   В будяків
- 5. Маленький принц мав правило: «Прибрався сам уранці – ретельно прибери і свою...»**
А постіль   Б оселю   В планету
- 6. Довгий час хлопчик мав тільки одну розвагу**
А милуватися сходом сонця
Б милуватися заходом сонця
В прогулянки планетою
- 7. Троянда на планеті Маленького принца боялася**
А протягів   Б тигрів   В темноти
- 8. Кого першого зустрів хлопчик на Землі?**
А льотчика   Б Змію   В Лиса
- 9. Яким треба бути, на думку Лиса, щоб приручити його?**
А розумним   Б добрим   В терплячим
- 10. Головне, як вважав Лис, можна побачити**
А серцем   Б очима   В через лупу
- 11. А. де Сент-Екзюпері вважав, що «величезний край, з якого ми усі прийшли», - це**
А дитинство   Б космос   В Земля
- 12. «Маленький принц» - це**
А казка-поема   Б казка-притча   В казка-драма
- 13. Річард Дейвіс Бах – письменник**
А англійський   Б французький   В американський
- 14.Що було найголовнішим для Джонатана?**
А як долетіти до їжі   Б польоти   В як повернутися до берега
- 15. Як батьки реагували на заняття сина?**
А сердилися   Б підтримували   В зневажали
- 16. «Який я був дурний!Усе, що мені треба – це... крило!» Про які крила мріє Джонатан?**
А сокола   Б альбатроса   В орла
- 17. Якої граничної для чайки швидкості добився Джонатан?**
А 90 миль на годину   Б 214 миль на годину   В 186 миль на годину
- 18. Що, за думкою Чіанга, повинен дізнатися Джонатан про небеса: «Небеса – не місце і не час. Небеса – це...»?**
А свобода   Б досконалість   В любов
- 19. Хто був найкращим учнем Джонатана?**

А Чіанг   Б Флетчер Лінг   В Генрі Келвін

20. Що порадив Джонатан своєму учневі наостанок: «Тобі я більше не потрібний. Усе, що тобі треба,- це й далі пізнавати ...»?

А себе   Б життя   В небеса

21. Що символізує образ Джонатана Лівінгстона?

А буденність

Б безмежні можливості того, хто вміє мріяти

В небажання розвиватися

22. Який буддійський мотив допомагає розкрити характер головного героя?

А мотив перетворення

Б мотив вигнання тих, хто не схожий на інших

В мотив стосунків Учителя і тих, хто відкритий для знань

23. Що сталося з Джонатаном?

А відлетів із зоряними чайками

Б розбився об скелю

В розтанув у повітрі

24. Історія Зграї чайок - це алегорія

А повсякденного життя   Б свободи   В прагнення досконалості

10 клас

Генрік Ібсен – цікаві факти

Норвезький Олімп мав багато талановитих романістів, проте не роману, а норвезькій драмі судилось здобути світове визнання. XIX століття стало золотим для норвезької культури.

Генрік Ібсен народився в 1828 році в невеличкому норвезькому містечку Шиені. Із шістнадцяти років юнак був вимушений працювати учнем аптекаря — саме тоді він починає писати вірші в сентиментально-романтичному дусі.

Революційні потрясіння 1848 року в Європі впливають і на нього: Ібсен створює свою першу бунтарсько-романтичну п'єсу "Катіліна" (1849).

Із кінця 1851 до 1857 року він керує першим норвезьким національним театром, заснованим у Бергені .

У той час у норвезькій літературі панувала так звана національна романтика. Але Ібсен був переконаний, що "не дріб'язкове копіювання сцен побуту" робить письменника національним, а "той особливий тон", що несеться

"назустріч нам із рідних гір і з долин... але насамперед — із глибини нашої власної душі".

Утім, життя Ібсена стає все тяжчим. Він бідує, і справжнім порятунком виявляється одержана за допомогою драматурга Б. Бйорнсона стипендія на поїздку до Рима. Ібсен від'їжджає із Норвегії 5 квітня 1864 року й перебуває за кордоном із короткими перервами майже двадцять сім років.

В Італії драматург створив дві монументальні філософсько-символічні віршовані драми — "Бранд" (1865) і "Пер Гюнт" (1867), які знаменували його відмежування і прощання із романтизмом і поставили Ібсена в перший ряд сучасної скандинавської літератури.

Ще за життя Ібсена його драматургія визнавалася новаторською. Із повним правом він був оголошений творцем аналітичних п'єс, які відроджували традиції античної драматургії.

Генрік Ібсен. «Ляльковий дім»

Історія написання

П'єса задумана в 1878 році (перші начерки з заголовком «Начерки до сучасної трагедії» датовані 19 жовтня). Ібсен прагнув в класичній формі трагедії висловити сучасні проблеми. Написано ж твір у 1879 році. В основу драми Ібсен поклав реальну подію. Прототипом Нори стала норвезько-датська письменниця Лаура Кілер.

Тема: Зображення духовного занепаду суспільства, яке ілюструє приклад руйнування сім'ї Торвальда і Нори.

Ідея: Заклик до збереження сімейних цінностей і відновлення загальнолюдських.

Жанр: Соціально-психологічна драма.

Композиція

Інтелектуальний характер аналітичної композиції п'єси (осмислення подій у минулому веде до внутрішнього розвитку особистості героїв; зміни у свідомості героїв стають вирішальними в розвитку сюжету; розв'язка розкриває внутрішню суть усіх подій, їх справжнє розуміння).

Композиційні елементи драми

Експозиція: переддень Різдва, показ життя в сім'ї Хельмерів.

Зав'язка: поява Крістіни Ліпне і Нільса Крогстада в домі Хельмерів. Крістіна за допомогою Нори отримує місце роботи. Крогстад теж вимагає допомоги.

Розвиток дії: Крогстад шантажує Нору. Нора в розпачі шукає вихід із складної ситуації і не знаходить його.

Кульмінація: лист Крогстада. Торвальд дізнався про злочин Нори, а Нора почула правду про Торвальда.

Розв'язка: розпад сім'ї. Нора йде з дому.

Проблематика

Становище жінки в сім'ї, відповідальність особистості перед собою, суспільством і світом, а також суспільства перед особистістю.

Конфлікти

1.Основний конфлікт: Між прагненням головної героїні та законами суспільства.

2.Зовнішній конфлікт: Пов'язаний із шантажуванням Крогстата.

3.Внутрішній конфлікт: У душі Нори.

Сценічна доля твору

Перша постановка відбулася 21 грудня 1879 у Королівському театрі Копенгагена. Саме в цей час у п'єсах Ібсена грали Сара Бернар, Елеонора Дузе, Агнес Сорма. Найкращі акторки світу, граючи роль Нори, втілювали задум Ібсена по-різному. Італійська прима Елеонора Дузе не погоджувалась з авторським фіналом і драматург був змушений його змінити. Російська акторка Віра Комісаржевська навпаки повністю зберігала у заключній сцені ібсенівський текст. І обидва варіанти мали величезний успіх. На українській сцені п'єса вперше була поставлена ще в 1900 році в київському театрі «Соломон». Але публіка ще не була готова її однозначно сприйняти.

Новаторство драматурга

Значущість символіки, глибинний психологізм, відкритий фінал, дискусійність, аналітичність, багатоплановість драматичного конфлікту, виразність і точність мови, поєднання трагічного і комічного. Строго реалістичні картини буденного життя; максимальна простота; триєдиність дії: використання того ж самого помешкання; дія відбувається протягом доби.

Тестове опитування

1.П'єса "Ляльковий дім" – це

А сатирична комедія

Б соціально-психологічна драма

В п'єса-дискусія

2. Прототипом Нори в п'єсі "Ляльковий дім" є

А актриса Елеонора Дузе

Б одна з приятельок Ібсена

В письменниця Лаура Кілер

3. Нора вважала нацголовнішим

А обов'язки матері

Б обов'язки дружини

В обов'язки перед собою

4. За словами Нори, «найбільше диво» станеться, коли

А Хельмер почне поважати її як особистість

Б їхнє співжиття стане шлюбом

В Хельмер отримає посаду директора банку

5. Навіщо Нора позичає кошти

А задля власних інтересів

Б допомогти хворому батьку

В допомогти хворому чоловіку

6. Конфлікт у п'єсі «Ляльковий дім» виникає

А з появою Кrogстада у Хельмерів

Б з приїздом Фру Лінне

В за вісім років до зображеної дії

7. Читачі сприйняли «Ляльковий дім» як

А маніфест жіночої емансипації

Б возвеличення людського пошуку особистості

В піднесення людської сутності

8. В період розвитку якого літературного напрямку написана п'єса

А класицизму

Б романтизму

В реалізму

9. Слова з «Лялькового дому»

...коли закони не беруть до уваги моральних намірів, тоді їх треба відкинути

належать дійовій особі

А Кrogстаду

Б Норі

В Хельмеру

10. «Злочин» Нори має спільне зі «злочинном»

А Хельмера

Б Фру Лінне

В Кругстада

11. Визначну роль у формуванні художнього світу твору відіграє

А міф

Б символіка

В гумор

12. З'ясуйте, що символізує назва п'єси

А бажання Нори «грати» в життя

Б бездуховну сутність суспільства

В іграшкову видимість життя

Бернард Шоу – цікаві факти

Б. Шоу став першим, хто спробував реформувати англійський театр. 1891 року вийшла друком його книга «Квінтесенція ібсенізму», у якій Шоу виклав основні положення естетики драматурга, вона стала маніфестом нової драми.

Б. Шоу – єдина людина, удостоєна одночасно і Нобелівської премії з літератури і премії «Оскар» (за сценарій фільму «Пігмаліон»).

Видатний драматург захоплювався боксом і навіть виступав на змаганнях. Шоу виступав в середній вазі. Саме заняття боксом дали починаючому тоді письменникові багатий матеріал для написання роману про боксерів «Професія Кешел Байрона»

На питання про те, які 5 книг ви б взяли з собою на безлюдний острів, драматург відповів, що взяв би 5 книг з чистими сторінками.

Письменник був вегетаріанцем і дожив до 94 років. У 70 років на питання «як ви себе почуваєте?» Він відповів: «Прекрасно, тільки мені докучають лікарі, стверджуючи, що я помру, якщо не буду їсти м'ясо». У 90 років на те ж питання він відповідав: «Прекрасно, більше мене ніхто не турбує: ті лікарі, які мене лякали, що я не зможу прожити без м'яса, вже померли».

У 1898 році Бернард Шоу оформив шлюб з Шарлоттою Пейн-Таунсенд, дуже багатю дівчиною, своїм літературним секретарем. Говорили що Шоу одружився з розрахунку, що шлюб з Шарлоттою, яка була його набагато молодше, він взяв, сподіваючись роздобути її мільйони. Чинивник, що оформляв шлюб, сплутав нареченого — у дуже потертому сюртуку і на милицях — із жебраком, який прийшов подивитися на церемонію

Бернард Шоу. «Пігмаліон»

Історія написання

Написано на основі давньогрецького міфу про Пігмаліона і Галатею. Б. Шоу переніс сюжет міфу в обстановку сучасного йому Лондона.

Тема: Динаміка образу Елізи Дулітл, показ можливості «одухотворення» людини засобами мистецтва.

Ідея: Утвердження соціальної справедливості шляхом подолання нещастя та злиднів.

Жанр: Роман у п'яти діях, п'єса-дискусія.

Композиція

Комедія "Пігмаліон" має композиційну структуру драми-дискусії. У ній виділяються такі елементи: зав'язка (дія I і II) — розвиток дії (дія III і IV) — дискусія (дія V).

Головні герої

Квіткарка з нижчого стану на ім'я Еліза Дулітл; її батько, який працює сміттярем; полковник Пікерінг; вчений Генрі Хігінс; а також місіс Хілл з дітьми (дочка і син на ім'я Фредді).

Проблематика

Соціальної нерівності та проблему класичної англійської мови. Б. Шоу особливо яскраво зміг у своєму творі висвітлити проблему нерівності людей в умовах суспільства.

Конфлікт

У п'єсі поступово окреслюється протистояння двох протилежних життєвих позицій - Елізи і Хігінса, яке сягає кульмінації в останній розмові-суперечці персонажів у п'ятій дії, в сцені на балконі.

Ключові епізоди

«Науковий» експеримент Пігмаліона-Хігінса суперечить моральній відповідальності перед Елізою, долею якої він так безвідповідально скористався. Хігінс порівнює свою роль із роллю Творця.

Але для Шоу наслідувати дії Творця ще недостатньо. Він вважає, що творча діяльність людини повинна підпорядковуватися більш високій меті, ніж проста гра з життям.

Фонетичний експеримент Хігінса відбувається за принципом «людина для фонетики», а не «фонетика для людини». Еліза певний час є для нього лише дослідним матеріалом, і її внутрішній світ його ніяк не цікавить.

Він не замислюється над тим, якою буде подальша доля його «Галатеї» і що їй робити з її розумом і красою у світі, де для неї немає місця.

Що ж робити з Елізою?

Це питання постає не лише перед Хіггінсом, але й перед самим автором «Пігмаліона».

Звичайно, можна знову повернути її в безодню злиднів і примусити продавати квіти, можна, нарешті, віддати її заміж за кого-небудь.

Утім, "Пігмаліон" не розважальна драма, і Шоу лише кепкує над своїм глядачем, натякаючи на можливість традиційної «щасливої розв'язки». Щоправда, в атмосфері комедії витають натяки на почуття кохання, що зароджується, хоча й не зовсім усвідомлено.

Новаторство драматурга

1. Шоу відмовляється від традиційної структури п'єси: зав'язка - розвиток дії - дискусія.

2. Парадокс – основний засіб постановки проблеми. «Парадоксальні не мої п'єси, парадоксальним є реальне життя, а я розкриваю людям на це очі» (Шоу).

3. Втручання автора в дію: репліки, коментарі письменника, системапередмов і післямов.

4. Шоу усуває бар'єри між театром, політикою і публіцистикою.

5. Теорія драми Бернарда Шоу - це масштабна програма радикального реформування театру і драматургії.

Літературний диктант

1. Чим займався професор Гіггінс?
2. До якого соціального прошарку належала Еліза?
3. Коли дівчина відчула себе гідною людиною?
4. Де відбувалося перше випробування Елізи як леді?
5. Хто був прихильним до ЕЛІЗИ, турбувався про неї?
6. Назвіть того, хто виграв парі.
7. Якою Гіггінс бачив долю ЕЛІЗИ у подальшому?
8. Чому Еліза розлютилася та втекла, коли «експеримент» скінчився?
9. Ким був Альфред Дулітл, батько ЕЛІЗИ?
10. Який дар він мав?
11. Хто сприяв тому, що батько ЕЛІЗИ розбагатів?
12. Чим планувала зайнятися Еліза?

**Систематизація знань та вмінь за темою
«Нові тенденції у драматургії кінця ХІХ –початку
ХХ ст.» (тестові завдання)**

1. Героїня драми Г. Ібсена «Ляльковий дім» Нора скоїла такий злочин

А підробила підпис на документі

Б витратила велику суму із сімейного бюджету

В без дозволу продала будинок батька

Г зрадила чоловіка

2. На початку твору Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» квіткарка Еліза відзначалася

А жахливою вимовою

Б потворною зовнішністю

В шахраюванням

Г легковажною поведінкою

3. Наприкінці п'єси Г. Ібсена «ляльковий дім» Хельмер не дозволив Норі виховувати дітей через те, що

А вважав її хворою

Б був упевнений: брехливі матері виховують злочинців

В мав для цього цілий штат няньок

Г бажав, аби вона більше уваги приділяла собі

4. Героїня трагікомедії Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» Еліза поскаржилася на чоловіків-експериментаторів

А місіс Пірс

Б матері Гігінса

В своєму батькові

5. У драмі Г. Ібсена «Ляльковий дім» Кrogstad вирішив шантажувати Нору тому, що

А заздрив багатим та успішним

Б прагнув помститися Норі за її неухагу до нього

В намагався розбагатіти

Г мав утримувати власних дітей

6. Наприкінці п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» Еліза вирішила займатися

А філологією

Б флористикою

В рекламою

Г торгівлею

7. Героїня драми Г. Ібсена «Ляльковий дім» Нора позичила велику суму грошей для того, щоб

А урятувати батька

Б допомогти подрузі

В урятувати чоловіка

Г придбати собі нове вбрання

8. Герой твору Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» Гігінс залишив Елізу у себе вдома для того, щоб

А одружитися з нею

Б здійснити філологічний експеримент

В вона допомогла його економіці по господарств

Г зробити її компаньйонкою своєї матері

9. У п'єсі Г. Ібсена «Ляльковий дім» Хельмер так відреагував на перший лист Кrogстада

А сказав Норі, що вони разом подолають усі труднощі

Б пробачив Норі обман

В розгнівався, звинуватив Нору в усіх гріхах

Г звелів забиратися геть

10. Прототипом Елізи із п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» є героїня давньогрецького міфу

А Персефона

Б Евридіка

В Галатея

Г Афродита

11. Героїня драми Г. Ібсена «ляльковий дім» Нора пішла з дому тому, що

А мала обміркувати, як їй жити далі

Б їй було соромно перед чоловіком

В боялася, що її вчинок уплине на майбутнє чоловіка

Г так вирішили родичі Торвальда

12. Еліза не мала бажання брати шлюб із багатієм, тому що

А була закохана в бідного сусіда

Б спочатку сама хотіла розбагатіти, побачити світ

В вважала це торгівлею собою

Г її батько це не схвалював

Шолом-Алейхем (Шолом Нохумович (Соломон Нохумович) Рабинович) – цікаві факти

Критики порівнюють його з Марком Твеном за схожість стилів письменників і любов до літератури для дітей: свого часу Марк Твен навіть зауважив, що вважає себе американським Шолом-Алейхемом.

Безперечно, є найвідомішим з усіх єврейських письменників, які писали мовою їдиш.

У віці 15 років, натхненний Робінзоном Крузо, він написав власну, єврейську версію повісті і вирішив стати письменником.

Взяв псевдонім Шолом -Алейхем (*мир вам*- традиційне єврейське вітання).

У 1876 року отримав місце домашнього вчителя у єврейського магната Елімелеха Лоева, та три роки навчав його доньку Голде (Ольгу) Лоеву. Між вчителем та ученицею спалахнули почуття. На жаль, в той момент багатий батько коханої не був готовий до такого соціально нерівного шлюбу, тому Шолом Рабинович втратив роботу в будинку у Лоева.

Шолом -Алейхем поміняв безліч абсолютно різнопланових професій, починаючи від мандрівного репетитора, закінчуючи гравцем на біржі. Саме захоплення біржовими спекуляціями, якому він віддав в Одесі, підвело фінансиста-початківця. Також Шолом -Алейхем спонсорував випуск журналів, які друкували художні твори на ідиш.

Шолом-Алейхем любив Україну. В оповіданні «Пасха на селі» він любовно змалював дружбу українського та єврейського хлопчиків — Хведька та Файтла. В ліричній повісті «Пісня пісень» єврейський юнак Шимек зворушливо говорить про українську природу, як про рідну.

Брат письменника у своїх спогадах пише, як високо цінував Шолом-Алейхем Тараса Шевченка, як зберігав у своїй бібліотеці «Кобзаря».

Шолом-Алейхем. «Тев'є-Молочар»

Тема: Розповідь про життя єврейського народу в першому десятилітті ХХ століття. Тема «маленької людини» з її великими бідами і маленькими радощами.

Ідея: Возвеличення бажання та необхідності пошуків шляхів до власного щастя.

Жанр: Новелістична повість.

Композиція

Попри новелістичну структуру твору, вирізняється композиційно. Стрункістю, послідовним внутрішнім і зовнішнім зв'язком між окремими новелами і широким функціональним навантаженням кожної з них. Усі новели, маючи власну композицію, сюжет і конфлікт, пов'язані між собою за змістом і становлять єдине ціле.

Головні герої

Тав'є –простакуватий і шляхетний,розуміє людей, тонко відчуває красу природи,звик тяжко заробляти на хліб,турботливий батько.

старша дочка Цейтл відмовляється виходити за багатого м'ясника і замість цього виходить за бідного кравця, якого любить;

друга дочка Годл закохується в бідного студента-революціонера Перчика і відправляється вслід за ним у заслання;

третя дочка Хава заради нареченого приймає православ'я і йде з дому;
четверта дочка Шпринца закохується у сина багатой вдови, погоджується вийти за нього заміж, але той раптово від'їжджає, не сплативши Тев'є, а Шпринца топиться у річці;
п'ята дочка Бейлка виходить заміж за багатого підрядчика, але той раптово розоряється, і вони від'їжджають жити в Америку.

Проблематика

1. Філософські проблеми: життя і смерті, віри, сенс буття, щастя, багатство й бідність, національність.
2. Морально-етичні проблеми: Уявлення про хороше й погане, правильне й неправильне, добро і зло.
3. Психологічні проблеми: Ставлення до інших, до різних подій і неприємностей, до дотримання іншими норм поведінки.

Основа сюжету

Тев'є — батько сімох дівчат. Історія кожної з дорослих дочок — це ще одна грань життя всього єврейського народу, яку автор розкриває із великою майстерністю. Кожен із героїв шукає своє щастя, але бачить його по-різному. Старша сестра відмовляється від заможного життя заради коханого чоловіка, друга — через кохання закінчує життя самогубством, інша — зраджує віру, а наймолодша, відповідно до віянь нового часу, обирає сите, заможне життя без любові.

Літературний диктант

1. Представником якого народу є письменник?
2. Як перекладають псевдонім Шолом-Алейхем?
3. Де проживав письменник?
4. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
5. Що робив Тев'є, перш ніж став молочарем?
6. За яку послугу Тев'є отримав корову?
7. Хто такий Менахем-Мендл?
8. Як його прийняли в родині Тев'є?
9. Яку справу запропонував Менахем-Мендл Тев'є?
10. Скільки грошей дав Тев'є Менахему-Мендлу?
11. Що трапилося з грошима Тев'є?
12. Що відчув Тев'є до Менахем-Мендл, коли за декілька тижнів знайшов його у місті?

Рей Дуглас Бредбері – цікаві факти

Рей Бредбері мав унікальну пам'ять. За його словами, він пам'ятав все, що почув і побачив, чи не з моменту народження. Пізніше з такою ж легкістю він запам'ятовував все прочитане.

Писати перші оповідання почав в 12 років. До 20 років він твердо вирішив, що стане письменником.

У чотири роки він подивився фільм «Собор Паризької богоматері». На екрані сили мороку боролися з лицарями добра. Малюк відчув сильне потрясіння і з тих пір спав тільки при включеному світлі — боявся темряви.

З 18 років він почав продавати газети на вулиці — продавав їх кожен день протягом чотирьох років, поки літературна творчість не стала давати йому більш-менш регулярний заробіток.

У 1938 році в Лос-Анджелесі Рей закінчив середню школу. В коледж йому вчинити так і не вдалося, через фінансові проблеми. Однак він постійно займався самоосвітою. Так, з дитинства він ходив в бібліотеку, де проводив 3 дні на тиждень.

Бредбері не користувався комп'ютером, а свої тексти набирав старою друкарською машинкою.

Рей Бредбері якось зізнався, що все життя мріяв одного разу полетіти на Марс, можливо, тому деякі його твори були пов'язані з колонізацією інших планет. У своїх інтерв'ю письменник не раз заявляв, що будь-які технічні нововведення, крім космічних кораблів, викликають у нього паніку, навіть в комп'ютерний вік він друкував на друкарській машинці.

Все своє життя Бредбері жив з однією жінкою — Маргарет Макклур. Разом вони нажили чотирьох дочок: Тіну, Рамону, Сюзанну і Олександрю.

Рей і Маргарет одружилися 27 вересня 1947 року. З цього дня протягом декількох років вона працювала цілими днями, щоб Рей міг залишатися вдома і працювати над книгами. Її руками було набрано перший екземпляр «Марсіанських хронік». Їй же і була присвячена ця книга. Разом вони прожили все життя.

А своє життя Бредбері створив понад 800 різних літературних творів, в тому числі кілька романів і повістей, сотні оповідань, десятки п'єс, ряд статей, заміток і віршів. Бредбері традиційно вважається класиком наукової фантастики. Також він створив безліч сценаріїв до фільмів, міні-фільмів та серіалів, вів свою авторську передачу на телебаченні, з 1963 року захопився драмою і випустив кілька збірок п'єс, в 1982 році опублікував збірку своїх віршів і створював багато інших творів, далеких від фантастики.

Рей Дуглас Бредбері. «451° за Фаренгейтом»

Історія написання

За визнанням самого письменника, задум роману «451° за Фаренгейтом» виник, коли він дізнався про спалення бібліотеки в Олександрії. Ця подія має як мінімум чотири передбачуваних датування, а сам Бредбері говорив про неї як про те, що трапилося «3000 років тому». Чому саме «451° за Фаренгейтом»? Тому, що саме за цієї температури починає горіти папір.

Роман був написаний 1953 року, і в ньому описано уявне майбутнє Америки.

Тема Побудова суспільства в майбутньому. Тяжке прозріння людини в тоталітарному суспільстві.

Ідея: Читання книг, освіта врятують світ від загибелі.

Жанр: Роман-антиутопія в жанрі наукової фантастики (соціально-філософської антиутопії).

Еволюцію головного персонажа роману — Гая Монтега

1 — зустріч із Клариссою.

Пробудження від «сплячки» відбувається в той день, коли Гай зустрічає юну дівчину, Клариссу Маклеллан. Кларисса не така, як усі: вона являє собою тип так званого «природного людини», що не адаптованого до технократичної цивілізації.

2 — зустріч із Фабером.

У житті Монтега з'являється новий духовний наставник — колишній професор англійської мови Фабер, людина старомодна і інтелектуальний. Той довершує розпочате Клариссой: відкриває йому очі і ставить все на свої місця.

3 — період поневір'янь символізує остаточний розрив головного героя з його соціумом. Монтег-утікач вже втратив свій соціальний статус, став блукачем. Самотність на тлі природи стало для нього катарсисом, очищенням.

4 — зустріч з однодумцями — «людьми-книгами». Кожен з таких людей вивчив напам'ять якийсь літературний або публіцистичний твір, який увійшов до світової скарбниці культури. Вони не тільки хранителі культурних традицій — вони ще й намагаються жити в гармонії з іншими людьми і з природою.

Літературний диктант

Завдання: визначте, хто з героїв роману «451° за Фаренгейтом» Р. Д. Бредбері сказав ці слова.

1. «Це було б смішно, якби не було так серйозно».

- 2.«Важко визначити мить народження дружби. Коли по краплині наповнюєш посудину, буває одна, остання, яка переповнює її, й рідина переливається через вінця; отак і серед багатьох добрих вчинків є якийсь, що переповнює серце».
3. «Зрештою, ми живемо в таку пору, коли люди не мають жодної цінності. людина — наче паперова серветка: в неї висякуються, зминають, викидають. Ніхто не має свого обличчя».
- 4.«Ненавиджу римлянина на ймення Статус-Кво... Дивися на все з подивом, живи так жадібно, ніби через десять секунд помреш. Намагайся побачити світ. Він прекрасніший за будь-яку мрію, створену на фабриці й оплачену грішми. Не проси гарантій, не шукай спокою — його зараз не існує на білому світі. А коли і є, то він родич мавпи-лінивця, що висить день і ніч на дереві вниз головою і спить, спить протягом усього життя. До дідька!.. Струсони дерево, хай те ледащо гепнеться об землю!»
5. «Насамперед ми повинні побудувати фабрику дзеркал і цілий рік випускати дзеркала, дзеркала й нічого більше, щоб люди могли добре роздивитися себе в них».
- 6.«А ще думав про книжки. І вперше зрозумів, що за кожною стоїть людина. Людина плекала свої думки. Потім витрчала хтозна-скільки часу, аби їх викласти на папері. А мені це досі й на думку не спадало».
7. «Але в людини є чудова риса: якщо треба починати все з самого початку, вона не зневірюється і не втрачає мужності, бо знає, що це дуже важливо і варто зусиль».
8. «Не вимагайте гарантій. І не чекайте порятунку від чогось одного — від людини, машини чи Бібліотеки. Створюйте самотужки засоби порятунку,— і якщо втопитеся, то принаймні знатимете, що пливли до берега».
9. «На все свій час. Так. Час руйнувати і час будувати. Так. Час мовчати і час говорити».
10. «життя коротке, отож треба перш за все працювати, а після роботи — розважатися досхочу. І навіщо навчатися чогось іншого, крім уміння натискувати на кнопки, вмикати перемикачі, загвинчувати гайки і припасовувати болти?»
11. «Отже, тепер вам ясно... чому книжки викликають таку ненависть, чого їх так бояться? Вони показують пори на обличчі життя. Тим, хто прагне спокою, хотілося б бачити лише воскові лиця, без пор, безволосі й невиразні».
12. «Переказ переказу ! Витяг із переказу переказу ! Політика? Один стовпчик, два рядки, заголовок! І за хвилину все випаровується з пам'яті. Крутіть людський розум у шаленому смерчі — швидше, швидше! — руками

видавців, підприємців, дикторів, так, аби відцентрова сила викинула геть усі непотрібні, зайві, шкідливі думки!»

Систематизація знань та вмінь за темою «Література ХХ-ХХІ століття» (тестові завдання)

1. Поміж основних проблем , які порушено у повісті Шолом -Алейхема «Тев'є-молочар», немає проблем

А філософських

Б етичних

В екологічних

Г історичної долі єврейського народу

2. Функцію вистежування й покарання Монтега у романі Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом» виконував

А дрон

Б пожежна машина-робот

В електричний пес

Г термінатор

3. Дочка Тев'є-молочара Цейтл із повісті Шолом-Алейхема взяла шлюб із

А студентом

Б писарем

В кравцем

Г підрядником

4. Завданням пожежників у романі Р.Бредбері «451° за Фаренгейтом» було

А гасіння пожеж

Б спалення книг

В профілактична робота з пожежної безпеки серед населення

Г покарання порушників протипожежної безпеки

5. У цитаті з повісті «Тев'є-молочар»

«Звідки ти родом — чи з наших, чи, може, з литви? » — «Рід мій походить від, а сам я,— каже він,— тутешній, ви мене знаєте»» використано такі засоби комічного

А гумор

Б сатира

В гротеск

Г сарказм

6. Основними рисами Тев'є-молочара з однойменної повісті були

А життєвий оптимізм

Б сміливість, мужність

В пихатість, далекоглядність

Г обачність, обережність

7. Поміж основних ідей роману «451° за Фаренгейтом» немає ідеї

А осуду тоталітарного режиму

Б неоціненної значущості художніх книжок

В великого значення любові, взаєморозуміння, живого спілкування

Г багатства та бідності

8. У цитаті з повісті Шолом-Алейхема: «авжеж, авжеж,— кажу,— від вашої ласки, реб лейзер-волф,— голова може попухнути: взимку снігу не випросиш, це ми знаємо вже давно, ще з старих часів» використано такий засіб комічного

А гротеск

Б парадокс

В іронію

Г гумор

9. Зі світу, де живе Гай Монтег із твору Р.Бредбері «451° за Фаренгейтом», майже зникли

А емоції

Б дерева

В дикі тварини

Г різні хвороби

10. Дочка Тев'є-молочара Годл із повісті шолом-алейхема вийшла заміж за

А кравця

Б м'ясника

В студента

Г писаря

11 клас

Оскар Вальд – цікаві факти

Оскар Фінгал О'Флагерті Вілс Вальд (Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde) – ірландський філософ, естет, письменник, поет. Народився 16 жовтня 1854 року в Дубліні, його батько був лікарем-офтальмологом, а мати письменницею і журналісткою.

Першу освіту Оскар вальд здобув удома. Батьки, чудово освічені, прищепили йому з дитинства любов до книг і мов. З 1864 по 1871 Оскар Вальд навчався в Королівській школі Портора (поблизу Дубліна), яку закінчив із золотою медаллю. Уайльд був удостоєний Королівської шкільної стипендії для навчання в дублінському Трінті-коледжі (коледжі Св. Трійці) У цьому навчальному закладі Уайльд придбав не тільки знання, а ще деякі переконання, риси характеру, які він зберіг на все життя. У 1874 році Уайльд, удостоївся стипендії на навчання в Оксфордському коледжі Магдалини на класичному відділенні.

Ще під час студентства Оскар подорожував по Європі, а також написав кілька творів. За поему «Равенна» отримав Ньюдігейтську премію.

По закінченню університету оселився в Лондоні, їздив по США з лекціями. Перший опублікований збірник Вальда «Вірші» вийшов в 1881 році. Повернувшись до Лондона, Оскар одружується на Констанції Ллойд (у них було 2 сина, для яких він сам писав і видавав казки).

Наступний період його життя був літературно плідний. Він працював журналістом (був редактором журналу «Жіночий світ»), а також написав безліч оповідань в той час. У 1890 році був опублікований популярний роман Уайльда «Портрет Доріана Грея». Дотепність письменника прекрасно проявилось в комедіях «Ідеальний чоловік», «Як важливо бути серйозним», «Саломея».

Оскар був засуджений на два роки в'язниці, в якій остаточно зламався морально. Звільнившись у 1897 році, оселився у Франції, змінивши ім'я на Себастьяна Мельмота, написав «Баладу Редингської в'язниці». 30 листопада 1900 життя Уайльда обірвалося в результаті хвороби (менінгіту).

Оскар Вальд. «Портрет Доріана Грея»

Літературний рід: епос

Жанр: інтелектуальний роман

Літературний напрямок: синтез романтизму, реалізму, імпресіонізму, естетизму.

Тема: історія життя і смерті молодого красеня Доріана Грея.

Ідея: врода та мораль не мають нічого спільного.

Головні герої: Доріан Грей, художник Безіл Голлуорд, лорд Генрі Уоттоном, кохана Доріана Сибіла Вейн, її матір та брат Джеймс, хімік Кемпбел.

Композиція

Роман складається з передмови (25 афоризмів) та 20 розділів.

Експозиція – в майстерні художника Безіла Голуорда – робота над портретом Доріана Грея.

Зав'язка – фатальне бажання Доріана Грея

Розвиток подій – кохання і смерть Сибілли Вейн; – портрет – дзеркало душі Грея; – втілення ідей гедонізму лорда Генрі у житті Доріана Грея – вбивство Безіла; – смерть Джеймса Вейна; – лицемірство по відношенню до Гетті.

Кульмінація – замах на портрет

Розв'язка – смерть Доріана Грея.

Сюжет

Художник Безіл малює портрет прекрасного юнака Доріана Грея і розмовляє зі своїм другом лордом Генрі. Незабаром приходить і сам натурник, краса якого зачаровує Безіла і лорда Генрі. Портрет закінчено і Доріан мріє вголос: "Якби портрет мінявся, а я міг завжди залишатися таким як є!". Безіл дарує йому портрет. Доріан поринає у світське життя (під впливом лорда Генрі) і закохується в акторку Сибіл Вейн. Закохавшись у Доріана, Сивіла вже не може так гарно грати, але Доріан кохав не її, а зіграних нею героїнь. Дівчина скоює самогубство, а на портреті з'являється зморшка. В наступні дванадцять років Доріан шукає розради як у мистецтві, так і у притонах. Безіл намагається напоумити Доріана, той показує йому портрет, а потім вбиває його. Шантажуючи хіміка Кемпбела (свого колишнього спільника по гульбищах), він позбувся тіла Безіла. Одного разу вночі Доріан накинувся на портрет із ножом. Слуги, які прибігли, коли почули крик, побачили мертве тіло потворного старикана, а портрет набув своєї первозданної краси.

Проблематика роману "Портрет Доріана Грея":

- мистецтво та мораль;
- співвідношення внутрішньої краси та зовнішньої вроди;
- зв'язок між життям та мистецтвом.

Роману "Портрет Доріана Грея" характерні:

- інтелектуалізм;
- естетизм;
- парадокс.

Естетизм у романі "Портрет Доріана Грея":

- теоретик та ідеолог естетизму - лорд Генрі;
- творці прекрасного - Безіл Голуорд та Сибіла Вейн (ідея самовідданого служіння високому мистецтву);
- життя наслідує мистецтво;
- порожня краса (Доріан Грей) гине, а мистецтво (портрет) залишається.

Тестове опитування

1. Де Безіл Холуорд познайомився з Доріаном?

А у вітальні знатної леді

Б на виставці картин

В у нічному клубі

Г на вокзалі

2. Безіл Холуорд не хотів знайомити лорда Генрі з Доріаном Гресем, тому що боявся

А що лорд Генрі образить юнака

Б що лорд Генрі зробить Грея банкрутом

В що лорд Генрі погано впливатиме на Доріана

Г що Доріан розкаже лорду Генрі таємницю свого походження

3. Що, на думку Генрі, було в Доріана прекрасним?

А зовнішність

Б походження

В характер

Г розум

4. Який добрий вчинок згадав Доріан у розмові з лордом Генрі?

А подав милостиню злидарям

Б вибачив борг своєму знайомому

В дав вихідний прислузі

Г пощадив жінку

5. Зморшка жорстокості на портреті з'являється після того, як Доріан

А дізнався про смерть Сибіли Вейн

Б убив Безіла Холлуорда

В спричинив смерть Алана Кемпбла

Г почав вести нестримне розпусне життя

6. Як Безіл ставився до Доріана Грея?

А поважав його

Б заздрич його молодості

В сприймав лише як об'єкт для позування

Г боготворив юнака

7. Чому Сибіла розчарувала Доріана?

А він дізнався про її низьке походження

Б вона була заміжня

В не мала освіти

Г почала погано грати на сцені

8. Який вислів не належить лорду Генрі?

А «Геній довговічніший за красу»

Б «Гармонія духу і тіла – як це прекрасно!»

В «Душу краще лікувати відчуттями, а від відчуттів лікує лише душа»

Г «Мета життя – самовираження»

9. Хто з героїв роману говорив: «Любов важливіша за гроші»?

А Доріан Грей

Б Безіл Холуорд

В Сибіла Вейн

Г лорд Генрі

10. Що сталося з Безілом Холуордом?

А він переїхав до Парижа

Б усамітнися у замиському будинку

В помер від застуди

Г його убив Грей

11. Як Алан Кемпбел допоміг Доріану?

А позичив гроші

Б написав рекомендаційного листа

В знищив труп художника

Г звів із потрібними людьми

12. Коли портрет набув свого первозданного вигляду?

А ніколи

Б після смерті художника

В після смерті Доріана

Г після висвячення у церкві

Шарль Бодлер – цікаві факти

Шарль П'єр Бодлер народився 9 квітня 1821 в Парижі в сім'ї сенатора. Коли Шарлю ще не було шести років, його батько, який, був на 34 роки старший за свою дружину, помер. А мати вийшла заміж за командира батальйону Жана Опіка, з яким Бодлер не знайшов спільної мови.

У 1833 сім'я переїхала в Ліон, а хлопчика віддали на навчання в пансіон (інтернат). Після його закінчення послідували роки навчання в Ліонському Королівському коледжі і Паризькому коледжі Святого Людовіка. Правда, з останнього Бодлер був з ганьбою виключений за погану успішність. Студентські роки Шарля Бодлера були дуже буйними, він вліз у борги, заразився сифілісом (який і стане причиною його смерті), і навіть пристрастився до наркотиків.

Його перші вірші («Малабарська дівчина», «Дама креолка», «Дон Жуан у пеклі») були надруковані в журналі «Артист» за 1843-44 рр.

У 1848 поет бере участь у повстанні Паризької комуни, стає співредактором демократичної газети «Салю Публік».

В історію літератури Шарль Бодлер увійшов, як автор поетичної збірки «Квіти зла», виданої в червні 1857. Книга настільки шокувала публіку, що на неї тут же наклали цензурну заборону, а самому авторові довелося вилучити 6 віршів і виплатити чималий штраф. У 1860 році Бодлер опублікував збірку «Паризький сплін», що складався з віршів у прозі. У 1861 вийшло друге видання «Квітів зла», перероблене і розширене автором. У 1865 році Бодлер поїхав до Бельгії, де провів два з половиною роки, незважаючи на огиду до нудного бельгійського життя і на погіршення здоров'я. У 1866 році Шарль-П'єр Бодлер хвороба загострюється, але він приховує від усіх, що хворий на сифіліс. Останній рік життя провів у лікарні Парижа, де і помер 31 серпня 1867 року.

Ш.Бодлер. «Альбатрос»

Цикл — «Сплін та ідеал».

Тема: Показ людини, яка відрізняється від суспільства. Поет — мішень у суспільств, в яке всі хочуть потрапити.

Ідея: Поет доносить до читача, як суспільство ставитися до людини (особливої).

Художні засоби

Епітет: «крилатий велетень», великі білі крила, розбитого, немічний, прекрасний

Символи у вірші «Альбатрос»

Альбатрос, тобто сам поет — це світ прекрасного, добра.

Моряки — зло, символ людства, яке пливе на своєму судні у безмежжі всесвіту.

Море — символізує життя; **корабель, човен** — людську долю; **гім, гроза, блискавка** — життєві негаразди.

В «Альбатросі» стверджується божественна сила мистецтва, з найбільшою повнотою втілена в постаті поета. Автор оспівує душу, що прагне високого ідеалу, краси. У поета, як у альбатроса, «міць велика», але його намагаються приборкати. Він не може протистояти суспільству, як птиця натовпу матросів. Натовп не розуміє його. І тут зло перемагає добро. Але прекрасне завжди вище за потворне, навіть коли гине. Мистецтво та особистість вищі за натовп. Очевидно, мрії альбатроса залишаються «сумними думками» поета. Надії немає: серед всіх присутніх не виявилось нікого, хто б зупинив дурні розваги або хоча б засудив їх. Таке суспільство ніколи не буде ідеальним, та й не хоче воно прагнути до цього. Чітко простежується схожість

долі птиці і долі поета. Це сильний птах з великими крилами, він може підніматися високо і довго триматися в небі. Альбатроса можна назвати мандрівником, який знаходиться у важких і небезпечних мандрах, адже він літає над розбурханим морем.

Верлен Поль – цікаві факти

Поль Марія Верлен народився в 1844 році в містечку Мец. Його батько був військовим інженером, і родина часто переїжджала, доки в 1851 році не залишилася в Парижі, де минули шкільні роки майбутнього поета. У 1862 році він отримує диплом бакалавра словесності. Уже в юнацькі роки у Верлена з'являється схильність до літературної творчості.

Наприкінці 60-х років Верлен співробітничав в літературних журналах; у 1869 році видає власним коштом збірку під назвою "Вишукані свята".

Французький поет-символіст, за словами Анатолія Франса, "кращий поет свого часу". "Королем поетів" оголосили його літератори 1894 року. Мистецький світогляд Верлена представлений у програмовому вірші "Поетичне мистецтво" (1874). Його літературним кредо є поєднання слова і музичності, гармонії звука, про це поет заявив у вірші "Найперше — музика у слові..." (1882). Верлен широко застосовує алітерацію, асонанси, повтори, він пише верлібром (вільним віршем), вважає, що саме так можна передати різні відтінки природи, віднайти мелодійність світу.

Поетичні збірки Верлена: "Сатурнічні вірші" (1866), "Вишукані свята" (1869), "Добра пісня" (1870), "Мудрість" (1881), "Романси без слів" (1874).

Помер Поль Верлен 1896 року в лікарні від запалення легенів.

Верлен Поль. «Поетичне мистецтво»

Поля Верлена і його «Поетичне мистецтво» дуже часто називають маніфестом символізму. Та, на жаль, за свої поетичні погляди автор був гостро засуджений критиками. В основі його філософії було зруйнувати будь-які канони класицизму. Що, власне, Полю Верну і вдалося.

Жанр: ліричний вірш.

Літературний напрям: символізм.

Провідний мотив: «Найперше — музика у слові!»

Умовно поезію можна поділити на три частини. І саме в центральній частині письменник заперечує класицизм і раціоналізм. Він наголошує на

тому, що основним завданням поета є принести естетичне задоволення своєму читачу. А звідси випливає, що для поезії головне – форма, а не зміст.

Художні засоби

Епітети – наймиліший спів – сп’янілий; зірок осіння метушня.

Метафори — відтінок лиш єднати може, сурму і флейту, мрію й сон.

Порівняння – а не тяжить, немов закови.

Анафора – в нім... в нім.

Верлен Поль. «Осінь пісня»

Збірка: «Сатурнічні поезії»

Цикл : «Сумні пейзажі»

Провідний мотив

Так само, як змінюється природа, змінюються і почуття та настрої людини. Вірш складається з трьох строф, по шість чотиристопних рядків у кожній. Це один з наймузичніших творів поета. Особливої мелодики Верлен досягає за допомогою алітерацій та асонансів. Наприклад, упершій строфі присутня алітерація «l», «n» та асонанс «on», у другій строфі використано асонанс «iens» і алітерацію «j», «v».

Вірш французького поета Поля Верлена “Осінь пісня” наповнений сумом і тугою. Автор зіставляє настрої головного героя і осінь, коли в’яне природа, і вітер зриває мертвий листок з гілки. Також можна описати душевний стан героя – його душа, як листок, зривається і летить в сіру далечінь. Все навколо стає непомітним і похмурим. Автор згадує роки своєї юності і на його очі навертаються сльози. Він показує осінь не як золоту пору, а як захід життя, коли природа в’яне. Емоційний фон вірша створює мелодія кожного рядка – сумна, тривожна, легка. Струни осінніх скрипок хвилюють душу. Змінюються пори року, змінюється людина, її відчуття. Осінь – час переосмислення минулого, налаштування на нові події і враження. Основні образи поезії – осінь, вітер, листя, струни, годинник, скрипка мають глибоке символічне значення. Осінь у цьому вірші зображається не тільки як пора року, а й як журба, втома, втрата чогось прекрасного, наближення кінця. Чому сумує ліричний герой, чому тужить за минулим? Хто знає... У вірші не випадково з’являється символічний образ годинника, що відраховує миттєвості. Сухим листком осіннього листопаду стає душа ліричного героя, що потрапила під владу фатальної долі.

Рембо Артюр – цікаві факти

Французький поет А. Рембо належить до поетів, твори яких майже не друкувалися за життя. Слава до нього прийшла посмертно. Основний поетичний доробок створено протягом 4 років (1869—1873), але творчість його стала, за висловом С. Малларме, "безпрецедентною пригодою в історії мистецтва".

Новаторство митця: вводить у поезію народну мову, сміливі метафори, новий ритм, мобільні образи, висуває принцип вільного асоціювання — метод "галюцинації слів". Показовим у цьому плані є сонет "Голосівки". Свою поезію Рембо оголошує експериментальним "поетичним ясно-баченням", і сам знаходиться в пошуках, як і його "п'яний корабель" — багатозначний образ-символ.

Поетичні збірки А. Рембо: "Останні вірші" (1872), "Свята терпіння", "Осяяння", "Сезон у пеклі" (1873).

Поезії А. Рембо перекладали Юрій Клен, В. Бобринський, М. Терещенко, Г.Кочур, М. Лукаш, В. Стус та інші.

Рембо Артюр. «Голосівки»

Тема

Твір викликав багато різних тлумачень. Чимало літераторів убачали в «Голосівках» розвиток думки Ш. Бодлера про «відповідності» між звуками, кольорами, запахами й людськими почуттями. Інші вважали, що в основі вірша — дитячі спогади А. Рембо про барвистий буквар, за яким він навчався читати. Існують також різноманітні символічні прочитання твору, таємниця якого до кінця ще не розгадана.

Провідний мотив

А. Рембо стверджував, що поет є посередником між землею та небом, між буденним світом і світом вічних ідей та образів, тому завдання поезії — передати читачам своє особисте враження через дивовижні образи, символи, натяки.

Жанр: Сонет

Новизна твору

А. Рембо пропонує нове поетичне бачення, коли поєднуються звуки і кольори в одне ціле, душевний стан природи і людини, земне і божественне.

Особливість асоціацій ліричного героя

На перший погляд, асоціації ліричного героя досить розрізнені. Але вони пов'язані між собою відносинами контрасту: чорний — білий (духовна смерть — чистота вічного буття), червоний — зелений (пристрасть — мудрий спокій).

Але поет не бачить якихось нездоланих протиріч, адже одне не існує без іншого, оскільки у світі все взаємопов'язане).

У «Голосівках» поет шукав нову мову поезії. Він писав: «Я винайшов колір голосних! Я погодив форму і плин кожної приголосної і тішив себе надією за допомогою інстинктивних ритмів винайти таке поетичне слово, яке рано чи пізно буде доступне всім почуттям. Я зберігав тлумачення. Спочатку це було навчання. Я записував безгоміння ночі. Я занотовував невимовне. Я фіксував запаморочення».

Літературний диктант

(Шарль Бодлер. Поль Верлен. Артюр Рембо)

1. Як звали французького «пізнього романтика», що став передвісником модернізму?
2. Яка поетична збірка Шарля Бодлера стала головною в його житті?
3. Назвіть один із найпоширеніших модерністських напрямків у літературі останньої третини XIX-XX століть.
4. Що символісти використовували у своїх творах для відображення життя, змалювання почуттів?
5. Що означає слово "декаданс"?
6. Які течії, напрямки, на думку поетів-символістів, "віджили" своє?
7. Якими почуттями пронизана, сповнена творчість поетів-символістів?
8. Що означає слово "імпресія"? У чому бачили своє головне завдання представники течії імпресіонізму?
9. Хто з французьких поетів-символістів в одному із сонетів своєї першої збірки пророко написав: "...моя душа на родилася для жахливих катастроф"?
10. У якому вірші Поль Верлен дає поради поетам і формулює призначення поезії
11. У яких рядках вірша "Поетичне мистецтво" звучить його головна думка?
12. Яким є загальний настрій вірша Поля Верлена "Поетичне мистецтво"?
13. У якому відомому вірші Поля Верлена воєдино зливаються осінній пейзаж і пейзаж (настрій) душі?
14. Як називається у поезії багаторазове повторення однакових голосних звуків?
15. Які новації запровадив Поль Верлен у структуру, побудову поезії?
16. Чий творчий шлях Стефан Малларме визначив як "без прецедентну природу в історії мистецтва"?
17. Який символічний зміст несе у собі образ п'яного корабля в однойменному вірші Артюра Рембо?
18. У якій поезії Артюр Рембо "розкладає" слова на фарби та звуки і висуває метод "галюцинації слів"?

Моріс Метерлінк – цікаві факти

Моріс Метерлінк (1862-1949) - бельгійський письменник, Драматург, поет (писав французькою мовою). Його символістська поетика висловлювала протест проти приземленості натуралізму. П'єси «Сестра Беатриса» (1900), «Монна Ванна» (1902), «Синій птах» (1908). Нобелівська премія (1911).

Моріс Метерлінк народився 29 серпня 1862 року Гент, в сім'ї нотаріуса. Вивчав право в Парижі. З 1896 жив у Франції.

У 1889 вийшла збірка віршів поета «Теплиці», в 1896 - збірка «12 пісень» (в 1900 - «15 пісень»). Людина в ранніх п'єсах драматурга - жертва долі (казка «Принцеса Мален», 1889; одноактні п'єси «Непрошена», «Сліпі», обидві 1890; драма «Пелеас і Мелісанда», 1892); це драматургія мовчання, натяків і недомовок. У п'єсі «Смерть Тентажиля» (1894) намічена тема бунту проти року. Драма «Сестра Беатриса» (1900) спрямована проти аскетизму, оспівує повнокровне життя. Історична драма «Монна Ванна» (1902) стверджує героїчний подвиг в ім'я Батьківщини. П'єса «Чудо святого Антонія» (1903) - гостра антибуржуазна сатира. У 1905 році Метерлінк створив п'єсу-казку «Синій птах», виконану віри в перемогу людини над силами природи, голодом, війною.

У роки 1-ї світової 1914 - 1918 Метерлінк-публіцист таврував німецький мілітаризм.

Морісу Метерлінку належать натурфілософські книги «Життя бджіл» (1901), «Розум квітів» (1907), «Життя термітів» (1926), «Життя мурашок» (1930), де спостереження над природою пройняті антропоморфізмом.

У 1940 році він виїхав до США, і повернувся до Франції в 1947. Написав мемуари «Блакитні бульбашки (щасливі спогади)» (1948).

Гуманістичні п'єси драматурга періоду 1896 - 1918 років увійшли в репертуар світового театру.

Моріс Метерлінк. «Синій птах»

Жанр: драма - феєрія.

Ознаками цього жанру є: химерно-казковий сюжет; фольклорні та міфологічні образи; умовність простору і часу; символістичність ситуацій і образів; ліризм; узагальнювальний зміст; наявність яскравих сценічних ефектів.

Тема: пошуки щастя героями п'єси Тільтілем і Мітіль, сенс буття людини.

Ідея – «будь сміливим, щоб бачити приховане».

Головні герої

Тільтіль й Мітіль, Душа Світла, Фея Бериліона, хвора дівчинка, Душі речей та тварин.

Сюжет драми – пошуки героями загадкового птаха.

В основі **сюжету** – казкова подорож дітей бідного дроворуба в пошуках Синього птаха, який принесе здоров'я і щастя хворій дівчинці – онучці феї Бериліони. Фольклорний мотив пошуків цілющого зілля дає авторові змогу провести своїх героїв – дівчинку Мітіль і хлопчика Тільтіля – через багато випробувань, що допоможуть їм відкрити вічні цінності і сенс життя, а саме: за Синім птахом (символом щастя) не потрібно ходити далеко, щастя поруч. Однак його потрібно побачити в реальному повсякденному житті – у батьківській любові, у турботі про ближніх, милосерді та безкорисливості.

Особливості композиції казки-феєрії – зустрічі з алегоричними персонажами в символічних ситуаціях, кожний з яких несе свою мораль, збагачує досвід і виховує душу Тільтіля і Мітіль.

Конфлікт – боротьба сил добра і зла, світла і п'їтьми, долання героями всього, що стоїть на перешкоді досягнення мети.

Літературний диктант

1. Де і коли розпочинаються дії в творі?
  2. У побудові твору застосовується конструкція «подвійної рами».
- Розкрийте це поняття.
3. Де побували діти під час подорожі за Синім птахом?
  4. Навіщо дітям потрібно було знайти Синього Птаха?
  5. Доведіть, що час сну і сновидіння не збігаються.
  6. Що відбувалось, коли людина надягала зелену шапочку?
  7. Кого не побачив Тільтіль, надівши зелену шапочку?
  8. Що стане з тими, хто буде супроводжувати людей у мандрівку?
  9. Від кого залишився Палац Бериліони?
  10. Чому людина досі не зрозуміла душі тварин, предметів та стихій?
  11. Хто розкрив таємницю того, що людина розгадає душі предметів та тварин?
  12. Коли прокидаються дідусь та бабуся в Країні Спогадів?

13. Де шукав Синього Птаха Тільтіль у Палаці Ночі?
14. Хто врятував Тильтиля та його Собаку від дерев та тварин?
15. Хто мешкає у Чарівних Садах?
16. Де діти знайшли Синього Птаха?
17. Як ви розумієте слова бородатого Часу з царства Майбутнього: «На землю голіруч не пускають».
18. Розкрийте символіку Синього птаха.

Пауло Коельйо – цікаві факти

Пауло Коельйо - бразильський письменник, романи якого перекладено 52 мовами. Народився в Ріо-де-Жанейро 24 серпня 1947 року в родині інженера. Його батьки хотіли, щоб хлопчик пішов по стопах батька, але вже в юності Пауло Коельйо вирішив, що хоче стати письменником. Його небажання слідувати волі батьків призвело до того, що у віці 17 років Пауло був визначений у психіатричну лікарню (1966). В юності він також відбув тюремне ув'язнення за виступи проти правлячого диктаторського режиму в Бразилії (у в'язниці він не раз піддавався тортурам). Цей етап життя Пауло Коельйо частково описує в романі «Валькірії».

Поступившись бажанням батьків, Коельйо вступає на юридичний факультет, але вже через рік він кидає навчання, приєднується руху хіпі і подорожує по Америці і Європі. В цей же час він стає композитором і пише пісні для багатьох знаменитих бразильських виконавців. Деякі з цих пісень - хіти і сьогодні.

У 1982 році під час поїздки до Європи у Дахау і пізніше в Амстердамі у Пауло відбулася містична зустріч з «J», його новим наставником, який переконав його пройти шляхом Сантьяго-де-Компостела, дорогою середньовічного паломника між Францією та Іспанією. Він здійснив це паломництво в 1986 році. Саме там він повторно звернувся до християнства і знову знайшов віру. Пізніше він описав цей досвід у своїй першій книзі The Pilgrimage («Щоденник Мага»), виданому в 1987 році. У наступному році вийшла його друга, і найпопулярніша книга «Алхімік».

Пауло Коельйо є Почесним радником у програмі ЮНЕСКО «Міжкультурні та міжрелігійні діалоги». У 2007 році йому було присвоєно звання Посла доброї волі ООН, що сприяло його роботі в галузі міжкультурного діалогу та захисту прав дітей.

У 2009 році Пауло Коельйо потрапив у Книгу Рекордів Гіннеса як автор роману, який найбільше разів перекладався у світі («Алхімік»). Більше того, на Франкфуртському книжковому ярмарку в 2003 році, він за одну автограф сесію

підписав найбільшу кількість різномовних видань роману Алхімік (книги на 52 мовах), за що також потрапив до Книги Рекордів Гіннеса.

Пауло Коельйо. «Алхімік»

Жанр – роман — притча.

Притчовий характер:

- автобіографізм;
- синтез жанрів, простору, поєднання істин багатьох націй та релігій;
- лаконічність;
- філософічність;
- запозиченість сюжету та персонажів твору.

Тема: пошуки сенсу життя.

Ідея: «Коли ти чого-небудь забажаєш дуже сильно, весь Всесвіт допомагає тобі досягнути цього».

Автор вважає, що на шляху будь-якої людини, яка наважується прямувати Своім Шляхом (у східній філософії існує важкопоясню- ване, але інтенсивно вживане поняття: китайське «дао» або японське «до», які буквально перекладаються як «шлях, дорога», але мають щонайширший спектр значень), трапляються чотири основні перешкоди:

- 1) думка оточення про те, що Свій Шлях пройти неможливо;
- 2) випробування любов'ю;
- 3) страх поразки;
- 4) страх здійснення мрії.

Назва

Назва роману досить проста і водночас незвичайна. Алхімія — середньовічне містичне вчення, спрямоване на пошук чудодійної речовини — «філософського каменя», за допомогою якого можна було б перетворити прості метали на золото, срібло та лікувати різні хвороби.

«Алхімік» — назва символічна. Алхімія, як стверджував Коельйо, не обмежувалася пошуком Філософського Каменя або, як його іноді називали, «червоного лева», створенням Еліксиру Безсмертя. Один із героїв твору — Англієць — так і не зміг досягнути таємниць алхімії, тому що не розумів головного: справжній Алхімік — це той, хто збагнув Душу Світу і знайшов там призначені для себе скарби, тобто зрозумів свій шлях у житті.

Композиція твору – кільцева.

Сюжет

Іспанський вівчар Сантьяго, як біблійний блудний син, мандрував світом, щоб переконатися, що обіцяний йому скарб лежав на тому місці, звідки й почалися його мандри. За час подорожі герой набув життєвого досвіду, знайшов справжнє кохання, пізнав Всесвітню Мову, тобто став Алхіміком, і, нарешті, отримав гроші.

Тестове опитування

1. П. Коельйо народився в місті

- А Мадрид
- Б Ріо-де-Жанейро
- В Сантьяго-де-Компостело
- Г Римі

2. У романі «Алхімік» виявилися ознаки

- А оди
- Б новели
- В притчі
- Г поеми

3. Головна проблема роману «Алхімік» — це пошуки

- А палкого кохання
- Б вірних друзів
- В смислу буття
- Г кращого світу.

4. Як звали головного героя твору?

- А Хуанес
- Б Сантьяго
- В Суарес
- Г Кручитос

5. Де жив головний герой?

- А Іран
- Б Ірак
- В Андалузія
- Г Аравія

6. Ким був Сантьяго?

- А садівником
- Б пастухом
- В лікарем
- Г купцем

7. Як звали дівчину, у яку закохався головний герой?

- А Хабібі
- Б Лейла
- В Фатіма
- Г Гюльнара

8. Першим, хто розповів Сантьяго про важливість іти за своєю мрією й читати знаки долі, був

- А Мелхіседек
- Б батько
- В Алхімік
- Г Фатіма

9. В обмін на що циганка розтлумачила сон героя?

- А пісок
- Б виноград
- В половину скарбу
- Г 1/10 скарбу

10. Хто такий Мельхіседек?

- А цар Саліма
- Б товариш пастуха
- В каторжник
- Г провідник

11. Хто або що - Урім та Туммім?

- А вівці
- Б вежі
- В люди
- Г камені

12. Де повинні були бути скарби зі сну?

- А під пальмою
- Б в оазисі
- В в єгипетських пірамідах
- Г в пустелі

Систематизація знань та вмінь за темою «Перехід до модернізму. Взаємодія символізму та імпресіонізму в ліриці. Драматургія кінця ХІХ – початку ХХ століття. Сучасна література в юнацькому читанні» (тестові завдання)

1. Жанрова специфіка роману О.Вальда «Портрет Доріана Грея»

- А сімейно-побутовий роман
- Б філософський (інтелектуальний) роман
- В роман-епопея
- Г роман-щоденник

2. Назва етичного вчення, яке проголошує насолоду й чуттєві втіхи метою життя, —

- А естетизм
- Б гедонізм
- В цинізм
- Г фемінізм

3. Бодлер став предтечею

- А натуралізму
- Б реалізму
- В модернізму
- Г романтизму

4. Головні принципи символізму проголошено в поезії Верлена

- А «Осілля пісня»
- Б «Поетичне мистецтво»
- В «Сентиментальна прогулянка»
- Г «Місячне сяйво»

5. Проблему «поет і юрба» порушено в поезії Бодлера

- А «Відповідності»
- Б «Вечорова гармонія»
- В «Альбатрос»
- Г «Гімн красі»

6. Основою символістської поезії (вірш «Поетичне мистецтво») Верлен вважав

- А живописність
- Б музикальність
- В філософічність
- Г реалістичність

7. «Нова драма» характеризується

- А достовірним відтворенням дійсності
- Б зображенням трагедії особистості в суспільстві
- В зображенням трагедії в житті певної людини
- Г відтворенням дійсності, моралізаторством, конкретним висновком

8. У феї Беріюни дуже хвора онука. Що з нею?

- А вона хоче бути щасливою
- Б вона не може прокинутися
- В вона ні з ким не дружить

Г вона хоче бути найвродливішою

9. У романі «Алхімік» Коельо розмірковує над поняттям

А призначення людини

Б смиренність

В справедливість

Г добро і зло

10. Головна проблема роману «Алхімік» — це пошуки

А палкого кохання

Б вірних друзів

В смислу буття

Г кращого світу.

11. Установіть послідовність подій у творі М.Метерлінка «Синій птах»

А Тільтіль подарував сусідці для хворої онуки свою сіру горличку

Б Фея турбується про онуку, яка хоче бути щасливою

В Тільтіль повертає Діамант, і Гладкі Блаженства рятуються в печері Нещасть

Г перед палацом Ночі діти натрапляють на потвору без очей — Мовчання

11. Установіть відповідність між персонажами роману О.Уайльда «Портрет Доріана Грея» та їхнім родом занять

1 Безіл Голуорд

А актриса

2 Генрі Воттон

Б моряк

3 Сибіл Вейн

В художник

4 Джим Вейн

Г аристократ

Д музикант

13. Установіть відповідність між образами та їхнім символічним значенням

1 дитинство

А символ майбутнього

2 Синій птах

Б символ людства

3 діти

В символ щастя

4 Душа хліба

Г символ життєвих цінностей

Д символ всемогутності людини

14. Установіть відповідність між героями та їхніми іменами

1 чабан

А Сантьяго

2 король Салему

Б Алхімік

3 араб-чаклун

В Мелхіседек

4 кохана Сантьяго

Г Фатіма

Д Циганка

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРОК

Балдіна Антоніна Борисівна – учителька зарубіжної літератури вищої категорії, учителька-методистка Одеської гімназії №1 імені А.П.Бистріної Одеської міської ради Одеської області

Овчіннікова Любов Анатоліївна – учителька зарубіжної літератури вищої категорії, учителька-методистка Одеської загальноосвітньої школи №22 I-III ступенів Одеської міської ради Одеської області

Панасюк Тетяна Петрівна – учителька зарубіжної літератури вищої категорії, учителька-методистка Одеської гімназії №1 імені А.П.Бистріної Одеської міської ради Одеської області

Путінцева Дар'я Сергіївна – учителька зарубіжної літератури першої категорії Одеської спеціалізованої школа №117 Одеської міської ради Одеської області

Утешева Тетяна Сергіївна – учителька зарубіжної літератури вищої категорії, учителька-методистка Одеської загальноосвітньої школи №130 I-III ступенів Одеської міської ради Одеської області

Шипілова Надія Іванівна – учителька зарубіжної літератури вищої категорії, учителька-методистка Одеського ліцею «Фонтанський» Одеської міської ради Одеської області

Список використаних джерел

1. Блакитний птах / М. Метерлінк: пер з фр., передмова, післяслово та примітки Д. О. Чистяка. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011.
2. Блакитний птах / М. Метерлінк: пер з фр., передмова, післяслово та примітки Д. О. Чистяка. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011.
3. Волкова Ю. Досконалість немає меж. Два уроки за повістю-притчею Річарда Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон» // Зарубіжна література в школах України. - 2016. - №5.
4. Волощук Є.В., Слободянюк О.М. Світова література. Підр. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. - К.: Генеза, 2015.
5. Театр і драма: зб. ст. / М. Вороний, Упорядкування, вступ, ст. О.К.Бабишкіна, приміт. Р. Г. Коломійця і О. К. Бабишкіна. - К.: Мистецтво, 1989
6. Гончарук Н.М. Усі уроки додаткового читання із зарубіжної літератури 5-8 класи. Х.: Вид. група «Основа», 2017.
7. Григор'єва І. О. Зарубіжна література. 7 клас: розробки уроків. — Х. : Вид-во «Ранок», 2015.
8. Кадоб'янська Н. М., Удовиченко Л.М. Зарубіжна література: підручн. для загальноосвіт. навч. закладів. 8 клас. - Харків: СИЦІЯ, 2016.
9. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ : Літера ЛТД, 2016.
10. Коновалова М.В. Зарубіжна література: розробки уроків. Х.: Вид. група «Основа», 2016.
11. Куцінко О. Г. Зарубіжна література. 8 клас. — Х. : Вид. група «Основа», 2016.
12. Міляновська Н.Р. Зарубіжна література: підр. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Тернопіль: Астон, 2015.
13. Мірошніченко Л. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів / Л. Мірошніченко. – К. : Ленвіт, 2000. – 240 с.
14. Мельник А. О. Зарубіжна література. 5 клас. Розгорнуте планування уроків : навч. посібн. / А. О. Мельник – К. : Ленвіт. 2002. – 128 с.
15. Методичні матеріали до уроків світової літератури в 5 класі (з мультимедійними додатками) : навчальні комплекти / за заг. ред. Н. В. Химери. – Біла Церква : ТОВ "Офсет", 2013. – 180 с.
16. Ніколенко О.М., Мацевко-Бекерська Л.В., Орлова О.В. та ін. Книжка для вчителя: Уроки світової літератури в 5 класі (Серія «Бібліотека словесника»). - К.: Грамота, 2013.

17. Ніколенко О.М. Зарубіжна література. 5 клас: підручник для закл. загальної середн. освіти / - Вид. 2-е, допрацьоване відповідно до чинної навчальної програми - К.: Грамота, 2018. - 256с.
18. Ніколенко О.М. Великі пристрасті «маленьких» героїв О.Генрі: 7 кл // Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2001 - №5.
19. Ніколенко О.М., Конєва Т.М. Зарубіжна література. Підр. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. - К.: Грамота, 2015.
20. Ніколенко О. М., Зуєнко М. О., Стороха Б. В. Зарубіжна література: підруч. для 8 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Грамота, 2016.
21. Орлова О. В. У колі добрих героїв : Казка Рональда Дала "Чарлі і шоколадна фабрика" / О. В. Орлова // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – №11. – С. 32–37.
22. Паращич В.В. Усі уроки світової літератури 5 клас. II семестр. - Х.: Вид. група «Основа», 2013.
23. Паращич В. В. Світова література. 7 клас / В. В. Паращич. — Х.: Вид. група «Основа», 2015
24. Чорна О. В. Усі уроки світової літератури. 7 клас. — Х. : Вид. група «Основа», 2015.
25. Паращич В. В. Усі уроки зарубіжної літератури. 8 клас. II семестр. — Х. : Вид. група «Основа», 2016.
26. Правила життя Антуана де Сент-Екзюпері. (Електронний ресурс) - Режим доступу: <https://starylev.com.ua>

27. С. Роман Оскара Вайльда "Портрет Доріана Грея" - віддзеркалення епохи декадансу в проєктній діяльності / О. С. Марченко // Зарубіжна література в школі. - 2007. - 15-16. - С.38-51.
28. Столій І. Л., Полулях Н. С. Зарубіжна література. 8 клас : розробки уроків. — Х. : Вид-во «Ранок», 2016.
29. Сукач Л. Париж розповідає. Матеріали до уроку-заочної подорожі. 9 кл. / Л. Сукач // Зарубіжна література. - 2008. - &5. - С.17-20.
30. Терещенко М. Є. Література на межі ХІХ-ХХ ст. 10 кл. / М.Є. Терещенко // Зарубіжна література в школах України. - 2005. - &10. - С.55-60.
31. Федорова Л.В. Зарубіжна література. 5 клас. Схеми інтерактивних конспектів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. - 8с.
32. Химинець А.А. <http://svitliteraturu.ucoz.ua>
33. Химинець А.А. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://svitliteraturu.com>
34. Химера Н.В. Зарубіжна література. Зошит для практичних завдань для учнів 5 класу.

35. Художня література в контексті світової культури: посібник / Т. Яценко, З. Шевченко. - К.: Педагогічна думка, 2012. - 136 с.
36. Шалагінов Б.Б. Жан –Батіст Мольєр// Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. -2004, -№2.
37. Інтернет-ресурси
- <http://www.uklib.com.ua/encycl/techii/prntout.php?number=9>.
- <http://ukrcenter.com/Література/19235/Шарль-Бодлер>.
- <http://www.refine.org.ua/pageid-2573-2.html>.
- <http://ukrcenter.com/Література/19233/Поль-Верлен/Біографія/>
- <http://www.uklib.com.ua/essay/book.php?id=74/>
- http://ae-lib.org.ua/texts/rimbaud_poesie_2_ua.htm.
- <http://www.uklib.com.ua/referats-zl/printout.php?id=82/>.